
DIREKTYVOS DĖL PASLAUGŲ ES VIDAUS RINKOJE PROJEKTO PASEKMIŲ TYRIMAS

ATASKAITA

Projekto vadovas: Edmundas Piesarskas

Šis tyrimas buvo finansuotas Lietuvos Respublikos Vyriausybės
kanceliarijos.

Tyrime išdėstytos nuostatos, teikiamos nuomonės bei rekomendacijos
atspindi autorių požiūrį ir nebūtinai sutampa su Lietuvos Respublikos
Vyriausybės pozicija

Cituojant nuoroda į tyrimo autorių ir užsakovą būtina

Vilnius, 2005

TURINYS

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	3
LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	4
ĮVADAS 5	
1. DIREKTYVOS DĖL PASLAUGŲ ES VIDAUS RINKOJE ĮTAKOS SRITYS	7
1.1. Direktyvos poveikio pagrindiniai aspektai.....	9
1.2. Direktyvoje reglamentuojami poveikio komponentai.....	10
2. DIREKTYVOS POVEIKIO LIETUVOS ŪKIUI APIMTYS	21
3. DIREKTYVOS POVEIKIO ATSKIRIEMS PASLAUGŲ ŪKIO SEKTORIAMS VERTINIMAS ..	28
3.1. Paslaugų sektorių klasifikacija	29
3.2. Esamų kliūčių Lietuvoje apžvalga	30
3.3. Paslaugų sektorių eksporto galimybių vertinimas.....	32
3.4. Kliūčių lygio ES šalyse narėse ir Lietuvoje vertinimas	34
3.5. Paslaugų direktyvos įgyvendinimo poveikis sveikatos apsaugos sistemai	38
3.6. Pasiūlymai dėl savarankiško paslaugų direktyvos įgyvendinimo poveikio vertinimo ..	42
IŠVADOS.....	44
PANAUDOTI INFORMACIJOS ŠALTINIAI	48
PRIEDAI	49
UŽSIENIO ŠALIŲ ATLIKTŲ DIREKTYVOS PASEKMIŲ VERTINIMŲ APIBENDRINIMAS	50
TARIFŲ EKIVALENTAI.....	72
LICENCIJŲ SĄRAŠAS.....	76

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Direktyvos dėl paslaugų ES vidaus rinkoje projekto struktūra bei pagrindiniai komponentai.....	17
2 pav. Bendrojo vidaus produkto (gamybos metodu) struktūra pagal ekonominės veiklos rūšis 2004 m., %	21
3 pav. Sukurta pridėtinė vertė pagal ekonominės veiklos rūšis (mln.Lt) ir jos pokytis 2000-2003 m., %.....	21
4 pav. Užimtųjų skaičiaus struktūra pagal ekonominės veiklos rūšis 2003 metais, %.....	22
5 pav. Veikiančių ūkio subjektų skaičiaus struktūra pagal ekonominės veiklos rūšis 2004 m. pradžioje, %	22
6 pav. Sukauptų TUI (laikotarpio pab.) struktūra pagal ekonominės veiklos rūšis 2003 metais, %	23
7 pav. Paslaugų ir prekių eksportas 2003 metais, mln. litų ir %	25
8 pav. Paslaugų ir prekių importas 2003 metais, mln. litų ir %.....	25
9 pav. Kaštus ir naudas kuriančių kliūčių matrica.....	36

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Ekonominės veiklos rūšių bendroji produkcija ir sukurta pridėtinė vertė.	23
2 lentelė. Bendroji produkcija ir sukurta pridėtinė vertė, patenkanti į direktyvos poveikio sritį.	24
3 lentelė. Atskirų paslaugų sektorių eksportas bei importas 2003 metais.	26
4 lentelė. Bendra paslaugų klasifikacija.	29
5 lentelė. Reglamentuojančių dokumentų skaičius paslaugų sektoriuose.	31
6 lentelė. Paslaugų sektoriai, kurių eksporto galimybės yra labai ribotos.	32
7 lentelė. Paslaugų sektoriai, kurių eksporto plėtra reikalauja nuolatinės infrastruktūros išvystymo.	33
8 lentelė. Paslaugų sektoriai, kurių eksporto plėtra nėra susijusi su geografiniais arba nuolatinės infrastruktūros poreikio apribojimais.	34
7 lentelė. Vidurkiniai tarifų ekvivalentai ES, esama padėtis.	35
8 lentelė. Vidurkiniai tarifų ekvivalentai ES, įgyvendinus direktyvą.	35
9 lentelė. Lietuvos tarifų ekvivalentų vertinimas, esama padėtis.	35
10 lentelė. Direktyvos įgyvendinimo poveikio esant skirtingiems scenarijams apibendrinimas.	37
11 lentelė. Paslaugų direktyvos įgyvendinimo poveikis paslaugų sektoriams.	38

ĮVADAS

Vienas plačiausiai šiuo metu aptarinėjamų klausimų ES yra paslaugų rinkos funkcionavimo kliūčių naikinimas. Paslaugos sudaro labai reikšmingą nacionalinių ūkių dalį, tačiau prekyba jomis tarp šalių narių yra labai ribota. Tokia padėtis susiformavo todėl, kad paslaugų srityje nebuvo sudarytos sąlygos plėtotis vieningai rinkai. Daugelyje šalių narių egzistuoja įvairių kitų šalių narių paslaugų teikėjų įsisteigimo, veiklos bei vartotojų teisių pasirinkti paslaugų teikėjus ribojančių kliūčių. Minėtos kliūtys laikytinos svarbiausiu aspektu ribojančiu paslaugų plėtrą tarp šalių narių. Ypatingai kliūtys aktualios smulkaus ir vidutinio dydžio įmonėms.

Prekybos tarp šalių narių kliūčių paslaugų srityje naikavimo priemonių įgyvendinimui Europos Komisija 2004 metų sausio 13 dieną pateikė Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl paslaugų vidaus rinkoje projektą 6174/04 COMPET. Paskutinė direktyvos redakcija, kurioje atsispindi visi patikslinimai, daugiausia siejami su sveikatos priežiūros sritimi, yra pateikta 2005 metų sausio 10 d. Direktyva yra horizontalaus pobūdžio ir apima visas paslaugas (išskyrus tam tikrus paslaugų sektorius). Atitinkamai ir jos poveikis yra aktualus daugeliui verslo subjektų bei valstybinėms institucijoms. Dėl galimo poveikio įvairiapusiškumo bei kompleksiško, direktyvos įgyvendinimo pasekmių vertinimas yra labai aktualus ir reikalingas.

Šis tyrimas yra orientuotas į poveikio paslaugų sektoriams vertinimą. Jame nėra modeliuojamos makroekonominės įgyvendinimo pasekmės. Taip pat tyrimas nėra orientuotas į vieną ar kitą konkretų paslaugų sektorių. Tyrimo tikslas – suformuluoti direktyvos poveikio paslaugų sektoriams prielaidas bei pateikti bendro pobūdžio poveikio vertinimą.

Tyrimo *objektas* – paslaugų direktyvos įgyvendinimo pasekmės Lietuvos ūkių kontekste. Konkretus poveikis labai priklauso nuo konkrečių sąlygų bei reglamentavimo konkrečiame paslaugų sektoriuje ir šiuo atveju buvo siekiama įvertinti pasekmes apibendrintai.

Tyrimą sudaro trys pagrindinės dalys. Pirmoje yra išnagrinėta direktyva, pateikiamos pagrindinės direktyvos nuostatos, apibrėžiamos galimos probleminės bei poveikio sritys. Taip pat pateikiama bendra direktyvos struktūra.

Antroje dalyje yra apibrėžiamos direktyvos poveikio galimos apimtys Lietuvos ūkiui. Čia nagrinėjama paslaugų sektorių reikšmė Lietuvos ūkiui bei tarptautinei prekybai.

Trečioji dalis skirta detalesnei poveikio analizei paslaugų sektorių lygmenyje. Daugiausia dėmesio skiriama galimų pasekmių, kurios priklauso nuo egzistuojančių sąlygų, apibrėžimui. Tam panaudotas Copenhagen Economics (Danija) atlikto tyrimo metodika bei rezultatai. Įvertinus esamą kliūčių lygį Lietuvoje bei kitose šalyse narėse, buvo suformuluoti galimi pasekmių scenarijai, kurie apibūdina galimą direktyvos įgyvendinimo poveikį skirtingose situacijose. Didesnis dėmesys skiriamas sveikatos priežiūros sektoriui, kuris susijęs su valstybės išpareigojimų vykdymu ir todėl kelia daugiausia diskusijų. Šioje dalyje taip pat pateikiamos pagrindinės charakteristikos, nuo kurių priklauso galimos pasekmės tam tikruose paslaugų sektoriuose.

Direktyvos ataskaitos prieduose papildomai pateikiamas kitose šalyse narėse atliktų pasekmių vertinimo tyrimų apibendrinimas. Daugelis jų yra daugiau makroekonominio pobūdžio ir nenagrinėja pasekmių paslaugų sektorių lygyje.

Atliekant tyrimą, buvo naudojami užsienio šalių atlikti tyrimai bei keli duomenų šaltiniai Lietuvoje. Taip pat buvo atliekamas ekspertinis tam tikrų sričių vertinimas, bendradarbiaujama su valstybinėmis institucijomis.

Pagrindinės tyrimo atlikimo problemos sietinos su ribotu duomenų prieinamumu bei labai plačiu direktyvos poveikio pobūdžiu. Šios dvi priežastys neleido labai detaliai išnagrinėti aiškiai apibrėžtų paslaugų sektorių. Tyrimo išvados yra bendresnio pobūdžio ir tik iš dalies atskleidžia galimas pasekmes.

Tyrimo metu buvo nustatyta, kad direktyvos įgyvendinimas apims paslaugų sektorius, kurie sudaro apie 50% visos sukuriamos pridėtinės vertės. Tačiau tikėtina, kad šie skaičiai ne pilnai atspindi paslaugų sektorių reikšmę Lietuvos ūkiui. Bendras (apimantis šalis nares bei trečiašias šalis) paslaugų eksportas Lietuvoje sudaro apie 20% ir iš esmės nesiskiria nuo kitų šalių narių. Būtent skirtumas tarp šių rodiklių (paslaugų reikšmės ūkiui bei reikšmės prekyboje tarp šalių narių) aiškiai parodo paslaugų sektorių uždaramą.

Remiantis kitose šalyse narėse atliktais tyrimais prekyba paslaugomis Lietuvoje per direktyvos įgyvendinimo laikotarpį turėtų išaugti daugiau nei 0,5 mlrd. litų.

Be minėtos tiesioginės įtakos paslaugų sektoriams direktyvos įgyvendinimo pasekmės numatomos ir kitose sferose. Kaip pažymima daugelyje užsienio šalių atliktų tyrimų išvadose, išaugusi konkurencija bei įvairėjantis paslaugų pasirinkimas bei prieinamumas turės įtakos darbuotojų skaičiaus šiose sektoriuose augimui, produktyvumo rodiklių gerėjimui. Pagrindinė nauda galutiniams bei verslo paslaugų vartotojams numatoma iš mažėjančių kainų, kas yra ilgalaikė konkurencijos intensyvėjimo pasekmė. Tad direktyvos sėkmingas įgyvendinimas duotų kompleksinį teigiamą efektą tiek konkretiems paslaugų sektoriams, tiek bendram ekonominiam šalies augimui bei paslaugų vartotojams. Neigiamos direktyvos pasekmės bei tam tikros probleminės sritys nenusveria teigiamo poveikio.

Daugelis Lietuvos paslaugų sektorių turėtų vystytis pagal scenarijų, kuris apibrėžiamas žemu kliūčių lygiu vietinėje rinkoje ir didesniu kliūčių lygiu kitose šalyse narėse. Toks scenarijus yra palankus Lietuvos ūkiui. Jis susijęs su pasaulio eksporto galimybių išaugimu. Konkurencijos intensyvėjimas vidaus rinkoje yra mažiau tikėtinas dėl kelių priežasčių. Tai lemia žemas esamas kliūčių lygis bei santykinai maža rinka. Makroekonominio požiūriu didžiausias poveikis bus jaučiamas paslaugų eksporto pokyčiuose. Pokyčiai vartotojams Lietuvoje nebus dideli. Kai kuriais atvejais galimas tam tikri kainų pokyčiai, tačiau labai nežymūs. Didžiausia tikėtina nauda vartotojams bus besiplečiantis paslaugų pasirinkimas.

Remiantis esamų kliūčių bei eksportavimo galimybių vertinimu, nustatyta, kad didžiausią poveikį paslaugų direktyvos įgyvendinimas turės tokiems paslaugų sektoriams, kaip statybos¹, didmeninė prekyba, turistinės paslaugos, techninės konsultacijos. Kitose sektoriuose, tokiuose kaip su kompiuteriais susijusios paslaugos ar marketingo paslaugos, verslo konsultacijos, direktyvos poveikis bus žymiai mažesnis. To priežastis yra mažesnis esamas reguliavimas. Toks poveikis būdingas tiek Lietuvai, tiek kitoms šalims narėms.

Paslaugų sektoriuose, kuriuose didelę įtaką daro valstybė (sveikatos priežiūra, socialinės paslaugos ir pan.) direktyvos įgyvendinimo poveikis galėtų būti didžiausias. Tai sąlygoja aukštas esamo reguliavimo lygis. Tačiau būtent šiose srityse yra taikomos įvairios išimtys bei direktyvos nuostatų galiojimo apribojimai, kas sumažina jos poveikį minėtiems paslaugų sektoriams.

¹ Statybų sektoriaus paslaugų tarptautinės prekybos plėtrai didelę įtaką turi komandiruočių reglamentavimas. Analizuojama direktyva komandiruočių klausimo iš esmės nenagrinėja. Komandiruočių sąlygas ir reikalavimus nustato direktyva 96/71/EC.

1. DIREKTYVOS DĖL PASLAUGŲ ES VIDAUS RINKOJE ĪTAKOS SRITYS

Lisabonos strategijoje ES lyderiai suformulavo strateginį tikslą, kad Europa iki 2010 metų taptų “konkurencingiausia ir dinamiškiausia žinių ekonomika pasaulyje, užtikrinančia darnų ekonomikos augimą, daugiau ir geresnių darbo vietų bei didesnę socialinę sanglaudą”. Kaip viena iš numatomų priemonių buvo išskirta nuostata, kad iki 2000-ųjų pabaigos turi būti parengta strategija, kaip panaikinti prekybos paslaugomis tarp ES šalių narių kliūtis.

Remiantis šiuo tikslu ir reikalaujant ES vadovų tarybai, buvo parengta iš dviejų etapų susidedanti strategija. Pirmajame etape buvo numatyta identifikuoti ir išanalizuoti paslaugų teikimą tarp ES valstybių narių ribojančias kliūtis. Antrame etape (remiantis atlikta analize) buvo numatyta pateikti atitinkamus sprendimus.

Prekybos tarp šalių narių kliūčių paslaugų srityje naikinimo priemonių įgyvendinimui Europos Komisija 2004 metų sausio 13 dieną pateikė Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl paslaugų vidaus rinkoje projektą 6174/04 COMPET.

Direktyvos projektas ES Tarybos darbo grupėje svarstytas daugelį kartų. Paskutinis Tarybos darbo grupės posėdis įvyko 2005 m. vasario mėn. 24 d. Iki šiol paskutinis darbo grupės dokumentas, kuriame atsispindi paskutiniai direktyvos darbinio dokumento, parengto 2004 m. lapkričio mėn. 15 d., pakeitimai, patikslinimai bei diskutuoti klausimai, buvo pateiktas 2005 m. sausio 10 d. 2004 m. gegužės 17-18 d. d. Konkurencingumo Taryboje pateikta informacija apie direktyvos svarstymo eigą. Rugsėjo 24 d. Konkurencingumo Taryboje įvyko neformali diskusija dėl direktyvos projekto. Lapkričio 4-5 d. d. Viršūnių Taryba svarstė ES vidaus rinkos kūrimo užbaigimo klausimą, kuris apima ir paslaugų direktyvą. Lapkričio 25-26 d. d. Ministrų Konkurencingumo Tarybos posėdyje vyko politinė diskusija dėl bendro pritarimo kilmės šalies principo taikymui, administracinio bendradarbiavimo bei administravimo supaprastinimo vystymo. Direktyvą priimti planuojama 2005 metais, o jos įgyvendinimas numatomas 2008 – 2010 metais.

Lietuvoje direktyvos projektas plačiausiai svarstomas LR Ūkio ministerijos Vidaus rinkos koordinavimo departamento suformuoto Paslaugų pogrupio posėdžiuose. Paslaugų direktyva 2005 m. sausio 19 d. buvo svarstyta LR Seimo Ekonomikos, Europos reikalų bei Sveikatos reikalų komitetų posėdžiuose.

Direktyva dėl paslaugų ES vidaus rinkoje siekiama sukurti prielaidas glaudesniems ryšiams tarp šalių narių bei jų gyventojų, kas prisidėtų prie ekonominio ir socialinio progreso. ES vidaus paslaugų rinkoje egzistuoja daug įvairių administracinių kliūčių, teisinių neapibrėžtumų bei pasitikėjimo problemų, kurios apriboja paslaugų sektoriaus plėtrą vidaus rinkoje, ypač ši problema aktuali smulkaus ir vidutinio (SVI) dydžio įmonėms. Direktyvos tikslas yra nustatyti bendruosius ES paslaugų sektoriaus reglamentavimo principus, panaikinti laisvą paslaugų judėjimą apribojančias kliūtis, užtikrinti paslaugų teikėjų steigimosi laisvę, laisvę teikti paslaugas kitose valstybėse narėse ir vartotojų teisę naudotis kitų šalių narių paslaugų teikėjų paslaugomis, išplėsti administracinį bendradarbiavimą, įtvirtinti kilmės šalies principą paslaugų sektoriuose, paskatinti elgesio kodeksų atsiradimą tam tikrose srityse.

Direktyvos bendrosiose nuostatose² pažymima, kad direktyva nesietina su antimonopolinėmis priemonėmis bei pagalba, kurią teikia šalys narės bendruose konkurencijos taisyklių rėmuose. Taip pat pabrėžiama, kad direktyva nenagrinėja nei paslaugų, patenkančių į bendrąjį ekonominį interesą ir teikiamų privačių ar valstybinių institucijų, liberalizavimo, nei teikiančių paslaugas valstybinių institucijų privatizavimo (tokių, kaip loterijų organizavimas, tam tikros didmeninės prekybos paslaugos). Bendrojo intereso srityje direktyva apima tik paslaugas, patenkančias į bendrąjį ekonominį interesą. Ar valstybės finansuojamos arba teikiamos paslaugos gali būti interpretuojamos kaip “paslaugos” turi būti peržiūrima

² Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter I, Article 1. p.2.

individualiai pagal jų charakteristikas, konkrečiai pagal tai, kaip jos teikiamos, organizuojamos ir finansuojamos. Tos sritys, kurios nėra apmokamos ir vykdomos valstybės išpareigojimų vykdymo pagrindu socialinėje, kultūrinėje, švietimo bei socialinio saugumo valdymo srityse, direktyva netaikoma³. Tuo pačiu direktyva neįtakoja šalių narių laisvės apibrėžti bendrojo ekonominio intereso sektorius, nustatyti, kaip jie turi būti organizuojami, finansuojami ir kokie reikalavimai jiems keliami⁴. Direktyva neapima tų paslaugų, kurios patenka į bendrojo ekonominio intereso grupę, finansavimo bei paramos teikimo, konkrečiai sveikatos apsaugos socialinių paslaugų, audio-vizualinių paslaugų bei kultūros srities⁵.

Direktyvos nuostatos remiasi Europos teisingumo teismo praktika, sukaupta nagrinėjant laisvo paslaugų judėjimo ir įsisteigimo laisvės pažeidimus.

Direktyva apima ir taikoma tik paslaugų teikėjams, įsisteigusiems šalyse narėse ir netaikoma santykiuose su trečiomis šalimis. Direktyva yra horizontalaus pobūdžio ir apima visas paslaugas, teikiamas tiek verslui, tiek galutiniam vartotojui. Išimtis padaryta tik toms ūkio šakoms, kurios yra reglamentuojamos atskirais norminiais aktais. Tokiu būdu finansinės paslaugos (bankų, kreditavimo, draudimo, profesinio bei asmeninio pensijų kaupimo, investavimo bei apmokėjimo paslaugos, tarp kurių perdraudimas, valiutų keitimas, kliringas, atsiskaitymų sistemos, vertybinių popierių saugojimas), telekomunikacinės paslaugos (paslaugos, tinklai bei su tuos susijusi infrastruktūra bei paslaugos, apibrėžtos kitose direktyvose⁶) bei transportas (įtraukiant miesto visuomeninį transportą, taksi paslaugas bei greitosios pagalbos paslaugas, bet išskiriant tranzitinį pinigų pervežimą bei mirusiųjų kūnų pervežimus) nepatenka į šios direktyvos įtaką. Direktyva taip pat nėra taikoma mokesčių politikos sferoje, išskyrus atvejus, kai mokesčiai neatitinka nediskriminavimo principo⁷.

Šiuo metu egzistuoja nemažas skaičius ES norminių aktų, reglamentuojančių veiklą paslaugų sferoje: ypač reguliuojamų profesijų, pašto paslaugų, televizijos, informacinės visuomenės srityje, turizmo, kelionių bei atostogų srityse. Dalis minėtų aktų nėra susiję su konkrečiais paslaugų sektoriais (pvz.: vartotojų teisių gynimas, profesinės klasifikacijos, paslaugų saugumas, pacientų mobilumas, pardavimų skatinimas vidaus rinkoje), bet apima kelis paslaugų sektorius. Tokiu atveju direktyvoje numatytos nuostatos yra taikomos ir papildoma kitus dokumentus⁸.

Direktyva nenustato detalių reikalavimų paslaugų teikėjams ar paslaugoms, tačiau nustato mechanizmą, padėsiantį panaikinti diskriminacinius apribojimus kitų valstybių narių paslaugų teikėjams ir gavėjams.

Šioje darbo dalyje yra apibrėžtos direktyvos poveikio sritys, identifikuoti pagrindiniai aspektai, kurie turi didžiausią įtaką ūkiui. Taip pat yra trumpai pavaizduotos bendros galimos direktyvos poveikio apimtys Lietuvos ekonomikai.

3 Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter I, Article 4, Recital 16, p.10.

4 Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter I, Article 1, Recital 7a, p.4.

5 Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter I, Article 1, Recital 7c, p.4.

6 Direktyvos 2002/19/EC, 2002/20/EC, 2002/21/EC, 2002/22/EC ir 2002/58/EC.

7 Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter I, Article 2, pp.4-6.

8 Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter I, Article 3, p.7.

1.1. DIREKTYVOS POVEIKIO PAGRINDINIAI ASPEKTAI

Paslaugos, skirtingai nei produktai, dažnai nėra standartizuoti. Tai reiškia, kad teikiant paslaugas, daugeliu atvejų turi dalyvauti tiek paslaugos teikėjas, tiek jos gavėjas. Kalbant apie tiesioginių paslaugų teikimą tarptautiniame lygmenyje, paslaugų teikimas gali būti atliekamas dviem būdais:

- paslaugų teikimas per sieną; šis būdas laikomas laikinu paslaugų teikimu ir gali būti vykdomas paslaugos teikėjui laikinai atvykstant į kitą šalį narę, užsienio vartotojui atvykus į kitą šalį narę arba teikiant paslaugas be tiesioginio kontakto;
- paslaugų teikėjui įsikūrus kitoje šalyje narėje.

Minėta paslaugų specifika lemia, kad daugeliui įmonių, ypač SVV, paslaugų teikimas kitoje šalyje tampa pakankamai sudėtingas ir sukuria papildomus kaštus, tokius kaip prisitaikymas prie teisinės aplinkos, reikiamų dokumentų gavimas ir pan. Šalia šių natūralių aplinkybių egzistuoja dar daugelis kitų specifinių kiekvienai šaliai nariai apribojimų, skirtų konkrečioms paslaugų sektoriams.

Analizuojamo direktyvos projekto pagrindinis tikslas yra būtent suformuoti bendrą paslaugų rinką, panaikinant šalims narėms bei paslaugų sektoriams būdingas specifines kliūtis bei apibrėžiant ir palengvinant specifines paslaugų teikimo kitose šalyse narėse sąlygas.

Tačiau padedanti spręsti pagrindines minėtas problemas direktyva daro įtaką ir daugeliui kitų sričių. Todėl, analizuojant jos pasekmes, visų pirma reikia tiksliai identifikuoti ir apibrėžti šiuos aspektus.

Visų pirma reikia pažymėti, kad direktyvos projektas apima visas paslaugas (išskyrus anksčiau minėtus bei kelis kitus paslaugų sektorius, kurie reglamentuojami atskirais norminiais aktais). Tokia plati direktyvos įtakos apimtis reikalauja išryškinti kelis pagrindinius aspektus:

- Direktyvoje numatytos priemonės tiesiogiai veikia paslaugų sektorius, tačiau šiandieninėje ūkio struktūroje yra sudėtinga aiškiai atskirti paslaugas nuo produktų gamybos. Prekes gaminančios įmonės teikia, vysto ir atlieka daugelį įvairių paslaugų, susijusių su gaminamais produktais. Tokiu būdu direktyvos poveikio zona išsiplečia ir į gamybos įmones. Toks išplėtimas apsunkina galimo direktyvos poveikio vertinimą, nes daugeliu atveju pačios gamybinių įmonių paslaugos yra sunkiai atskiriamos nuo produktų.
- Dėl direktyvos horizontalaus ir įvairiapusio poveikio, apibendrinant jos poveikio zoną, negalima apsiriboti tik poveikiu paslaugų sektoriams bei dalinai ir pramonės sektoriams (minėta anksčiau). Per poveikį ūkio subjektams direktyva turės įtakos ir vartotojams. Galima teigti, kad šioje sferoje direktyvos poveikis daugiausia sietinas su dviem aspektais: vartotojų teisių gynimu bei mažėjančiomis paslaugų kainomis bei didėjančiu jų pasirinkimu (dėl išaugusios konkurencijos ir galimybių pasinaudoti ES vidaus rinkos privalumais). Tačiau poveikis vartotojams turėtų būti įtrauktas į bendrą poveikio vertinimą.
- Direktyvoje iš esmės reglamentuojami paslaugų teikimo tarp ES šalių narių klausimai. Tai taip pat išplečia poveikio zoną. Iš vienos pusės reikia analizuoti direktyvos poveikį nacionaliniam ūkiui, ypač paslaugų sektorių subjektams. Pokyčiai nacionaliniame ūkyje atsiranda dėl kitų šalių ūkio subjektų išaugusių galimybių jame aktyviai veikti. Iš kitos pusės, nacionalinio ūkio subjektams atsiranda lygiai tokios pačios galimybės veikti užsienio rinkose. Tokiu būdu direktyvos pagrindu atsirandantys pokyčiai yra abipusiai.
- Direktyvos įgyvendinimas turės daugeliu atveju tiesioginį poveikį paslaugų sektoriams. Šalia minėto tiesioginio poveikio reikalinga pažymėti ir numatoma direktyvos įgyvendinimo antrinį poveikį. Antrinis poveikis laikomas tokiu, kuris atsiranda dėl direktyvos įgyvendinimo kituose sektoriuose ir per šiuos sektorius veikia paklausą ar kitas sąlygas kituose sektoriuose. Tokio poveikio geriausias pavyzdys yra draudimo paslaugos. Tikėtina, kad per privalomo civilinės atsakomybės draudimo rinkos augimą bei savanorišką paslaugų teikėjų rizikų draudimą ši rinka turėtų augti. Tuo tarpu pačioje direktyvoje pažymima, kad finansinių paslaugų, tame tarpe ir draudimas, direktyva neapima.

Pateikti aspektai parodo direktyvos poveikio įvairiapusiškumą ir tuo pačiu apsprendžia jos poveikio tyrinėjimo ribotumą. Dėl minėtų aspektų visapusiškas kiekybinis direktyvos poveikio vertinimas yra labai sudėtingas ir yra sunkiai apibrėžiamos poveikio ribos. Kokybinio pobūdžio analizė, kuri pateikiama šiame tyrime, atskleidžia tik pagrindinius ir daugeliu atveju tiesioginius galimo poveikio aspektus.

1.2. DIREKTYVOJE REGLAMENTUOJAMI POVEIKIO KOMPONENTAI

Direktyva siekiama sudaryti sąlygas laisvam paslaugų judėjimui tarp šalių narių. Tuo pačiu tai yra ir pagrindinė direktyvos įtakos sfera. Kaip jau buvo minėta, galima apibrėžti du paslaugų teikimo būdus kitoje šalyje narėje. Tai yra:

- paslaugų teikimas kitoje valstybėje narėje steigiant verslą (įmonę);
- paslaugų teikimas per sieną (laikinas paslaugų teikimas).

Realizuojant minėtą siekį, direktyva numatoma įtvirtinti kelias pagrindines nuostatas, kurios per paslaugų teikimo būdų reglamentavimą siekia sudaryti laisvos paslaugų prekybos tarp šalių narių sąlygas. Šios nuostatos yra:

- įtvirtinama paslaugų teikėjų įsisteigimo laisvė, kuri realizuojama per administracinių priemonių supaprastinimą, diskriminacinių reikalavimų panaikinimą bei veiklos reikalavimų schemų supaprastinimą;
- įtvirtinamas laisvas paslaugų judėjimas, kuris realizuojamas paslaugoms taikant kilmės šalies principą;
- įtvirtinama vartotojų teisė naudotis kitų šalių narių paslaugų teikėjų paslaugomis;

Šalia minėtų pagrindinių nuostatų direktyvoje pateikiama tam tikra visuma priemonių, tarp kurių daugiausia dėmesio skiriama administracinio bendradarbiavimo tarp šalių narių plėtojimui.

1.2.1. Paslaugų teikėjų įsisteigimo laisvė

Viena pagrindinių problemų, identifikuotų kaip ribojančių paslaugų rinkos plėtrą ES vidaus rinkoje, yra įvairaus pobūdžio priemonės, sudarančios kliūtis paslaugų teikėjams iš vienos šalies narės steigtis kitoje šalyje narėje. Tokios kliūtys gali būti dviejų rūšių:

- kuriančios papildomus kaštus, tokios kaip: licencijos, tam tikri juridinio statuso reikalavimai ir pan.
- ribojančios konkurenciją, tokios kaip: paslaugų teikėjų skaičiaus apribojimai tam tikrose teritorijose ir pan.

Direktyvoje užfiksuotoje nuostatoje kalbama apie abiejų rūšių kliūčių eliminavimą.

Šios nuostatos įgyvendinimas aktualus tais atvejais, kai paslaugų teikimas kitoje šalyje narėje yra vykdomas steigiant verslą (įmonę).

Paslaugų teikimas kitoje valstybėje steigiant verslą, apibrėžiamas kaip nuolatinės infrastruktūros toje šalyje sukūrimas ir valdymas bei nuolatinis ir neribotas paslaugos teikimo laikotarpis. Šiuo atveju numatoma, kad taikomi šalies, kurioje teikiama paslauga, reikalavimai bei kontrolę vykdo šalies, kurioje teikiama paslauga, institucijos.

Analogiškas verslo veiklos, kai veikla perkeliama į kitas šalis nares, reglamentavimas egzistavo ir anksčiau, todėl iš esmės reglamentavimo srityje esminių pokyčių nėra. Pagrindinis pasikeitimas sietinas su verslo sąlygų gerėjimu bei rinkos šalyse narėse. Tai apima verslo sąlygų gerėjimo bei vienodėjimo šalyse narėse aspektus, tokius kaip nepagrįstų, neproporcingų ar diskriminacinio pobūdžio reikalavimų naikinimas, kitose šalyse narėse įgytų paslaugų teikėjo kompetencijų pripažinimą ir pan. Iš vienos pusės verslo sąlygos, o tuo pačiu dažnai ir veiklos kaštai, mažėja esamiems rinkos dalyviams, iš kitos

palengvinamas paslaugų teikėjų steigimasis kitose šalyse narėse. Tokie pokyčiai iš esmės keičia konkurencinę aplinką. Direktyvos poveikis, kai paslaugos teikiamos kitoje valstybėje narėje steigiant verslą, konkretizuojamas numatomų priemonių lygmenyje.

Priemonės, kurias numato direktyva apima:

- įsisteigimo laisvę ribojančių pagrindinių kliūčių procedūrose bei formalumuose panaikinimą (galioja įrodantys dokumentai išduoti kitose šalyse narėse⁹)¹⁰;
- paslaugų sektoriaus administravimo supaprastinimą;
- leidimų bei licencijų išdavimo principų nustatymą;¹¹
- diskriminacinio pobūdžio reikalavimų uždraudimą¹²;
- įsteigimo laisvę ribojančių reikalavimų, atsižvelgiant į proporcingumo principą, suderinimą;

Minimos priemonės supaprastins paslaugų sektorių ūkio subjektų veiklą šalyse narėse ir suvienodins (iki tam tikro lygio) veiklos sąlygas. Šalia bendro supaprastinimo reikalinga aptarti kelis papildomus aspektus.

Numatomomis priemonėmis siekiama užtikrinti, kad kliūtys neapribotų galimybės veikti visoje šalių narių teritorijoje, nebent naujo leidimo reikalingumas kiekvienam sekančiam įsikūrimui yra objektyviai pagrįstas. Leidimo reikalingumas gali būti įrodomas: viešąja politika; visuomenės saugumo ar sveikatos sumetimais; vartotojų teisių gynimu; paslaugų gavėjų, darbuotojų teisių gynimu; aplinkos apsauga; gyvūnų apsauga, intelektualios nuosavybės apsauga, istorinio ar kultūrinio paveldo apsauga; socialinės ar kultūrinės politikos pagrindu¹³.

Vienokios ar kitokios veiklos reikalavimų schemas gali būti diegiamos tik tais atvejais, kai jos neturi diskriminacinio pobūdžio, o jų būtinumas yra objektyviai pagrįstas remiantis viešuoju interesu arba jos negali būti pakeistos mažiau varžančiomis priemonėmis. Sveikatos apsauga bei socialinės paslaugos yra pagrindiniai viešojo intereso sritys ir jų atžvilgiu pateisinamas veiklos reikalavimų schemų diegimas šalies narės nuožiūra¹⁴. Tokios pačios išskirtinės teisės suteikiamos socialinėms bei sveikatos apsaugos paslaugoms steigimosi laisvės srityje¹⁵.

Esminis pokytis, darantis įtaką verslo aplinkai, šiuo atveju yra sietinas su konkurencinės aplinkos pasikeitimu, įsisteigimo bei veiklos kaštų sumažėjimu ir rinkos išsiplėtimu. Daugelis reikalavimų, leidimų bei licencijų ribojo įėjimo į rinką galimybes. Tad, nagrinėjant direktyvos poveikį, reikia nagrinėti įėjimo į rinką kliūtis, kurios yra tam tikruose konkrečiuose ūkio sektoriuose konkrečiose šalyse ir šiuo metu apriboja konkurenciją. Konkurencinės aplinkos pasikeitimas nėra vienpusiškas: sumažėjus įėjimo į rinką kliūtims visose valstybėse narėse, iš vienos pusės sudaromos prielaidos konkurencijos didėjimui, iš kitos – atveriamos galimybės plėsti paslaugas kitose šalyse narėse. Pasikeitimai konkurencinėje aplinkoje sąlygoja pokyčius kainoje bei išplečia vartotojų galimybes rinktis.

9 išskyrus atvejus, nurodytus II skyriaus, 1 dalies, 5 straipsnio, 3punkte.

10 Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter II, Article 5, p.12.

11 Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter II, Article 10-15, pp.19-29.

12 Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter II, Articles 9 and 14, p.18 and 24-25.

13 Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter II, Article 5, Recital 24-24a, p.14.

14 Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter II, Article 9, pp.18-19.

15 Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter II, Article 15, Recital 33a, p.28.

1.2.2. Vartotojų teisė naudotis kitų šalių narių paslaugų teikėjų paslaugomis

Kita svarbi direktyvos nuostata įteisina vartotojų galimybę naudotis kitos šalies narės paslaugų teikėjo paslaugomis¹⁶. Direktyvoje pažymima, kad apribojimai laisvam paslaugų judėjimui gali kilti ne tik iš kliūčių paslaugų teikėjams, bet dažnai ir dėl įvairių kliūčių paslaugų gavėjams, ypačiai vartotojams. Tarp tokių galima paminėti mokesčių lengvatas bei finansinę paramą, kuri mažinama, kai paslaugos perkamos kitoje šalyje narėje¹⁷. Realizuojant šią nuostatą, šalis narės turi užtikrinti, kad paslaugos gavėjai nebūtų diskriminuojami tautybės ar gyvenamosios vietos pagrindu ir tuo pačiu užtikrinti, kad paslaugų prieinamumas nebūtų apribotas diskriminaciniais reikalavimais¹⁸. Lietuvos praktika rodo, kad tokio pobūdžio reikalavimai gali būti fiksuojami kainodaroje (kai piliečiams iš kitų šalių, taip pat iš šalių narių, kaina yra didesnė), kur kainas nustato arba riboja valstybė. Tačiau tai daugiau išimtiniai atvejai.

Kaip ir kitais atvejais, direktyvoje numatoma, kad gali būti išimtys, jei jos patvirtintos objektyviais kriterijais.

Realizuojant šią nuostatą, numatomos ir tam tikros priemonės. Numatoma, kad šalis narės turi užtikrinti tam tikros informacijos prieinamumą paslaugų vartotojams. Tai apima informaciją apie kitoje šalyje narėje esančius paslaugos teikimo reikalavimus, ypačiai susijusius su vartotojų apsauga; bendrą informaciją apie kompensacijas jei kyla ginčas tarp paslaugos gavėjo ir tiekėjo; kontaktinę asociacijų bei kitų reikalingų institucijų informaciją¹⁹.

Kaip ir įsisteigimo laisvės nuostatos realizavimo atveju, vartotojų teisė naudotis kitų šalių narių paslaugų teikėjų paslaugomis, yra apribota sveikatos apsaugos srityje. Plačiau šie reikalavimai išdėstyti direktyvos 23 straipsnyje²⁰ ir aptariami atskirai.

Rinkos reguliuojamuose ūkio sektoriuose tokia galimybė egzistavo ir anksčiau, tuo tarpu valstybės reguliuojamose srityse šios galimybės buvo apribotos. Galimybės atsiradimas gali daryti reikšmingą poveikį tokiose srityse, kaip medicina, kur valstybė vienokia arba kitokia forma prisideda prie paslaugos suteikimo finansavimo. Šiuo atveju galima identifikuoti kelias problemines sritis. Tačiau, reikia pažymėti, kad šios problemos yra daugiau teorinio pobūdžio. Direktyvoje, kalbant apie sritis, kuriose valstybė vaidina tam tikrą vaidmenį, numatoma daugelis išimčių bei papildomų sąlygų. Todėl minėtų teorinių problemų susiformavimo galimybes reikalinga analizuoti konkrečiu atveju, konkrečiose sąlygose lyginant šiuo metu nacionaliniuose teisės aktuose nustatytus reikalavimus ir apribojimus su direktyvos reikalavimais ir įvertinant būsimų teisinio reglamentavimo pokyčių apimtį.

Viena jų susiformuoja tuo atveju, kai paslaugų, kurias vienokia ar kitokia forma tiesiogiai finansuoja valstybė, vartotojai išvyksta gauti šią paslaugą į kitą šalį narę, o valstybė yra įsipareigojusi apmokėti tokių paslaugų teikimo išlaidas. Tokiu atveju gali būti daromas išbalansuojantis poveikis atitinkamam biudžetui, o Lietuvos paslaugų teikėjai negauna dalies pajamų.

Pvz.: jei vartotojui reikalinga atlikti tam tikras ambulatorines paslaugas, kurios yra finansuojamos iš ligonių kasų, bet tam tikru periodu jų atlikti negalima, nes suformuota ligonių eilė arba vartotojas yra užsienyje. Tokiu atveju vartotojui gali būti suteikiama atitinkama paslauga kitoje šalyje narėje ir valstybė privalo kompensuoti vartotojui (medicinos įstaigai) analogišką sumą kaip ir tuo atveju, jei paslauga būtų suteikta savo šalyje. Skirtumą bei kelionės išlaidas (jei tokios atsiranda) turi padengti pats vartotojas

16 Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter II, Article 20, p.40.

17 Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter II, Article 20, Recital 48, p.40.

18 Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter II, Article 21, p.41.

19 Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter II, Article 22, p.42.

20 Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter II, Article 23, pp.43-46.

(šaltinis nėra svarbus). Jei susidaro didelis skaičius vartotojų, besinaudojančių tokiomis paslaugomis kitose valstybėse narėse, atsiranda papildomas finansavimo poreikis. Papildomo finansavimo poreikis išbalansuoja atitinkamą biudžetą ir gali sukelti neigiamas pasekmes. Tačiau tikėtina, kad tokių paslaugų skaičius nėra didelis ir, atitinkamai, tikėtinas poveikis biudžetui nebus labai reikšmingas.

Kita probleminė sritis susiformuoja, esant visiškai kitai – priešingai – situacijai. Dalis kitų šalių narių vartotojų gali atvykti į kitą šalį narę siekdami gauti tam tikrą paslaugą. Tai būtų laikytina teigiamu aspektu, kadangi rinkos išplėtimas sudaro galimybę gauti papildomus pajamų srautus. Problema atsiranda tuomet, kai teikiama paslauga nėra pilnai apibrėžta realia kaina. Tokie atvejai galimi, kai į kainą nėra įskaičiuoti visi paslaugos teikimo kaštai (medicinos paslaugose į kainą nekalkuliuojamos investicijos, amortizacija, valdymas ir pan.), tik dalis finansavimo ateina iš vartotojų.

Pvz.: jei vartotojui reikalinga atlikti tam tikrus ambulatorinius tyrimus, kuriems reikalinga brangi įranga. Už tyrimų atlikimą yra nustatyta tam tikra kaina, kuri, dėl finansavimo ypatybių toje šalyje, neapima šios įrangos nusidėvėjimo kaštų, administravimo išlaidų ar kitų komponentų. Vartotojas, atvykęs iš kitos šalies narės, tokiu atveju sumoka tik dalį. Likusi kainos dalis, priklausomai nuo finansavimo principų, sumokama iš priimančios šalies narės disponuojamų lėšų. Tokiu būdu nepagrįstai finansuojami kitų šalių narių vartotojai.

Dar viena teorinė probleminė sritis yra pinigų, skirtų tam tikroms kompensacijoms, išmokėjimas kitų šalių paslaugų teikėjams. Taip atsitinka todėl, kad vartotojas pasinaudoja kitos šalies paslaugų teikėjo paslaugomis ir paslauga yra importuojama, pinigai skiriami vartojimui kitose šalyse narėse.

Kaip jau buvo minėta, visos probleminės sritys yra daugiau teorinio pobūdžio. Taip yra todėl, kad tikėtina, kad minėtos sąlygos gali susidaryti tik labai išimtiniais atvejais, kurie neturi reikšmingos įtakos. Taip pat reikalinga paminėti, kad tokios sąlygos teoriškai gali susidaryti kitose šalyse narėse ir Lietuvai tai gali būti naudinga. Kalbant apie sveikatos apsaugą bei socialines paslaugas reikalinga, taip pat, pabrėžti, kad direktyvoje numatoma, kad jų finansavimo sistema bei organizavimas į direktyvą nepatenka.

Jei detalesnės analizės metu nustatoma, kad tokie konkretūs atvejai egzistuoja ir yra pakankamai finansiškai reikšmingi, tai galėtų būti siejama su tam tikri finansų valdymo pertvarkymais bei reformomis sveikatos apsaugos ar socialinių paslaugų srityse. Finansų valdymo reforma turėtų apimti kainos formavimo principus (vartotojai moka pilną kainą ir tik po to dalis kompensuojama) bei kompensuojamo pobūdžio biudžetų formavimą (biudžetas formuojamas poreikių, o ne ribotų paslaugos teikimo resursų pagrindu). Tačiau tai nėra laikytina reformų pagrindu ir reformų vykdymas nėra nuo to priklausomas.

Siekiant identifikuoti problemines sritis, susiformuojančias dėl vartotojų galimybė naudotis kitos šalies paslaugos teikėjo paslaugomis, turi būti analizuojami konkretūs atvejai visuose ūkio paslaugų sektoriuose, kur valstybė bet kokia forma dalyvauja tiesioginiame finansavime arba kainodaroje, tokiose, kaip švietimas, kultūra, laisvalaikio organizavimas, sveikatos apsauga ir pan. Tačiau turi būti nagrinėjamos labai konkrečios aplinkybės konkrečiame kontekste, nes daugeliu atveju šioms sritims direktyvoje numatomos papildomos sąlygos.

Vertinant ekonominę šios nuostatos poveikį paslaugų sektoriams, reikia daugiau akcentuoti pokyčius konkurencinėje aplinkoje, kaip ir įsisteigimo laisvės nuostatos įgyvendinimo atveju.

1.2.3. Kilmės šalies principas

Siekiant užtikrinti laisvą paslaugų judėjimą, numatoma, kad su tam tikromis išimtimis bus taikomas kilmės šalies principas²¹. Principas reiškia, kad paslaugos teikėjui, kuris teikia paslaugas per sieną,

²¹ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter III, Article 16, pp.30-32.

taikomi tos šalies, kurioje teikėjas yra įsikūręs, reikalavimai. Tuo pačiu tai reiškia, kad šalis narė negali taikyti paslaugų teikėjams iš kitų šalių narių tam tikrų reikalavimų (tokių, kaip būti registruotam, turėti adresą, turėti laikiną infrastruktūrą, atitikti reikalavimus, keliamus toje šalyje ir pan.) Principo taikymas tampa aktualus, kai paslaugos teikiamos per sieną nusteigiant kitoje šalyje narėje verslo (įmonės).

Direktyvoje pažymima, kad šalis narė, kurioje paslaugų teikėjas yra įsisteigęs, neprivalo kontroliuoti ir tikrinti paslaugų teikėjo veiklos kitoje šalyje narėje. Tai turi atlikti tos šalies, kurioje teikiama paslauga, atsakingos institucijos privalomo tarpusavio bendradarbiavimo bei partnerystės pagrindu²². Ši direktyvos nuostata gali kelti tam tikrų sunkumų bei suformuoti papildomą krūvį atitinkamoms šalių narių institucijoms dėl skirtingų reikalavimų taikymo sudėtingumo.

Paslaugų teikimas per sieną apibrėžiamas kaip ribotą laiką nereguliariai teikiamos paslaugos, kai paslaugos teikėjas, įsisteigęs vienoje valstybėje narėje, o paslaugas, kurioms nereikalinga arba naudojama laikina infrastruktūra, laikinai teikia kitoje.

Pagrindinis poveikis atsiranda dėl skirtingų reikalavimų skirtingose šalyse. Šie skirtumai gali daryti poveikį tokiems veiklos aspektams, kaip:

- konkurencijos iškreipimai, kai mažesnius reikalavimus taikančios valstybės paslaugų teikėjai įgyja nepagrįstą konkurencinį pranašumą;
- vartotojų teisių gynimas, kai dėl skirtingų reikalavimų suteikiama neadekvati paslauga arba nesudaromos prielaidos vartotojo patiriamų nuostolių kompensavimui;
- informacijos apie paslaugas bei paslaugų teikėjus pateikimo vartotojams užtikrinimas;
- nepageidaujamos paslaugos dalyje šalių, tačiau legalizuotos kitose šalyse (pvz.: prostitucija).

Pvz.: vartotojas nukenčia dėl nekvalifikuotai arba neteisingai suteiktos paslaugos turizmo srityje. Tokiu atveju vartotojas įgyja teisę į tam tikrą kompensaciją. Jo šalyje kompensacija apibrėžiama tam tikrais dydžiais, kurie yra didesni nei paslaugos teikėjo šalyje. Kai kuriais kitais atvejais gali ir nebūti konkretaus kompensacijos finansavimo šaltinio (nėra privalomo draudimo arba draudimo sistema neveikia). Tokiu atveju vartotojas gali nukentėti. Direktyvoje numatoma, kad paslaugos teikėjas privalo informuoti vartotoją apie kompensacijas ir paslaugos reikalavimus, tačiau vartotojai dažnai į tai nekreipia reikiamo dėmesio.

Dėl kilmės šalies principo taikymo problemines sritis gali susiformuoti poveikį vartotojų teisių gynimo srityje bei atskiruose paslaugų sektoriuose dėl esančių reikalavimų atitikimo kitose šalyse. Galima teigti, kad šiuo atveju direktyvos poveikis atsiranda ne tik tiesiogiai paslaugų teikėjui, bet turi ir antrinį poveikį kai kurių paslaugų teikėjams. Šis direktyvos įgyvendinimo poveikio aspektas yra pateiktas šio darbo 1.1 dalyje.

Šalies kilmės principas (KŠP) bus taikomas su tam tikromis išimtimis. Direktyvoje išvardintos išimtys skirstomos į bendrąsias, pereinamojo laikotarpio bei individualias. Individualios išimtys turi būti galimos tik tais atvejais, kai tai susiję su paslaugų saugumu, sveikatos priežiūros veiklų vykdymu arba viešojo interese, tokiu kaip mažumų teisių apsauga ir pan.²³

Bendrosios išimtys (kadangi analizuojamas yra direktyvos projektas, išimtys gali keisti):

- principas netaikomas pašto paslaugoms, apibrėžtomis direktyva 97/67/EC;
- principas netaikomas elektros perdavimo, paskirstymo bei tiekimo paslaugoms, apibrėžtomis direktyvos 2003/54/EC 2 skyriaus (5) punkte;
- principas netaikomas dujų perdavimo, paskirstymo, tiekimo bei saugojimo paslaugoms, apibrėžtomis direktyvos 2003/55/EC 2 skyriaus (5) punkte;
- principas netaikomas vandens paskirstymo bei tiekimo, nuotekų infrastruktūros paslaugoms;

²² Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter III, Article 16, Recital 38, p.31

²³ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter III, Article 17, Recital 40, p.34.

- darbuotojų, teikiančių paslaugas kitose šalyse narėse, komandiruočių sąlygas ir reikalavimus nustato direktyva 96/71/EC, principas netaikomas;
- asmens duomenų apsaugos sritį reglamentuoja direktyva 95/46/EC;
- principas netaikomas teisininkų paslaugoms, apibrėžtoms direktyvoje 77/249/EEC;
- principas netaikomas profesinių kvalifikacijų srityje;
- socialinės apsaugos sritį reguliuoja Reglamentas (EEC) No 1408/71[(EC)No 883/2004];
- principas netaikomas laisvo asmenų ir jų gyvenamosios vietos judėjimo srityje;
- principas netaikomas trečių šalių piliečių, atvykstančių teikti paslaugas į šalį narę, atžvilgiu;
- principas netaikomas atliekų pervežimo srityje, apibrėžtame Reglamente (EEC) No 259/93;
- principas netaikomas autorinių teisių, industrinės nuosavybės teisių ir kitų teisių srityje, kurios apibrėžtos direktyvose 87/54/EEC ir 96/9/EC;
- principas netaikomas veiksmuose, kuriuose pagal įstatymą dalyvauja notarai (notarų veikla benrai);
- principas netaikomas įstatymo numatyto audito srityse;
- principas netaikomas kai paslaugos, kurias teikti paslaugų teikėjas persikelia į kitą šalį narę, toje šalyje yra uždraustos ir tai pateisinta;
- principas netaikomas kai šalis narė, į kurią atvykstama teikti paslaugas, yra numačiusi specifinius reikalavimus, susijusius su specifinėmis vietos, kurioje teikiama paslauga, charakteristikomis;
- specifiniai reikalavimai taikomi stacionarios sveikatos apsaugos apmokėjimo srityje;
- principas netaikomas automobilių registracijos srityje, kai automobilis nuomotas kitoje šalyje narėje (išskyrus atsitiktinę ir laikiną nuomą);
- išlieka šalių laisvė pasirinkti įstatyminę bazę tarpusavio sutartyse;
- principas negalioja kontraktams, sudarytiems vartotojų, kai jų vykdymas nėra pilnai harmonizuotas bendrijos kontekste;
- formaliam kontraktų, kurie sukuria arba perduoda teisius į nekilnojamą turtą, galiojimui, paliekant galioti šalies, kurioje turtas yra, formalius reikalavimus;
- principas negalioja nekontraktinės atsakomybės atveju kai įvykis liečia asmenį ir atsiranda kaip paslaugos teikėjo, kuris persikėlė į kitą šalį narę laikinai teikti paslaugą, veiklos pasekmė²⁴.

Pereinamojo laikotarpio (laikinos) išimtis galioja iki 2010 m. sausio mėn. 1 d. Minėtos išimtis (kadangi analizuojamas yra direktyvos projektas, išimtis gali keisti):

- principas laikinai netaikomas pinigų pervežimo paslaugų srityje;
- principas laikinai netaikomas azartinių žaidimų, kuriuose statomos piniginės sumos, apimant loterijas bei lažybas, sričiai;
- principas laikinai netaikomas teisinių skolų išieškojimo srityje²⁵.

Individualios išimtis kitos šalies narės paslaugų teikėjui gali būti taikomos tik išimtiniais atvejais. Galimi atvejai (kadangi analizuojamas yra direktyvos projektas, išimtis gali keisti):

- siekiama užtikrinti paslaugų saugumą, įskaitant sveikatos aspektus;
- sietini su tam tikrų sveikatos apsaugos profesijų vykdymu;
- sietini su viešojo intereso užtikrinimu, ypač mažumų teisių apsaugos srityje.

Minėtos išimtis gali būti taikomos tik esant tam tikroms sąlygoms, pvz.: kai standartai yra aukštesni ne kitoje šalyje narėje, kurios paslaugų teikėjas siekia teikti paslaugas²⁶. Tokio pobūdžio išimtis gali būti taikomos sveikatos apsaugos srityje (profesinių klasifikacijų sritis, higienos standartai)²⁷.

Minėtų sąlygų susiformavimas iš esmės reglamentuoja tik paslaugų teikimą per siena ir suteikia joms teisinį pagrindą. Verslo srityje toks paslaugų teikimas vykdomas ir šiuo metu (turizmo, prekybos,

24 Visi anksčiau išdėstyti punktai: Proposal fo a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter III, Article 17, pp.32-36.

25 Visi anksčiau išdėstyti punktai: Proposal fo a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter III, Article 18, p.37.

26 Visi anksčiau išdėstyti punktai: Proposal fo a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter III, Article 19, pp .38-39.

27 Proposal fo a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter III, Article 19, Recital 47a, p. 39.

informacinių technologijų ir kitose srityse), tad galima teigti, kad pagrindinis poveikis bus vėl susijęs su reguliuojamais paslaugų sektoriais, vartotojų teisių gynimu bei reglamentavimo realizavimu.

Nepageidaujamų paslaugų teikimo detalus nagrinėjimas nėra prasmingas, nes tokias paslaugas šalys narės gali riboti bendrojo visuomeninio intereso, kuris užfiksuotas direktyvoje, pagrindu.

1.2.4. Kitos nuostatos

Viena pagrindinių priemonių, kuri leistų įgyvendinti direktyvoje numatomų nuostatų realizavimą, turėtų būti šalių narių susijusių institucijų bendradarbiavimo stiprinimas. Tam numatoma *centralizuoti informacijos apie reikalavimus paslaugų teikėjams bei pačius tiekėjus pateikimo funkcijas*. Funkcijų centralizavimas bus atliekamas “vienos kontaktinės institucijos” (“single point of contact”) principu. Numatoma, kad visa reikiama informacija turi būti pateikiama elektroniniame formate. Institucijos parinkimas bei formos pasirinkimas yra paliekamas kiekvienai šaliai narei spręsti individualiai, tačiau šalys narės turi užtikrinti, kad tokia galimybė turi būti sukurta iki 2008 m. gruodžio mėn. 31 d.²⁸

Minėtos priemonės įgyvendinimo pasekmes analizuoti prasminga tik kaštų bei institucinio funkcijų priskyrimo prasmėmis. Iš dalies šios funkcijos atliekamos ir šiuo metu, tačiau jos išsibarsčiusios įvairiose institucijose. Tokiu atveju kaštai gali susidaryti kuriant tokią instituciją. Tuo tarpu jos palaikymas gali papildomų kaštų ir nepareikalaut. Tai sietina su informacijos bei komunikacijos srauto padidėjimu, kurio didžioji dalis perkeliama į virtualias priemones. Tokiu būdu srauto padidėjimas ne būtinai lemia papildomų resursų poreikį.

Tokios priemonės įgyvendinimas prisidės prie verslo sąlygų gerinimo. Šiuo metu verslui vykdyti, o ypačiai jį pradėti, reikalingų licenzijų ir leidimų gavimas, reikiamos teisinės informacijos surinkimas, yra labai išskaidyti ir reikalauja verslo atstovų pastangų tuo pačiu kuriant papildomus kaštus. Vienos kontaktinės institucijos, kurioje bus galima gauti visą reikiamą informaciją bei dokumentus, sukūrimas vertintinas kaip priemonė, gerinanti verslo sąlygas bei mažinanti verslo įsisteigimo kaštus.

Šalia paminėtos pagrindinės priemonės, direktyvoje daug dėmesio skiriama įvairaus pobūdžio bendradarbiavimo skatinimui, elgesio kodeksų plėtrai, darbuotojų komandiruotėms, paslaugų kokybės užtikrinimo klausimams. Analizuojant direktyvos poveikį ekonominiu bei sektoriniu požiūriu, šie komponentai nėra esminiai.

Siekiant užtikrinti vartotojų teises direktyvoje numatoma, kad šalis narė turi savo vartotojams pateikti informaciją apie kitose šalyse narėse tam tikrai paslaugai keliamus reikalavimus, ypačiai susijusius su vartotojų teisių apsauga, bendrą reikiamą informaciją bei susijusių asociacijų ir organizacijų kontaktines detales²⁹. Šios funkcijos realizavimo principų pasirinkimas bei organizavimas paliekamas šalių narių prerogatyvai. Iš kitos pusės numatoma, kad šalys narės turi užtikrinti tam tikros informacijos prieinamumą vartotojams. Ši informacija pateikiama elektroniniame formate ir gali būti naudojama tiek vietinių vartotojų, tiek vartotojams iš kitų šalių narių. Direktyvoje atskirai įvardinama paslaugų teikėjų pareiga vartotojams pateikti informaciją apie teikiamas garantijas, jų galiojimo laiką bei teritorijas³⁰. Direktyvoje, taip pat, numatomos tam tikros priemonės ginčų sprendimui. Paslaugų teikėjai turi pateikti kontaktinę informaciją, kur būtų galima adresuoti nusiskundimus, šalys narės turi užtikrinti, kad paslaugų teikėjai efektyviai spręstų kylančius ginčus.

Direktyvoje skiriamas dėmesys paslaugų kokybės užtikrinimo priemonių suformavimui. Joje fiksuojami du galimi metodai: paslaugų sertifikavimas arba nepriklausomų šalių vertinimas bei tam tikros

²⁸ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter II, Article 6, p.15.

²⁹ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter III, Article 22 p.42.

³⁰ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter III, Article 28 p.55.

sferos paslaugų kokybės vertinimo sistemų arba ženklavimo kūrimą³¹. Direktyvoje numatoma, kad šalys narės turi skatinti tokių priemonių atsiradimą. Tai pat bus siekiama, pagal galimybes, diegti vieningus Europos standartus įvairiose paslaugų sektoriuose. Visos šios priemonės yra skirtos vartotojų apsaugai, tačiau daugeliu atveju direktyvoje formuluojamos bendros pobūdžio nuostatos, kurių taikymas kiekviename paslaugų sektoriuje yra labai individualus.

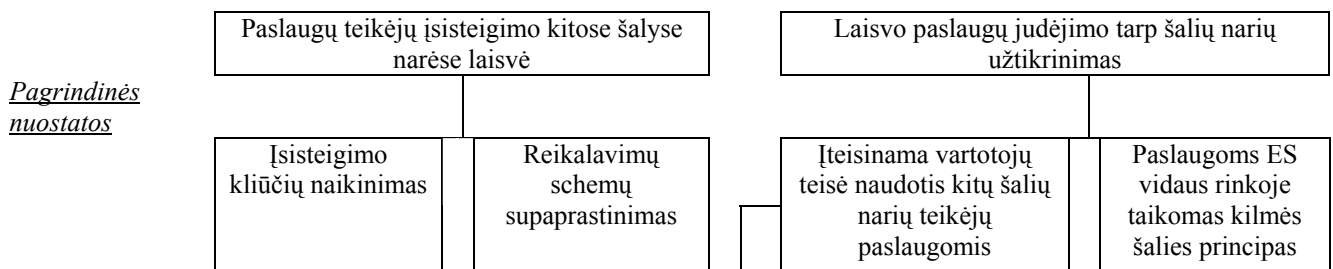
Lietuvoje dažnai iškyla klausimų dėl analizuojamos direktyvos poveikio darbuotojų komandiravimui į kitas šalis narės. Šiuo atveju reikia pažymėti, kad minimalius reikalavimus dėl darbo užmokesčio, darbo laiko, darbo saugos ir kitus reglamentuoja direktyva 96/71/EB. Tai reiškia, kad Lietuvos įmonių darbuotojams, vykstantiems dirbti į kitą šalį narę, taikomi tos šalies teisės aktų reikalavimai, tuo pačiu nustatomas ir minimalus darbo užmokestis. Kai kuriais atvejais komandiruočių darbuotojų darbo sąlygas apibrėžia kolektyvinių sutarčių nuostatos. Tad vertinant darbuotojų komandiruočių sąlygas reikalinga analizuoti konkrečios šalies narės nacionalinę teisę, o paslaugų direktyva įgyvendinimas neturės įtakos direktyvos 97/71/EB taikymui.

Svarbus aspektas, kuris netiesiogiai liečia finansinių paslaugų rinką, yra direktyvos nuostatos dėl profesinio draudimo bei garantijų. Jame numatoma, kad šalys narės turi užtikrinti, kad paslaugų teikėjai, kurių paslaugos susijusios su tiesiogine paslaugos gavėjo arba trečių šalių rizika, privalo apsidrausti atitinkamu civilinės atsakomybės draudimu arba pateikti kitokio pobūdžio adekvačias garantijas³². Siekiant įgyvendinti šią nuostatą, ES Komisija gali sudaryti sąrašą paslaugų, kurioms būtų taikomi privalomo civilinio draudimo reikalavimai. Tarp tokių paslaugų minimos sveikatos priežiūra, turizmas, sportas ir laisvalaikio paslaugos, apsaugos tarnybos, architektai, elektros bei dujų remonto paslaugos, nekilnojamo turto agentų paslaugos ir pan. Tuo pačiu, direktyvoje pažymima, kad nėra nustatomi konkretūs reikalavimai draudimo sumoms, nėra būtinybės civilinės atsakomybės draudimo būtinybę numatyti įstatymuose arba priversti draudimo įmones teikti tam tikras draudimo rūšis³³. Šiuo metu Lietuvoje yra iki 10 įvairių realiai veikiančių privalomo civilinės atsakomybės draudimo rūšių. Tarp tokių veiklų patenka muitinės procedūras vykdančiosios subjektai, auditoriai, draudimo brokeriai, kelionių organizatoriai, notariai, turto bei verslo vertintojai, krovinių bei keleivių vežėjai. Tikėtina, kad kitose šalyse narėse (ypatingai senosiose šalyse narėse) tokių privalomo draudimo sričių yra daugiau. Tokiu atveju galima manyti, kad privalomo civilinio atsakomybės draudimo bei garantijų rinka Lietuvoje turėtų plėstis. Direktyvos poveikis tokiu atveju gali būti dvejopas. Iš vienos pusės didėja draudimo paslaugų rinka, iš kitos pusės auga įmonių, kurioms atsiranda privalomas civilinės atsakomybės draudimo arba garantijų reikalavimas, veiklos kaštai.

1.2.5. Direktyvos struktūra

Identifikavus ir apibūdinus pagrindinius direktyvos komponentus, reikia pateikti bendrą jos struktūrą bei pagrindinius aspektus. Pateikiamame paveiksle yra susistemintos pagrindinės nuostatos, jų aktualumas skirtingiems paslaugų teikimo būdams, numatomos priemonės, pokyčiai bei išimtys.

1 pav. Direktyvos dėl paslaugų ES vidaus rinkoje projekto struktūra bei pagrindiniai komponentai.

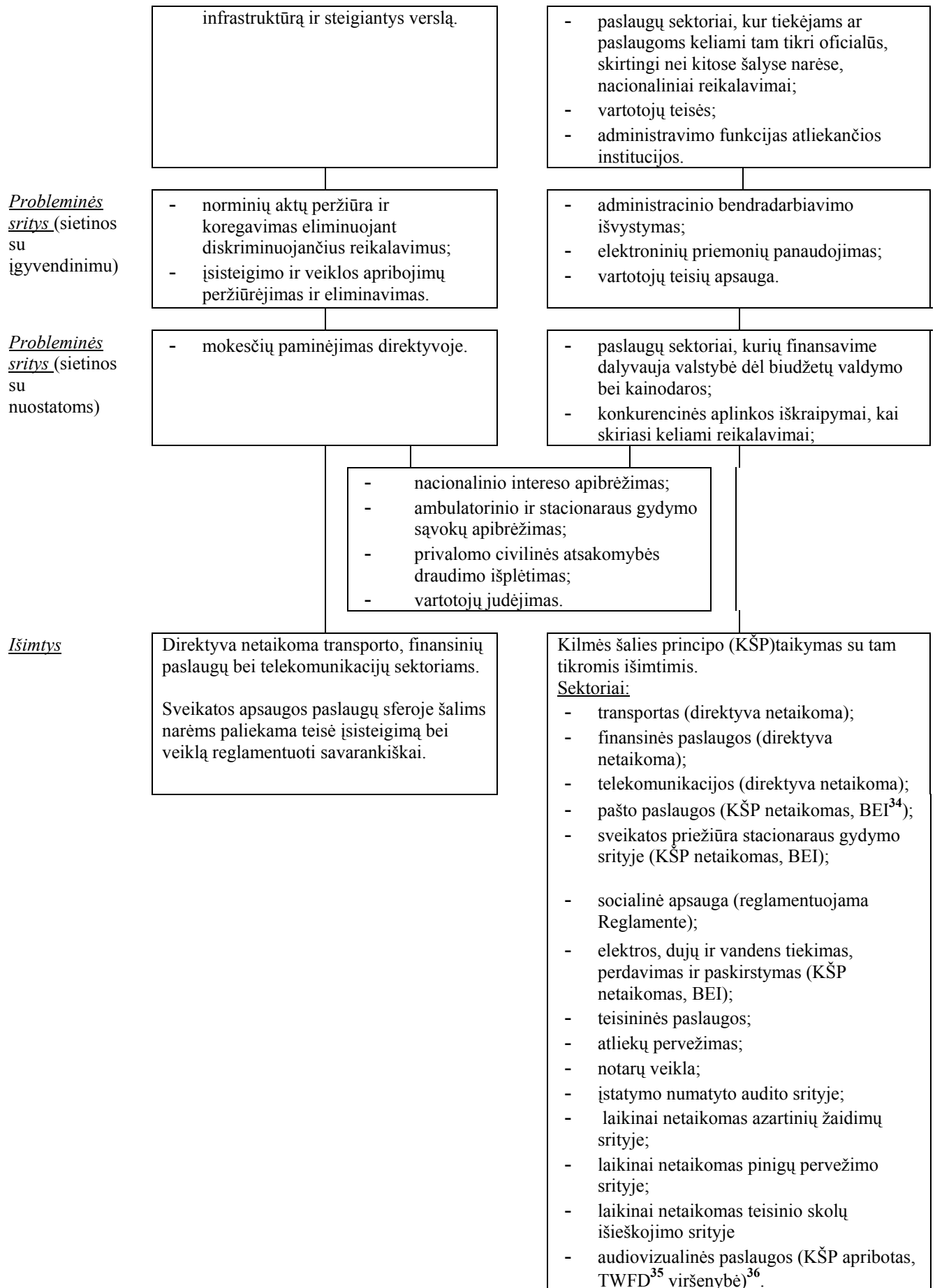

³¹ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter III, Article 31 pp. 57-58.

³² Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter II, Article 27, pp.53-54.

³³ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter II, Article 27, pp.53-54.

<i>Paslaugų teikimo būdai</i>	Paslaugų teikimas kitoje valstybėje narėje steigiant verslą (įmonę)	Paslaugų teikimas per sieną (laikinas paslaugų teikimas)
<i>Požymiai</i>	<ul style="list-style-type: none"> - nuolatinė infrastruktūra; - neribota veikos trukmė; - nuolatinis ir reguliarus paslaugos teikimas. 	<ul style="list-style-type: none"> - paslaugų teikėjas įsisteigęs vienoje valstybėje narėje, o paslaugas laikinai teikia kitoje valstybėje; - infrastruktūra nereikalinga arba naudojama laikina infrastruktūra; - paslauga teikiama ribotą laiką; - paslauga teikiama vieną ar kelis kartus; - paslauga teikiama nereguliariai.
<i>Principai</i>	<ul style="list-style-type: none"> - taikomi šalies, kurioje teikiama paslauga, reikalavimai; - kontrolę vykdo šalies, kurioje teikiama paslauga, institucijos. 	<ul style="list-style-type: none"> - su tam tikromis išimtimis taikomi paslaugos teikėjo šalies, kurioje jis yra įsisteigęs, reikalavimai (Kilmės šalies principas); - plėtojamas šalių narių bendradarbiavimas paslaugų kokybės bei paslaugų teikėjų kontrolės srityje.
<i>Priemonės</i>	<ul style="list-style-type: none"> - įsteigimo laisvę ribojančių kliūčių panaikinimas; - licencijų ir kitų dokumentų, išduotų kitose šalyse narėse, pripažinimas; - paslaugų sektoriaus administravimo supaprastinimas; - bendrų leidimų bei licencijų išdavimo principų nustatymas; - diskriminacinio pobūdžio reikalavimų uždraudimas; - proporcingumo principo taikymas įsteigimo laisvę ribojančių reikalavimų atžvilgiu; - administravimo supaprastinimas vystant "vienos kontaktinės institucijos" principą ir administravimo vykdymas elektroninėmis priemonėmis 	<ul style="list-style-type: none"> - administracinio bendradarbiavimo vystymas; - administravimo supaprastinimas vystant "vienos kontaktinės institucijos" principą ir administravimo vykdymas elektroninėmis priemonėmis ; - profesinių veiklos kodeksų plėtros skatinimas; - informacijos vartotojams teikimas; - paslaugų kokybės klasifikavimo ir ženklavimo plėtros skatinimas.
<i>Pokyčiai</i>	<ul style="list-style-type: none"> - pasikeičia konkurencinė aplinka; - supaprastėjęs įsisteigimas savo ir kitose šalyse narėse; - mažėjantys steigimosi kaštai; - supaprastintos veiklos reguliavimo schemas; - pokyčiai kainose; - platesnė paslaugų įvairovė; - investicijų pokyčiai paslaugų sektoriuose. 	<ul style="list-style-type: none"> - pasikeičia konkurencinė aplinka; - atsiranda paslaugų per sieną teikimo teisinis reglamentavimas; - administracinio bendradarbiavimo plėtra bei supaprastinimas; - didesnis paslaugų prieinamumas vartotojams; - tarptautinės prekybos paslaugomis ES vidaus rinkoje augimas; - pokyčiai paslaugų kainų srityje; - pokyčiai draudimo rinkoje (antrinis poveikis)
<i>Objektas</i>	<ul style="list-style-type: none"> - paslaugų ūkio sektoriai, kuriuose egzistuoja įvairūs įsisteigimo ir / arba veiklos apribojimai; - paslaugų teikėjai, turintys nuolatinę 	<ul style="list-style-type: none"> - visi paslaugų sektoriai, išskyrus įvardintas išimtis; - paslaugos, kurių teikimui nereikalinga nuolatinė infrastruktūra;

34 - sritys, kurios priskirtinos bendrojo ekonominio intereso grupei.

Sritis:

- susijusios su saugumo užtikrinimu ;
- susijusios su profesinėmis kvalifikacijomis³⁷;
- komandiruočių darbuotojų darbo sąlygos;
- asmens duomenų apsauga;
- laisvas asmenų judėjimas;
- netaikomas trečių šalių piliečių atžvilgiu;
- autorinių teisių, pramoninės nuosavybės ir pan.
- mokesčių administravimas;
- tiesiogiai susiję su valstybės institucijų veikla (KŠP netaikomas).

Apibendrinant direktyvoje reglamentuojamus poveikio komponentus galima teigti, kad:

- Esant situacijai, kai paslauga teikiama kitoje šalyje narėje steigiant įmonę, poveikis paslaugų sektoriams atsiranda dėl reikalavimų, leidimų bei licencijų panaikinimo ir supaprastinimo, kas iš esmės veikia konkurencinę aplinką ir gerina verslo sąlygas. Pokyčiai konkurencinėje aplinkoje gali lemti kainos pokyčius, konkurencijos intensyvėjimą bei verslo plėtros kitose šalyse narėse galimybes. Verslo sąlygų gerinimas turės įtakos ūkio subjektų kaštų (tuo pačiu, tikėtina, ir kainų) mažėjimui, efektyvesniam resursų panaudojimui. Šie pasikeitimai yra pagrindinis poveikio analizės objektas. Šalia to analizuotinas įėjimo į rinką kliūčių naikinimo poveikis konkrečiuose paslaugų ūkio sektoriuose.
- Analizuojant laisvo paslaugų judėjimo nuostatą, poveikis atsiranda dėl dviejų pagrindinių komponentų:
 1. Vartotojų galimybės naudotis kitos šalies paslaugų teikėjo paslaugomis įteisinimas. Ši galimybė gali būti realizuojama keliais būdais, paslaugų teikėjas laikinai atvyksta teikti paslaugas į kitą šalį narę, paslauga naudojama per atstumą, vartotojas vyksta gauti paslaugos į kitą šalį narę. Tokiu būdu šios galimybės įteisinimas yra sietinas ir su įsisteigimo laisves ribojančių kliūčių naikinimu. Tačiau šiuo atveju reikia analizuoti poveikį dėl tokių pačių konkurencinės aplinkos pasikeitimų. Tuo pačiu tai sukuria ir tam tikras (apibrėžtas šiame skyriuje) problemas paslaugų sektoriuose, kuriuose bet kokia finansavimo forma dalyvauja valstybė. Tačiau šios problemos reikalauja detalesnės ir konkretesnės atskirų atvejų analizės. Tuo pačiu vartotojų galimybės naudotis kitų šalių narių paslaugų teikėjų paslaugomis keičia konkurencinę aplinką bei sukuria palankesnes sąlygas vartotojams.
 2. Kilmės šalies principo taikymas. Poveikis šiuo atveju atsiranda tokiems veiklos aspektams, kaip konkurenciniai iškraipymai dėl skirtingų reikalavimų, vartotojų teisių gynimas, informacijos apie paslaugas ir jų teikėjus vartotojams užtikrinimas bei nepageidautinos paslaugos. Atitinkamai, vertinant komponento poveikį reikia analizuoti vartotojų teisių gynimo aspektais bei konkrečiuose paslaugų sektoriuose esančių reikalavimų kontekste. Nepageidautinų paslaugų aspektas nereikalauja gilios analizės, kadangi direktyvoje numatomas jų apribojimas bendrųjų visuomenės interesų pagrindu.
- Direktyvoje numatoma informacijos apie reikalavimus paslaugų teikėjams bei pačius teikėjus pateikimo centralizavimo funkcija bei elektroninių priemonių panaudojimą. Priemonės įgyvendinimas analizuotinas kaštų bei institucinio priskyrimo prasmėmis. Tuo pačiu ši priemonė prisideda prie verslo aplinkos gerinimo supaprastindama veiklos bei įsisteigimo procedūras.

35 - Television Without Frontiers Directive.

36 Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter I, Article 3, Recital 13a, p.7.

37 Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market (6174/04 COMPET), Chapter I, Article 3, Recital 13b, p.7.

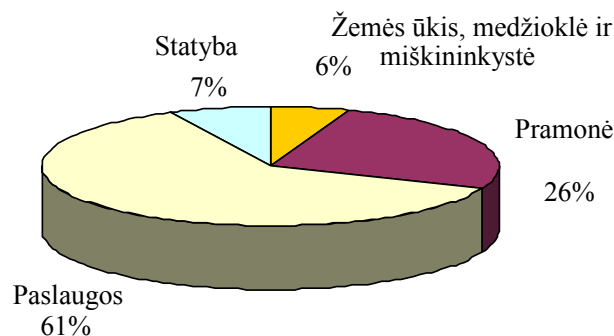
2. DIREKTYVOS POVEIKIO LIETUVOS ŪKIUI APIMTYS

Analizuojant galimą direktyvos poveikį Lietuvos ūkiui, dėl jos įvairiapusiškumo, galima apibrėžti tik pakankamai abstrakčius skaičius, kurie parodytų, kokia tiesioginė įtaka bus daroma ūkio daliai. Tam atlikti reikia glaustai įvertinti bendrą paslaugų sferos įtaką Lietuvos ūkiui. Toliau daromos prielaidos, kad:

1. analizuojama direktyva tiesiogiai veiks paslaugų sektorį;
2. analizuojama direktyva iš dalies lies ir kitas ūkio šakas, daugiausia pramonę.

Paslaugų sektoriaus reikšmė Lietuvos ūkiui yra šiek tiek mažesnė, negu daugelyje kitų Europos valstybių. Tačiau jo reikšmė pastebimai auga ir darosi vis svarbesnė.

2 pav. Bendrojo vidaus produkto (gamybos metodu) struktūra pagal ekonominės veiklos rūšis 2004 m., %

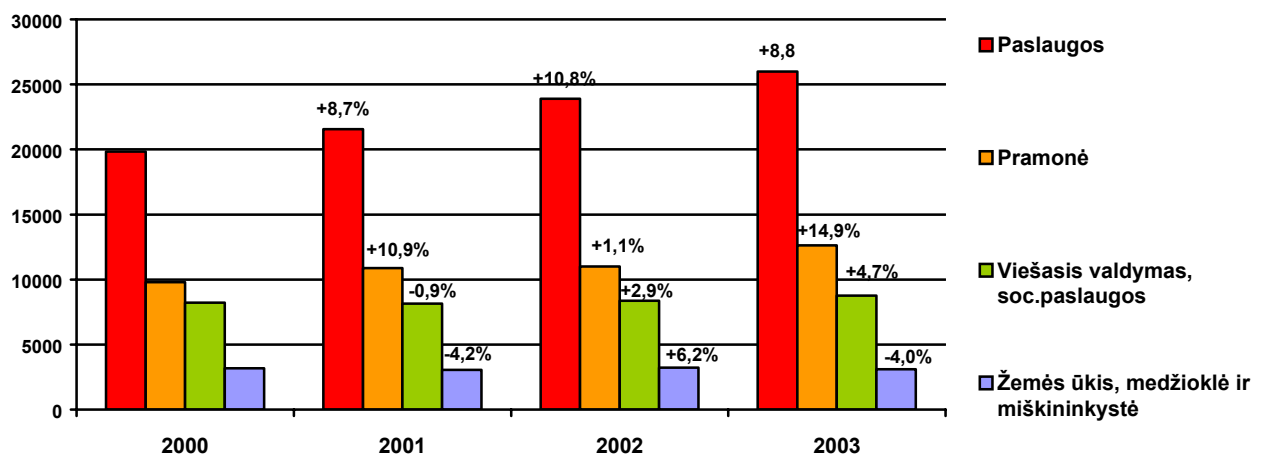
Šaltinis: Statistikos departamentas, www.std.lt/web/main.php?parent=1026

2004 metais bendras vidaus produktas buvo virš 62 mlrd. litų. Didžioji jo dalis buvo sukurta paslaugų sektoriuje. Suma siekė virš 37 mlrd. litų.

Senose ES šalyse paslaugų reikšmė ūkiui, vertinant bendrojo vidaus produkto bei sukurtos pridėtinės vertės struktūros kontekste, yra panaši ir siekia apie 60-70%.

Paslaugos laikytinos vienu sparčiausiai augančiu ūkio sektoriumi. Jo augimo tempai keik sumažėjo 2003 metais, tačiau augimas išlieka stabilus ir pakankamai aukštas.

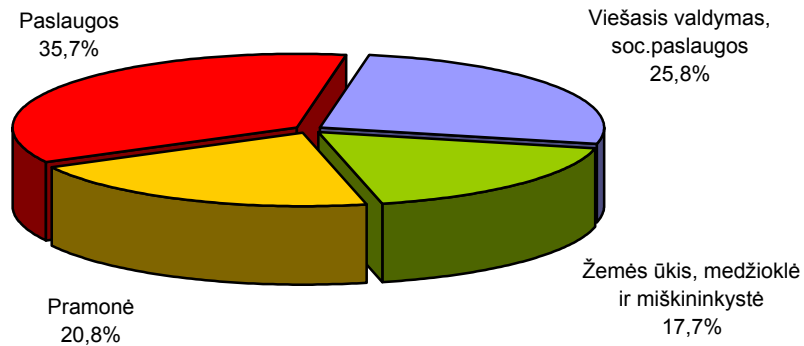
3 pav. Sukurta pridėtinė vertė pagal ekonominės veiklos rūšis (mln.Lt) ir jos pokytis 2000-2003 m., %

Šaltinis: Nord/LB, Lietuvos ūkio sektorių apžvalga (2005 vasaris).

Siekiant geriau įvertinti analizuojamos direktyvos poveikio Lietuvos ūkiui mastą, reikia atsižvelgti ir į užimtųjų dalį bei įmonių skaičių paslaugų sektoriuje.

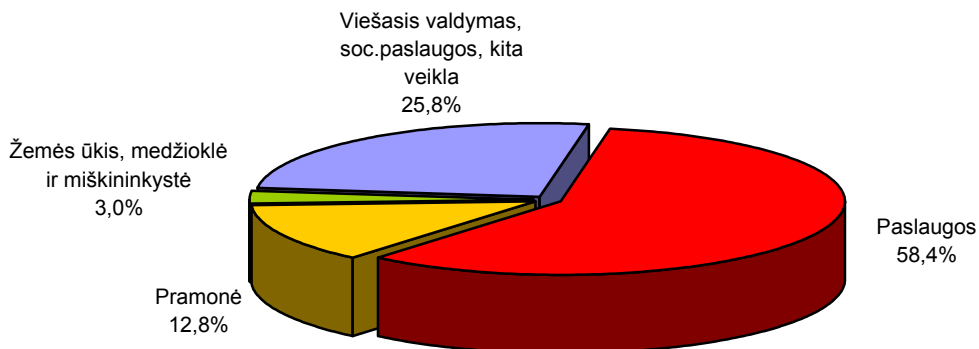
4 pav. Užimtųjų skaičiaus struktūra pagal ekonominės veiklos rūšis 2003 metais, %

Šaltinis: Nord/LB, Lietuvos ūkio sektorių apžvalga (2005 vasaris).

Paslaugų sferoje Lietuvoje dirba daugiau negu 500 tūkst. žmonių. Tai sudaro daugiau, nei trečdalį visų užimtų žmonių, kurių bendras skaičius 2003 metais buvo virš 1,4 milijonų. Darbuotojų skaičius paslaugų sektoriuose, įtraukus ir viešojo valdymo bei socialinių paslaugų sritį, išauga iki daugiau nei 60% ir siekia daugiau nei 800 tūkst. žmonių.

5 pav. Veikiančių ūkio subjektų skaičiaus struktūra pagal ekonominės veiklos rūšis 2004 m. pradžioje, %

Šaltinis: Statistikos departamentas

Viso veikiančių ūkio subjektų 2004 metų pradžioje buvo 69,9 tūkstančiai, iš jų paslaugų sektoriuje – 40,8 tūkstančiai.

Analogišką paslaugų sektoriaus svarbą matome ir analizuodami tiesiogines užsienio investicijas.

6 pav. Sukauptų TUI (laikotarpio pab.) struktūra pagal ekonominės veiklos rūšis 2003 metais, %

Šaltinis: Nord/LB, Lietuvos ūkio sektorių apžvalga (2005 vasaris).

Bendrai paslaugų sektoriaus reikšmė Lietuvos ūkyje sudaro daugiau nei 60% Lietuvos ūkio. Dėl šios priežasties direktyvos poveikio analizė yra labai aktuali. Tačiau direktyvos taikymas, o tuo pačiu ir jos įtaka, yra apribota tam tikromis išimtimis, kurios išdėstytos anksčiau. Atitinkamai, siekiant tiksliau įvertinti jos poveikio apimtį, reikia detalesnė paslaugų reikšmės Lietuvos ūkiui analizės.

1 lentelė. Ekonominės veiklos rūšių bendroji produkcija ir sukurta pridėtinė vertė.

EVRK	VEIKLOS PAVADINIMAS	Bendroji produkcija, veikusiomis kainomis, mln. Lt		Dalis, % 2004	Sukurta pridėtinė vertė veikusiomis kainomis, mln. Lt		Santykis su šalies rodikliu 2004
		2003	2004		2003	2004	
	Šalies ūkis	95363	105377	100,0	50876	55653	100,0
A	Žemės ūkis, medžioklė ir miškininkystė	5078	5304	5,0	3091	3135	5,6
C	Kasyba ir karjerų eksploatavimas	533	570	0,5	300	311	0,6
D	Apdibamoji pramonė	29385	34932	33,1	9977	11587	20,8
E	Elektros, dujų ir vandens tiekimas	5078	5077	4,8	2356	2413	4,3
F	Statyba	7307	8128	7,7	3608	4012	7,2
G	Vidaus prekyba	13305	14654	13,9	8975	10157	18,3
H	Viešbučiai ir restoranai	1171	1238	1,2	789	844	1,5
60-63	Transportas ir sandėliavimas	7854	9042	8,6	4713	5380	9,7
64	Paštas ir nuotoliniai ryšiai	3067	2967	2,8	2039	2037	3,7
J	Finansinis tarpininkavimas Nekilnojamas turtas, nuoma ir kita	1898	2040	1,9	1138	1253	2,3
K	verslo veikla	7290	7643	7,3	5141	5363	9,6
L	Viešasis valdymas ir gynimas	4759	4794	4,5	3732	2868	5,2
M	Švietimas	3440	3710	3,5	2827	3038	5,5
N	Sveikatos priežiūra ir socialinis darbas Kita veikla	2339	3432	2,3	1493	1561	2,8
		2858	2914	2,8	1696	1735	3,1
				99,9			100,2

Šaltinis: Nord LB, Lietuvos ūkio sektorių apžvalga (2005 vasaris).

Direktyvoje numatoma, kad transporto, pašto, telekomunikacijų (nuotoliniai ryšiai), finansinės paslaugos, viešasis valdymas ir saugumas turėtų nebūti vertinami kaip patenkantys į poveikio apimčių vertinimą. Elektros, dujų ir vandens tiekimo paslaugos (netaikomas kilmės šalies principas), sveikatos priežiūra bei socialiniai darbai, dėl daugelio išimčių, numatomų direktyvoje, gali būti įtraukiami tik iš dalies.

2 lentelė. Bendroji produkcija ir sukurta pridėtinė vertė, patenkanti į direktyvos poveikio sritį.

EVRK	VEIKLOS PAVADINIMAS	Bendroji produkcija, veikusiomis kainomis, mln. Lt		Sukurta pridėtinė vertė veikusiomis kainomis, mln. Lt	
		2004	2004	2004	2004
		Dalis, %		Santykis su šalies rodikliu	
	Šalies ūkis	105377	100,0	55653	100,0
E	Elektros, dujų ir vandens tiekimas	5077	4,8	2413	4,3
F	Statyba	8128	7,7	4012	7,2
G	Vidaus prekyba	14654	13,9	10157	18,3
H	Viešbučiai ir restoranai	1238	1,2	844	1,5
K	Nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla	7643	7,3	5363	9,6
M	Švietimas	3710	3,5	3038	5,5
N	Sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	3432	2,3	1561	2,8
	Kita veikla	2914	2,8	1735	3,1
VISO:		46796	43,5	29123	52,3

Šaltinis: Nord LB, Lietuvos ūkio sektorių apžvalga (2005 vasaris).

Direktyvos poveikis sukurtos pridėtinės vertės aspektu apima apie 50% ūkio. Didžiausią dalį šiame skaičiuje sudaro vidaus prekyba. Kita reikšminga sritis yra statyba, nekilnojamas turtas, nuoma ir kita verslo veikla.

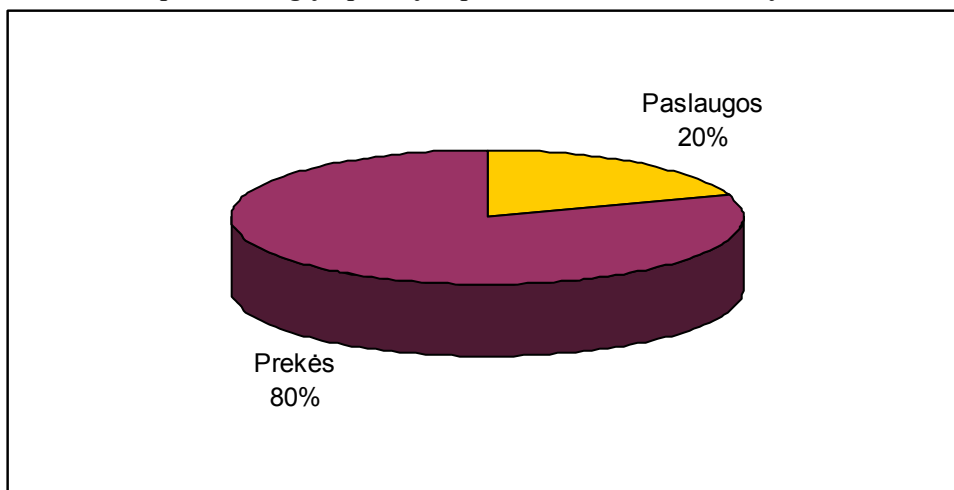
Galima teigti, kad direktyvos poveikis skirtingoms paslaugų sektoriaus šakoms nėra vienodas ir vienas jų paveiks tiesiogiai ir reikšmingai, kitas paveiks labai nežymiai arba poveikio iš viso nebus. Tačiau tai nemenkina direktyvos svarbos, o lemia poreikį analizuoti galimą poveikį atskirose šakose.

Direktyva iš esmės įtakos paslaugų tarptautinės prekybos aspektus ir yra skirta vieningos rinkos ES rėmuose formavimui. Užsienio šalių atskirai bei bendroje ES šalių paslaugų rodiklių analizėje buvo pastebėta, kad, nežiūrint paslaugų reikšmingumo ūkiui, užsienio prekyba paslaugomis šiuo metu net ir ES viduje yra mažiau svarbi, nei nacionaliniams ūkiams. ES zonos viduje tarptautinė prekyba paslaugomis tesudaro apie 20%³⁸.

Lietuvoje paslaugų eksporto apimtys 2003 metais siekė 5,74 mlrd. litų. Tuo tarpu prekių buvo eksportuota už 23,38 mlrd. litų. Tačiau šis rodiklis apima ir prekybą paslaugomis su trečiosiomis šalimis. Tokiu būdu paslaugų eksportas į kitas šalis nares yra dar mažesnis.

³⁸ Commission of the European Communities, Extended impact assessment of proposal for a directive on services in the internal market, Brussels, 13.01.2004, p.9.

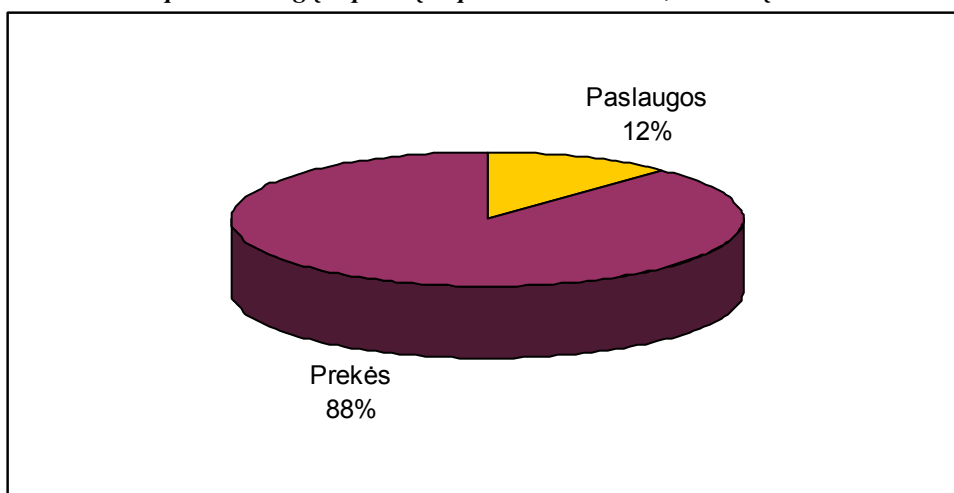
7 pav. Paslaugų ir prekių eksportas 2003 metais, mln. litų ir %.

Šaltinis: Lietuvos bankas

Paslaugų importo apimtys buvo mažesnės ir siekė 3,45 mlrd. litų. Tuo tarpu prekių importas sudarė 28,53 mlrd. litų ir buvo didesnis nei eksportas.

8 pav. Paslaugų ir prekių importas 2003 metais, mln. litų ir %.

Šaltinis: Lietuvos bankas

Bendri tarptautinės prekybos rodikliai rodo, kad paslaugų eksporto rodikliais Lietuva nenusileidžia ES šalims. Tačiau pateikiamas rodiklis apima bendrą tarptautinę prekybą, neišskiriant ES vidaus rinkos ir prekybos su trečiomis šalimis. Įvertinus tai, kad į trečias šalis eksportuojamos yra tiek paslaugos, tiek ir prekės, galima daryti prielaidą, kad paslaugų eksporto ES vidaus rinkoje dalis yra panaši ar kiek mažesnė nei kitų ES šalių narių.

Vertinant paslaugų importo apimtį bei santykinius rodiklius, galima teigti, kad iš esmės Lietuva yra paslaugas eksportuojanti šalis ir paslaugų sektoriai yra konkurencingi tarptautiniame kontekste.

Siekiant tiksliau apibūdinti tarptautinės prekybos paslaugomis padėtį Lietuvoje, reikia analizuoti atskirų paslaugų sektorių rodiklius.

3 lentelė. Atskirų paslaugų sektorių eksportas bei importas 2003 metais.

	Eksportas, mln.lt.	Dalis eksporte	Importas , mln.lt.	Dalis importe	Balansas , mln. lt.
<u>Nepatenkančios į direktyvos įtaką</u>					
Transporto paslaugos	2851,81	49,70%	1549,98	40,30%	1301,83
Ryšių paslaugos	182,26	3,20%	154,65	4,00%	27,61
Draudimo paslaugos	0,18	0,00%	38,36	1,00%	-38,18
Finansinės paslaugos	21,81	0,40%	11,41	0,30%	10,4
Garso ir vaizdo paslaugos	34,64	0,60%	0,88	0,00%	33,76
Vyriausybės paslaugos	42,86	0,70%	146,71	3,80%	-103,85
VISO:	3133,56	54,6%	1901,99	49,4%	1231,57
<u>Patenkančios į direktyvos įtaką</u>					
Kelionės Asmeninės	1605,08	28,00%	426,37	11,10%	1178,71
Kelionės Dalykinės	338,74	5,90%	1006,48	26,20%	-667,74
Statybos paslaugos	73,29	1,30%	24,71	0,60%	48,58
Kompiuterinės ir informatikos paslaugos	87,18	1,50%	48,44	1,30%	38,74
Naudojimosi nuosavybės teisėmis	1,55	0,00%	55,37	1,40%	-53,82
Prekybinio tarpininkavimo ir su prekyba susietos paslaugos	117,91	2,10%	53,15	1,40%	64,76
Veiklos lizingas (paprastoji nuoma)	11,8	0,20%	59,37	1,50%	-47,57
Įvairios verslo, profesinės ir techninės paslaugos	345,24	6,00%	269,88	7,00%	75,36
Kitos asmeninės, kultūros ir poilsio paslaugos	21,48	0,40%	2,16	0,10%	19,32
VISO:	2602,27	45,4%	1945,93	50,6%	656,34

Šaltinis: Lietuvos bankas

Direktyvos poveikis bus jaučiamas tik kai kuriuose paslaugų sektoriuose. Atitinkamai, vertinant poveikį, reikia eliminuoti tam tikrus sektorius. Paslaugų sektorių, patenkančių į direktyvos poveikio sritį, eksporto apimtys 2003 metais buvo 2,6 mlrd litų; tai sudaro 45% paslaugų eksporto arba 9% bendro eksporto. Importo srityje apimtys siekia 1,9 mlrd.litų (atitinkamai 49% paslaugose bei 6% bendrai importe).

Reikšmingiausią dalį iš nagrinėjamų paslaugų eksporto sudaro turizmo paslaugos, sudarančios apie 75% importo bei eksporto apimčių.

Būtent paslaugų eksporto plėtra, paprastesnio eksporto galimybių sudarymas, ir yra pagrindinis direktyvos tikslas. Tikėtina, kad, vertinant makroekonominį požiūriu, paslaugų rinkos funkcionavimą ribojančių kliūčių mažinimas ir pokyčių, susijusių su minėta direktyva įgyvendinimas, paskatins tarptautinę prekybą paslaugomis. Tai turėtų duoti bendrą teigiamą poveikį. Bendrasis direktyvos poveikis gali būti analizuojamas remiantis kitose šalyse atliktais tyrimais.

Olandijos Ekonominės politikos analizės biuro (CPB) atliktas tyrimas parodė, kad direktyvos įgyvendinimas labiausiai atsilieps paslaugų eksportui bei tiesioginių užsienio investicijų paslaugų sferoje augimui. Ilgalaikis (5 metai) direktyvos įdiegimo poveikis turėtų padidinti komercinių paslaugų prekybos vidaus rinkoje apimtį 15-35%³⁹. Remiantis esamais Lietuvos rodikliai galima teigti, kad per 5 metų laikotarpį prekybos paslaugomis išaugtų apie 400-900 mln. litų.

Danijos įmonės Copenhagen Economics atliktas tyrimas akcentuota tai, kad direktyvos įgyvendinimas atsilieps bendram gerbūviui, kuris vertinimas vartojimo išaugimo pagrindu, bei pridėtinės vertės paslaugų sektoriuje augimu. Tyrimo rezultatai rodo, kad bendrasis gerbūvis dėl direktyvos įgyvendinimo išaugs 0,6% o pridėtinė vertė, sukuriama paslaugų sektoriuje iki 1%. Skirtingose šalyse šie rodikliai bus skirtingi. Lietuvos gerbūvio rodiklio papildomas augimas turėtų sudaryti labai nežymią dalį

³⁹ CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, A quantitative assessment of the EU proposal for the Internal Market for Services, 23.09.2004, p.10.

– apie 0,2%⁴⁰. Pridėtinės vertės išaugimas paslaugų sektoriuje yra kiek didesnis ir turėtų siekti apie 1%. Lietuvoje papildomos pridėtinės vertės apimtys remiantis esamais rodikliai turėtų padidėti apie 25-30 mln. litų.

Apibendrinant galima teigti, kad direktyvos poveikis apima reikšmingą dalį Lietuvos ūkio. Paslaugos, patenkančios į direktyvos poveikio sferą, sudaro apie 50% visos Lietuvoje sukuriamos pridėtinės vertės. Paslaugų eksportas Lietuvoje sudaro apie 20% bendros vertės ir iš esmės nesiskiria nuo šalių narių vidurkio. Tik apie ½ paslaugų eksporto palies direktyvos įgyvendinimas. Prekyba paslaugomis per direktyvos įgyvendinimo laikotarpį turėtų papildomai išaugti daugiau nei 0,5 mlrd. litų. Tačiau galimo poveikio kiekybinis vertinimas turėtų būti vertinamas tik kaip orientacinis, nes jis grindžiamas vidutiniais dydžiais, kurie dėl skirtingų sąlygų ir paslaugų sektorių išvystymo šalyse narėse yra labai apibendrinti.

Šalia prekybos paslaugomis apimčių išaugimo reikėtų paminėti ir kitą reikšmingą pokytį, t.y. galimybių steigti paslaugų verslą kitose šalyse narėse išaugimą. Tai taip pat turėtų atsiliepti Lietuvos ūkiui tiek konkurencijos intensyvėjimo, tiek eksporto apimčių augimo srityse.

Be minėtos tiesioginės įtakos paslaugų sektoriams direktyvos įgyvendinimo pasekmės numatomos ir kitose sferose. Kaip pažymima daugelyje užsienio šalių atliktų tyrimų išvadose, išaugusi konkurencija bei įvairėjantis paslaugų pasirinkimas bei prieinamumas turės įtakos darbuotojų skaičiaus šiose sektoriuose augimui, produktyvumo rodiklių gerėjimui. Pagrindinė nauda vartotojams numatoma iš mažėjančių kainų, kas yra ilgalaikė konkurencijos intensyvėjimo pasekmė. Tad direktyvos sėkmingas įgyvendinimas duotų kompleksinį teigiamą efektą tiek konkrečioms paslaugų sektoriams, tiek bendram ekonominiam šalies augimui bei paslaugų vartotojams. Neigiamos direktyvos pasekmės bei tam tikros probleminės sritys nenusveria teigiamo poveikio.

⁴⁰ Copenhagen Economics, Economic Assessment of the Barriers to the Internal Market of Services, 26.11.2004, pp.13-15.

3. DIREKTYVOS POVEIKIO ATSKIRIEMS PASLAUGŲ ŪKIO SEKTORIAMS VERTINIMAS

Šioje tyrimo dalyje yra siekiama įvertinti direktyvos poveikį atskiriems ūkio sektoriams. Tam, visų pirma, numatomos bendros rinkos charakteristikos, nuo kurių priklauso galimas poveikio pobūdis bei intensyvumas. Toliau, remiantis šiomis charakteristikomis, nagrinėjama padėtis Lietuvoje.

Direktyvos įgyvendinimas skirtingai paveiks skirtingus paslaugų sektorius. Poveikio intensyvumas ir pobūdis priklauso nuo kelių pagrindinių charakteristikų, kuriomis gali būti apibūdinti paslaugų sektoriai. Formuluojuot charakteristikas reikalinga atsižvelgti į tai, kad jos apima tiek vietinės rinkos, tiek ir išorinės, šiuo atveju kitų šalių narių, rinkos charakteristikas. Pagrindinės charakteristikos, kurios leistų įvertinti direktyvos įgyvendinimo poveikį paslaugų sektoriams, yra:

- Esamos įėjimo į rinką kliūtys vietinėje rinkoje. Direktyvoje numatomas kliūčių naikinimas padidintų konkurenciją vietinėje rinkoje, sumažintų veiklos bei steigimosi kaštus ir atitinkamai tai atsilieptų kainų mažėjimui. Kuo didesnis esamų kliūčių kiekis, tuo didesnis direktyvos poveikis (išskyrus atvejus, kai šalims narėms paliekama teisė taikyti nacionalinį reglamentavimą). Toks pokytis charakteringas tiek tos rinkos dalyviams, tiek kitų šalių narių rinkų dalyviams kitos šalies atžvilgiu.
- Kitų šalių narių rinkose esančios kliūtys. Šių kliūčių naikinimas arba švelninimas atveria eksporto plėtros galimybes. Eksporto galimybių augimas sudaro prielaidas sukuriamos pridėtinės vertės augimui bei naujų darbo vietų kūrimui. Tuo tarpu įtaka kainoms gali būti atvirkštinė, t.y. trumpu periodu kainos gali išaugti dėl santykinai didesnių kainų kitose rinkose patrauklumo. Ilgu periodu tikėtinas ir kainų mažėjimo efektas.
- Kliūčių vietinėje rinkoje ir kliūčių kitose šalyse narėse santykis. Jei šalyje narėje kliūtys yra aukštesnio lygio nei kitose šalyse narėse, direktyvos įgyvendinimo trumpalaikis poveikis ūkio subjektams gali būti neigiamas (intensyvėjanti konkurencija, mažėjančios kainos ir pan.) o vartotojams teigiamas (mažėjančios kainos, intensyvėjanti ir išsiplėtusi pasiūla). Jei šalyje narėje kliūčių lygis yra žemesnis, ūkio subjektams poveikis teigiamas (eksporto galimybės, didesnė kaina bei kuriama pridėtinė vertė) o vartotojams atvirkščiai (trumpu laikotarpiu kainos gali augti).
- Paslaugos eksportavimo galimybės. Jas apibrėžia paslaugos teikimui reikalinga infrastruktūra bei paslaugos teikimo geografiniai apribojimai. Paslaugos, kurių teikimui reikalinga tam tikra infrastruktūra, gali būti eksportuojamos tik steigiant verslą (įmonę) kitoje šalyje narėje. Tokiu būdu direktyvos įgyvendinimo poveikis jaučiamas tiesioginių užsienio investicijų srityje. Dalis paslaugų gali būti teikiamos laikinai arba per atstumą. Šiuo atveju direktyvos poveikis bus kiek mažesnis dėl jau egzistuojančio tokių paslaugų teikimo rinkoje ir mažesnių rizikų (infrastruktūros kūrimas sietinas su investavimo rizika). Trečia paslaugų grupė yra mažai eksportuojamos arba neeksportuojamos. Jų veikla dažnai yra apribota tam tikra geografinė teritorija ir jos yra dažnai fragmentuotos (tokios kaip taisyklos, remonto dirbtuvės ir pan.).
- Reikalavimų, keliamų veiklai skirtumai. Laikino paslaugų teikimo per sieną atveju paslaugų teikėjai, kurių šalyse narėse keliami santykinai mažesni reikalavimai, tuo pačiu tikėtini ir mažesni kaštai, įgyja nepagrįstą konkurencinį pranašumą prieš paslaugų teikėjus iš tų šalių narių, kur reikalavimai yra aukštesni. Tokiu būdu aukštesni reikalavimai paslaugų teikėjui tam tikroje šalyje sudaro palankias sąlygas kitų šalių narių paslaugų teikėjų veiklai joje.

Apibrėžus skirtingus paslaugų sektorius minėtomis charakteristikomis atsiranda galimybė vertinti direktyvos įgyvendinimo poveikį kiekviename sektoriuje atskirai.

Toliau šiame skyriuje yra pateikiamas nuoseklus direktyvos įgyvendinimo vertinimas atskiruose paslaugų sektoriuose Lietuvos kontekste.

3.1. PASLAUGŲ SEKTORIŲ KLASIFIKACIJA

Ūkio subjektams ekonominės veiklos rūšys priskiriamos (paslaugos klasifikuojamos) remiantis Ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriumi, parengtu pagal Statistinę Europos Bendrijos ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių (NACE 1 red.). Jis skirtas duomenų, susijusių su veiklos vienetais, skirstymui į kategorijas pagal veiklos rūšis.

Taip pat siekiant statistiškai apskaityti šalies prekes ir paslaugas yra naudojamas *Produktų, gaminių ir paslaugų klasifikatorius (PGPK)*, kuris susideda iš dviejų dalių.

- Pirmoji dalis - tai nacionalinė versija, parengta pagal CPA 2002 klasifikatoriaus nepramoninio sektoriaus skyrius. Ji vartojama žemės ūkio, miškininkystės, medžioklės ir žuvininkystės produkcijos bei nepramoninių paslaugų apskaitai pagal jų gamybinę kilmę.
- Antroji dalis - nacionalinė versija, parengta pagal CPA 2002 pramoninio sektoriaus dalis ir Europos Bendrijos pramonės gaminių sąrašą PRODCOM, kuris atnaujinamas kiekvienais metais. Šis klasifikatorius vartojamas šalyje gaminamos pramonės produkcijos apskaitai pagal gamybinę jos kilmę.

Toliau pateikiamos siūlomos paslaugų sektoriaus klasifikacijos – išskirti pagrindiniai paslaugų sektoriai, kurių kontekste bus analizuojamas direktyvos poveikis. Paslaugų sektorius šiame darbe klasifikuojamas remiantis Europos komisijos parengta studija⁴¹ bei atsižvelgiant į Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių, taip pat atskirai pateikiami verslo ir paslaugų vartotojams sektoriai.

4 lentelė. Bendra paslaugų klasifikacija

Paslaugų grupė	Svarbiausios paslaugos – Ekonominės veiklos rūšis	EVRK kodas
Elektros, dujų ir vandens tiekimas	- Elektros gamyba ir paskirstymas	40.1
	- Dujų gamyba, dujinio kuro paskirstymas dujotiekiais	40.2
	- Garo ir karšto vandens tiekimas	40.3
	- Vandens rinkimas, valymas ir paskirstymas	41.0
Statyba	- Statybvietės paruošimas	45.1
	- Pastatų ir jų dalių; inžinerinių statinių statyba	45.2
	- Pastatų ir statinių įrengimas ir baigimas	45.3-45.4
Transportas ⁴²	- Transportas (nedetalizuojamas);	60 – 63.3
	- Paštas ir telekomunikacijos (nedetalizuojamos)	64
Prekyba	- Variklinių transporto priemonių pardavimas	50.10.30
	- Automobilių degalų mažmeninė prekyba	50.5
	- Didmeninė prekyba (išskyrus farmacijos prekių)	51.3-51.5, 51.8
	- Mažmeninė prekyba	52.1-52.4
Apgyvendinimas ir maitinimas	- Viešbučiai	55.10
	- Restoranai, barai	55.3, 55.4
Turistinės paslaugos	- Kelionių agentūrų veikla	63.30.10
	- Ekskursijų organizatorių veikla	63.30.20
	- Turistų gidų veikla	63.30.30
Finansinė veikla	- Finansinis tarpininkavimas	65.1-65.2
Draudimas	- Gyvybės, kelionių ir pensijų draudimas	66.01-66.02
	- Ne gyvybės draudimas	66.03
Nekilnojamas turtas	- Nekilnojamo turto pirkimas ir pardavimas	70.1
	- Nekilnojamo turto nuoma	70.2
Nuoma	- Automobilių ir kitos sausumos transporto įrangos nuoma	71.1, 71.21
	- Kitų mašinų ir įrenginių nuoma	71.3
Su kompiuteriais susijusi veikla	- Techninės įrangos naudojimo konsultacijos	72.1
	- Programinės įrangos naudojimo konsultacijos ir tiekimas	72.2
		72.3

⁴¹ European Commission. The contribution of business services to industrial performance. 1999.

⁴² Skirtinga spalva pažymėtos veiklos, kurių analizuojama direktyva neapima.

Paslaugų grupė	Svarbiausios paslaugos – Ekonominės veiklos rūšis	EVRK kodas
	- Duomenų apdorojimas - Veikla, susijusi su duomenų bazėmis	72.4
Teisinės, apskaitos ir verslo konsultacijos	- Teisinė veikla - Apskaitos, buhalterijos ir audito veikla; konsultacijos mokesčių klausimais - Konsultacinė verslo ir valdymo veikla	74.11 74.12 74.14
Marketingas ir reklama	- Rinkos tyrimas ir viešosios nuomonės apklausa - Reklama	74.13 74.4
Techninės konsultacijos	- Architektūros ir inžinerijos veikla bei su ja susijusios techninės konsultacijos - Techninis tikrinimas ir analizė	74.2 74.3
Personalo atranka	- Naujo personalo atranka ir tarnybos parūpinimas	74.5
Kita verslo veikla	- Apsaugos veikla - Pramoninis valymas - Įvairi verslo veikla (pakavimas, vertimas ir pan.)	74.6 74.7 74.8
Švietimas	- Pradinis ir vidurinis mokymas - Aukštasis mokslas - Suaugusiųjų ir kitas švietimas - Moksliniai tyrimai ir taikomoji veikla	80.1-80.2 80.3 80.4 73
Sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	- Ligoninių veikla - Medicininės praktikos ir kitos sveikatos priežiūros veikla - Farmacijos prekių didmeninė prekyba - Veterinarinė veikla - Socialinio darbo veikla	85.11 85.12-85.14 51.46 85.2 85.3

Ši klasifikacija neapima: viešojo valdymo ir gynimo, privalomojo socialinio draudimo, kitų, niekur kitur nepriskirtų, narystės organizacijų, poilsio organizavimo, kultūrinės ir sportinės veiklos.

Šioje klasifikacijoje įtrauktos tokios paslaugos, kaip transportas, finansinis tarpininkavimas bei draudimas, kurių analizuojama direktyva neapima. Tolimesnėje analizėje jos nėra minimos. Tačiau reikalinga pažymėti, kad draudimo sektoriui direktyvos įgyvendinimas darys tam tikrą poveikį. Tai bus antrinis poveikis, kuris aptartas šiame tyrime anksčiau.

Pateikiama klasifikacija yra apibendrinanti ir dalis paslaugų sektorių, kuriems dėl egzistuojančių reikalavimų, leidimų, licencijų ir pan. direktyva gali daryti tiesioginį poveikį, joje neatsispindi. Detali pilno klasifikatoriaus smulkiausio vieneto analizė nėra atliekama. Tam skyriaus gale pateikiamos trumpos rekomendacijos koku nuoseklumu tai galima atlikti.

3.2. ESAMŲ KLIŪČIŲ LIETUVOJE APŽVALGA

Tolimesnėje analizėje yra pereinama prie padėties Lietuvoje analizės. Siekiant įvertinti esamą įvairių kliūčių lygį Lietuvoje buvo įvertintas dokumentų, reglamentuojančių konkrečių veiklos įsisteigimą bei vykdymą. Toks vertinimas leidžia identifikuoti paslaugų sektorius, kurie yra daugiausia reglamentuojami. Atitinkamai poveikis jiems gali būti didesnis nei kitiems (išskyrus atvejus, kai direktyvoje numatomos išimties bei specifiniai nuostatos).

Vienas iš direktyvoje numatomų pokyčių yra įvairių kliūčių paslaugų sektoriuose naikinimas arba švelninimas. Leidimų ir licencijų atveju galimi trys pagrindiniai atvejai:

- jei leidimai ar licenzijos yra detalai reglamentuojami kitose ES direktyvose ar reglamentuose, tai paslaugų direktyva nieko nepakeičia;
- jei leidimus ar licenzijas ES direktyvos ar reglamentai leidžia šalims narėms taikyti savo nuožiūra, tai šie reikalavimai turės būti įvertinti pagal direktyvos nuostatas;
- jei leidimai ar licenzijos yra įdiegtos nacionaliniame lygmenyje, jie turės būti įvertinti ir naikinami, jei neatitinka direktyvos nuostatų. Šioje srityje numatomi didžiausi pokyčiai.

Šiame tyrime yra identifikuojamas tik bendras įvairių licencijų, leidimų ir kitų, tam tikrą specifinę veiklą, reglamentuojančių dokumentų skaičius, bet nėra analizuojama jų pobūdis bei turinys. Todėl tai tik iš dalies apibūdina esamą kliūčių lygį. Siekiant tiksliau išanalizuoti galimus konkretesnius pokyčius skirtinguose sektoriuose, reikalinga detali visų kliūčių analizė.

5 lentelė. Reglamentuojančių dokumentų skaičius paslaugų sektoriuose

Paslaugų grupė	Svarbiausios paslaugos – Ekonominės veiklos rūšis	Dokumentų skaičius
Elektros, dujų ir vandens tiekimas	- bendrai	12
Statyba	- bendrai	6
Prekyba	- Variklinių transporto priemonių pardavimas, techninė priežiūra ir remontas; automobilių degalų mažmeninė prekyba	10
	- Didmeninė prekyba (išskyrus farmacijos prekių)	34
	- Mažmeninė prekyba	37
Apgyvendinimas ir maitinimas	- bendrai	3
Turistinės paslaugos	- bendrai	2
Nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla	- bendrai	17
Su kompiuteriais susijusi veikla	- bendrai	0
Teisinės, apskaitos ir verslo konsultacijos	- bendrai	0
Marketingas ir reklama	- bendrai	0
Techninės konsultacijos	- Architektūros ir inžinerijos veikla bei su ja susijusios techninės konsultacijos	6
	- Techninis tikrinimas ir analizė	1
Personalo atranka	- Naujo personalo atranka ir tarnybos parūpinimas	0
Kita verslo veikla	- Apsaugos veikla	2
	- Pramoninis valymas	
	- Įvairi verslo veikla (pakavimas, vertimas ir pan.)	1
Švietimas	- bendrai	18
Sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	- Ligoninių veikla bei medicininės praktikos ir kitos sveikatos priežiūros veikla	virš 200 ⁴³
	- Farmacijos prekių didmeninė prekyba (apimant patekimą į šalį bei mažmeninė prekybą)	virš 40

Tyrimė nėra analizuojami konkretūs norminiai dokumentai. Šiame skyriuje siekiama iliustruoti, kokie paslaugų sektoriai yra reglamentuoti daugiau, kurie mažiau.

Labiausiai reglamentuojamas sektorius Lietuvoje, tikėtina, yra sveikatos priežiūra bei socialinės paslaugos. Detaliau šis reglamentavimas nėra analizuojamas. Detalus peržiūrėtų licencijų sąrašas pateikiamas priede Nr. 3. Jis nėra baigtinis ir skirtas bendro lygio vertinimui.

Lentelėje matome, kad daugiausia dokumentų yra siejama su prekybine veikla. Tarp kitų paslaugų sektorių, kuriuos įtakos direktyvos įgyvendinimas, reikšmingesnis yra nekilnojamo turto nuomos, švietimo reglamentavimas. Tuo tarpu kitose paslaugų srityse kliūčių skaičius yra pakankamai nežymus.

Apibendrinant galima teigti, kad iš esmės direktyvos įgyvendinimas Lietuvoje įtakos tik kelis paslaugų sektorius. Didesni pokyčiai sietini su Lietuvos paslaugų verslo subjektų galimybėmis kitose

⁴³ Dokumentų skaičius nėra tikslus, daugiau skirtas pateikti bendro reglamentavimo lygio apibūdinimui.

šalyse narėse plėtoti savo veiklą. Teoriškai didesni pakitimai galimi sveikatos apsaugos bei socialinių paslaugų srityse, tačiau abejose šiose srityse direktyva numato gana daug išimčių ir palieka šalims narėms teisę spręsti dėl įsisteigimo ir veiklos reglamentavimo. Galimi didesni pokyčiai vertinant juos vietinės rinkos kontekste galimi didmeninės prekybos, techninių konsultacijų sektoriuose.

Esminių diskriminacinių reikalavimų dokumentuose taip pat nepastebėta, nors tam tikri išimtiniai atvejai yra galimi. Direktyvos įgyvendinimas sietinas su didelės apimties administraciniu darbu, kadangi vien licenzijų, kurias bus reikalinga peržiūrėti ir pritaikyti direktyvos nuostatomis, yra daugiau nei 150. Tad bendras dokumentų skaičius gali siekti 300 – 400.

3.3. PASLAUGŲ SEKTORIŲ EKSPORTO GALIMYBIŲ VERTINIMAS

Kaip jau buvo minėta, kita svarbi charakteristika, kuri apibrėžia galimas direktyvos įgyvendinimo ribas tam tikriems paslaugų sektoriams yra jų eksportavimo galimybė. Nuo jo priklauso realus eksporto galimybių vertinimas.

Nagrinėjamame kontekste paslaugų eksportas gali būti vykdomas trim būdais:

- paslaugų teikėjas laikinai teikia paslaugas kitoje šalyje narėje ;
- kitos šalies narės pilietis atvyksta į Lietuvą ir naudojasi paslaugomis (šiuo atveju galimybės daugiausia sietinos su turistų skaičiumi, kuris nėra tiesiogiai įtakojamas direktyvos);
- esant nuolatinės infrastruktūros poreikiui Lietuvos paslaugų verslo subjektai gali vystyti paslaugų eksportą investuodami į reikiamą infrastruktūrą kitose šalyse narėse.

Kaip jau buvo minėta, eksportavimo galimybę galima apibrėžti dviem parametrai:

- reikalinga arba nebūtina nuolatinė infrastruktūra;
- verslas geografiškai apibrėžtas arba neapibrėžtas.

Daroma prielaida, kad didžiausias direktyvos įgyvendinimo poveikis tarptautinės prekybos srityje atsiranda kai paslaugos nėra geografiškai apibrėžtos (lokalios) ir jos teikimui nėra reikalinga infrastruktūra. Jei paslauga yra lokali, jos eksportas galimas tik per užsienio piliečių vartojimą, kuris nėra įtakojamas direktyvos arba per investicijas kitose šalyse narėse. Infrastruktūros poreikis šiuo atveju , taip pat, laikytinas ribojančiu veiksmu kadangi tai susiję su tam tikromis rizikomis bei finansiniais resursais, reikalingais investicijos bei veiklos organizavimui.

Geografiškai apibrėžtiems paslaugų sektoriams direktyvos įgyvendinimas poveikio bus mažesnis, kadangi šie sektoriai iš esmės nedalyvauja tarptautinėje prekyboje išskyrus per investicijas. Tuo tarpu paslaugų sektoriams, kurie nėra geografiškai apibrėžti ir gali būti teikiami per sieną laikinai, direktyvos poveikis laikytinas didžiausias. Investicijos geografiškai apibrėžtų paslaugų teikime laikytinos labiau rizikingos nei neapibrėžtose veiklose. Tokiu būdu paslaugų sektorius galima suskirstyti pagal tikėtiną poveikio lygį.

6 lentelė. Paslaugų sektoriai, kurių eksporto galimybės yra labai ribotos.

Paslaugų grupė	Svarbiausios paslaugos – Ekonominės veiklos rūšis	Eksportuoja šiuo metu	Geografinis apibrėžtumas	Nuolatinės infrastruktūros poreikis ⁴⁴
Elektros, dujų ir vandens tiekimas	- bendrai	Ne	Taip	Taip
Prekyba	- Mažmeninė prekyba - Automobilių degalų mažmeninė prekyba	Taip Taip	Taip Taip	Taip Taip

Paslaugų grupė	Svarbiausios paslaugos – Ekonominės veiklos rūšis	Eksporuojama šiuo metu	Geografinis apibrėžtumas	Nuolatinės infrastruktūros poreikis ⁴⁴
Apygyvendinimas ir maitinimas	- Viešbučiai - Restoranai, barai	Taip	Taip Taip	Taip Taip
Švietimas	- Pradinis ir vidurinis mokymas	n.d.	Taip	Taip

Minėtiems paslaugų sektoriams paslaugų direktyvos įgyvendinimas, tikėtina turės mažiausiai įtakos ir pagrindinis poveikio šaltinis yra įsisteigimo bei veiklos laisvę ribojančių kliūčių mažinimas.

7 lentelė. Paslaugų sektoriai, kurių eksporto plėtra reikalauja nuolatinės infrastruktūros išvystymo.

Paslaugų grupė	Svarbiausios paslaugos – Ekonominės veiklos rūšis	Eksporuojama šiuo metu	Geografinis apibrėžtumas	Nuolatinės infrastruktūros poreikis ⁴⁵
Prekyba	- Variklinių transporto priemonių pardavimas - Didmeninė prekyba (išskyrus farmacijos prekių)	Taip	Ne Ne	Taip Taip/Ne
Nuoma	- Automobilių ir kitos sausumos transporto įrangos nuoma - Kitų mašinų ir įrenginių nuoma	Taip	Ne Ne	Taip Taip
Kita verslo veikla	- Apsaugos veikla - Pramoninis valymas - Įvairi verslo veikla (pakavimas, vertimas ir pan.)	Taip	Ne Ne Ne	Taip Taip Taip/Ne
Švietimas	- Aukštasis mokslas - Suaugusiųjų ir kitas švietimas - Moksliniai tyrimai ir taikomoji veikla	n.d.	Ne Ne Ne	Taip/Ne Ne/Taip Taip
Sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	- Ligoninių veikla - Medicininės praktikos ir kitos sveikatos priežiūros veikla - Farmacijos prekių didmeninė prekyba - Veterinarinė veikla - Socialinio darbo veikla	n.d.	Ne Ne Ne Ne Ne	Taip Taip Taip Taip Ne/taip

Įvardinti paslaugų sektoriai nėra geografiškai apibrėžti, kas lemia mažesnę investavimo riziką lygi, tačiau jų plėtra reikalauja nuolatinės infrastruktūros. Atitinkamai, šiems paslaugų sektoriams direktyvos įgyvendinimas turės didesnę poveikį. Vertinant konkrečią poveikį minėtiems paslaugų sektoriams reikalinga vertinti įsisteigimo bei veiklos laisvę ribojančių kliūčių naikinimo poveikį.

8 lentelė. Paslaugų sektoriai, kurių eksporto plėtra nėra susijusi su geografiniais arba nuolatinės infrastruktūros poreikio apribojimais.

Paslaugų grupė	Svarbiausios paslaugos – Ekonominės veiklos rūšis	Eksportuoja šiuo metu	Geografinis apibrėžtumas	Nuolatinės infrastruktūros poreikis ⁴⁶
Statyba	- Statybvietsės paruošimas - Pastatų ir jų dalių, inžinerinių statinių statyba - Pastatų ir statinių įrengimas ir baigimas	Taip	Ne Ne Ne	Ne Ne Ne
Turistinės paslaugos	- Kelionių agentūrų veikla - Ekskursijų organizatorių veikla - Turistų gidų veikla	Taip	Ne Ne Ne	Ne Ne Ne
Nekilnojamasis turtas	- Nekilnojamo turto pirkimas ir pardavimas - Nekilnojamo turto nuoma	n.d.	Ne Ne	Ne Ne
Su kompiuteriais susijusi veikla	- Techninės įrangos naudojimo konsultacijos - Programinės įrangos naudojimo konsultacijos ir tiekimas - Duomenų apdorojimas - Veikla, susijusi su duomenų bazėmis	Taip	Ne Ne Ne Ne	Ne Ne Ne Ne
Teisinės, apskaitos ir verslo konsultacijos	- Teisinė veikla - Apskaitos, buhalterijos ir audito veikla; konsultacijos mokesčių klausimais - Konsultacinė verslo ir valdymo veikla	Taip	Ne Ne Ne	Ne Ne Ne
Marketingas ir reklama	- Rinkos tyrimas ir viešosios nuomonės apklausa - Reklama	Taip	Ne Ne	Ne/Taip Ne
Techninės konsultacijos	- Architektūros ir inžinerijos veikla bei su ja susijusios techninės konsultacijos - Techninis tikrinimas ir analizė	n.d.	Ne Ne	Ne Ne
Personalo atranka	- Naujo personalo atranka ir tarnybos parūpinimas	n.d.	Ne	Ne
Kita verslo veikla	- Įvairi verslo veikla (vertimas ir pan.)	Taip	Ne	Ne/Taip
Švietimas	- Suaugusiųjų ir kitas švietimas	n.d.	Ne	Ne/Taip

Remiantis esamų kliūčių bei eksportavimo galimybių vertinimu galima teigti, kad didžiausią poveikį paslaugų direktyvos įgyvendinimas turės paslaugų sektoriams, išvardintiems 8 lentelėje. Tai yra lengviausiai eksportuojamos paslaugos ir poveikio šaltiniu gali būti tiek įsisteigimo ir veiklos laisvę ribojančios kliūtys, tiek ir laisvas paslaugų judėjimas.

3.4. KLIŪČIŲ LYGIO ES ŠALYSE NARĖSE IR LIETUVIJE VERTINIMAS

Esamas paslaugų sektorių reglamentavimo lygis bei eksportavimo galimybė tik iš dalies parodo galimą paslaugų direktyvos įgyvendinimo poveikio lygį. Labai svarbi charakteristika yra esamo kliūčių lygio Lietuvoje ir kitose šalyse narėse palyginimas. Jis leidžia numatyti galimus atskirų paslaugų sektorių vystymosi scenarijus ir remiantis anksčiau pateikta analize išskirti labiau ar mažiau įtakojamus sektorius.

Siekiant išanalizuoti Lietuvos bei kitų šalių narių kliūčių lygio skirtumus panaudotas Danijos Copenhagen Economics atlikto tyrimo duomenys.

Danijos specialistai sukūrė IMRIS (Internal Market Restrictiveness Index in Services) metodiką, kurią naudojant kokybinė apklausos informacija buvo paversta kiekybiniais rodikliai. Tiriamos buvo dvi kliūčių grupės. Viena apima kliūtis vietinėms įmonėms, kita užsienio įmonėms. Vėliau, naudojant ekonometrinius modelius buvo vertinama šių kliūčių įtaka kainai bei kaštams. Tai buvo atliekama

naudojant 275000 įmonių iš 19 šalių narių duomenų bazę. Kliūčių įtaka gali būti dvejopa. Dalis kliūčių kuria verslo subjektams tam tikrus papildomus kaštus, kitos sudaro palankias sąlygas apsaugodamos nuo konkurencijos. Jos atitinkamai pavadintos kaštus kuriančios ir naudą kuriančios kliūtys. Įvertinus jų poveikį kainoms ir kaštams šis poveikis buvo perskaičiuotas į tarifinį ekvivalentą. Tai yra savotiškas mokesčio atitikmuo ir leidžia lyginti atskiras valstybes.

Minėta analizė buvo atliekama keturių paslaugų sektorių kontekste. Buvo pasirinkti apskaitos, mažmeninės prekybos, didmeninės prekybos bei informacinių technologijų sektoriai. Apskaitos sektorius atspindi sektorių, kuriam direktyvos įgyvendinimas turi didelės įtakos, nes yra labai reguliuojamas. Tuo tarpu informacinės technologijos yra minimaliai reguliuojamas sektorius. Prekybos sektoriai buvo pasirinkti todėl, kad jie turi didelę bendrą įtaką (tai buvo svarbu tyrimo atlikėjams, nes duomenys vėliau buvo naudojami makroekonominiam modeliavimui).

Gauti rodikliai leidžia įvertinti esamą kliūčių įvairiose šalyse narėse lygį bei tuo pačiu numatyti galimą poveikį atitinkamam Lietuvos paslaugų sektoriui. Aukštas rodiklis (tiek kaštus kuriančių, tiek naudą kuriančių) rodo, kad toje šalyje narėje yra padidintos atitinkamos paslaugos kainos bei jos teikimas sietinas su didesniais kaštais.

7 lentelė. Vidurkiniai tarifų ekvivalentai ES, esama padėtis.

	Reguliuojami sektoriai (apskaita)		Verslo sektoriai (IT)		Prekyba	
	Vietiniai	Užsienio	Vietiniai	Užsienio	Vietiniai	Užsienio
Naudą kuriantys	5,5%	11,0%	0,2%	0,9%	2,4%	3,1%
Kaštus kuriantys	9,3%	11,8%	1,3%	0,7%	0,9%	1,2%

Šaltinis: Copenhagen Economics, Economic Assessment of the Barriers to the Internal Market of Services.

Tolimesnė analizė apėmė tarifų ekvivalentų vertinimą po direktyvos įgyvendinimo siekiant įvertinti jos galimą poveikį.

8 lentelė. Vidurkiniai tarifų ekvivalentai ES, įgyvendinus direktyvą.

	Reguliuojami sektoriai (apskaita)		Verslo sektoriai (IT)		Prekyba	
	Vietiniai	Užsienio	Vietiniai	Užsienio	Vietiniai	Užsienio
Naudą kuriantys	0,2%	5,6%	0,0%	0,5%	0,5%	1,0%
Kaštus kuriantys	3,0%	2,5%	1,2%	0,4%	0,3%	0,5%

Šaltinis: Copenhagen Economics, Economic Assessment of the Barriers to the Internal Market of Services.

Matome, kad ryškiausias sumažėjimas (tuo pačiu ir direktyvos poveikis) atsiranda reguliuojamuose sektoriuose. Reikia pažymėti, kad reguliuojamuose sektoriuose sumažėja kaštus kuriantys tarifų ekvivalentai. Tuo tarpu mažiau reguliuojamuose daugiau mažėja naudą kuriančių tarifų ekvivalentų reikšmės.

Minėti tarifų ekvivalentai yra suskaičiuoti kiekvienai šaliai narei individualiai. Rodikliai pateikiami priede Nr.2.

Vertinant direktyvos poveikį Lietuvai, visų pirma reikėtų atsižvelgti į bendrą Lietuvos indeksų lygį, o po to įvertinti atskirus paslaugų sektorius. Vertinant tarifų ekvivalentus reguliuojamuose sektoriuose, Lietuvos rodikliai tyrime nepateikiami. Todėl daroma prielaida, kad jis panašus į kitų naujų narių rodiklį.

9 lentelė. Lietuvos tarifų ekvivalentų vertinimas, esama padėtis.

		Lietuva	Vieta ⁴⁷	Maksimalus	Minimalus	Vidurkis
		<i>Reguliuojami sektoriai (apskaita)</i>				
Vietiniai	Kaštus kuriantys	apie 5,5%	12-14	15,38 (Graikija)	3,39% (Čekija)	9,3%
	Naudą kuriantys	apie 3%	9-11	8,04% (Italija)	1,37% (Čekija)	5,5%

Užsienio	Kaštus kuriantys	apie 6,5%	9-11	16,01% (Graikija)	4,16 (Čekija)	11,8%
	Naudą kuriantys	apie 7,5%	12-14	13,14% (Italija)	7,28% (Vengrija)	11,0%
<i>Mažmeninė prekyba</i>						
Vietiniai	Kaštus kuriantys	0,22%	19	2,12% (Ispanija)	Lietuva	-
	Naudą kuriantys	2,35%	18	4,89% (Belgija)	2,34% (Estija)	-
Užsienio	Kaštus kuriantys	0,70%	19	2,32% (Belgija)	Lietuva	-
	Naudą kuriantys	4,86%	17	7,78% (Vengrija)	4,38% (Graikija)	-
<i>Didmeninė prekyba</i>						
Vietiniai	Kaštus kuriantys	0,60%	4	0,68% (Ispanija)	0,15% (Estija)	-
	Naudą kuriantys	1,29%	13-14	2,14% (Liuksemburgas)	0,93% (UK)	-
Užsienio	Kaštus kuriantys	1,19%	3	1,25% (Belgija)	0,27% (Olandija)	-
	Naudą kuriantys	0,82%	7-8	0,92% (Austrija)	0,54% (Estija)	-
<i>Verslo sektoriai (IT)</i>						
Vietiniai	Kaštus kuriantys	0,80%	18	2,31% (Graikija)	0,74% (Čekija)	1,3%
	Naudą kuriantys	0,19%	13-14	0,28% (Vokietija)	0,10% (Vengrija ir Graikija)	0,2%
Užsienio	Kaštus kuriantys	0,65%	16	1,59% (Belgija)	0,50 (Olandija)	0,7%
	Naudą kuriantys	0,69%	15-16	1,04% (Belgija ir Vokietija)	0,41% (Estija)	0,9%

Šaltinis: Copenhagen Economics, Economic Assessment of the Barriers to the Internal Market of Services.

Analizuodami pateikiamus rodiklius matome, kad daugeliu atveju naujos šalys narės yra gerokai liberalesnės ir jose sukurta mažiau įvairių kliūčių paslaugų sektorių veiklai. Tokia charakteristika būdinga ir Lietuvai. Tai ypatingai būdinga mažmeninės prekybos sektoriui, kur Lietuva praktiškai laikytina liberaliausia Europoje. Kiek kitaip yra didmeninės prekybos srityje. Šiuo atveju Lietuvos pozicija nėra tokia liberali, ypatingai kaštus kuriančių kliūčių srityje.

Vertinant kliūčių lygių skirtumus bei numatant galimą direktyvos įgyvendinimo poveikio vertinimą reikalinga apibrėžti poveikį tam tikroje situacijoje. Galimi variantai yra šie:

- (1) kaštus ir naudas kuriančios kliūtys yra santykinai žemos;
- (2) kaštus ir naudas kuriančios kliūtys yra santykinai aukštos;
- (3) kaštus kuriančios kliūtys yra žemos o naudas kuriančios yra aukštos;
- (4) kaštus kuriančios kliūtys yra aukštos o naudas kuriančios yra žemos.

9 pav. Kaštus ir naudas kuriančių kliūčių matrica.

		Kaštus kuriančios kliūtys	
		Žemos	Aukštos
Naudas kuriančios kliūtys	Aukštos	(3)	(2)
	Žemos	(1)	(4)

Toliau reikia apibrėžti galimą poveikį galimais scenarijais kiekvienoje iš galimų situacijų.

- (1) – žemas abiejų kliūčių lygis indikuoja, kad direktyvos įgyvendinimas nesukels santykinai didelių pokyčių vietinėje rinkoje. Tikėtina, kad pasekmės labiau apribotose rinkose bus didesnės. Tokiu atveju ūkio subjektams atsiranda galimybė efektyviau veikti kitose rinkose, siekiant didesnės kainos. Atitinkamai poveikis jiems yra teigiamas – didėja sukuriama pridėtinė vertė, pelningumas, pajamos. Makroekonominio požiūriu didėja eksporto apimtys. Vartotojų požiūriu

tokia situacija nėra labai palanki, trumpu periodu kainos gali augti, taip pat gali nukentėti paslaugų kokybė.

- (2) – aukštas abiejų kliūčių lygis reiškia, kad įmonės veikė patirdamos didesnius kaštus ir tam tikrose lengvatinėse sąlygose. Iš vienos pusės, tokia rinka yra patraukli kitų šalių paslaugų teikėjams, nes kaina yra nepagrįstai didelė. Direktyvos įgyvendinimas sumažins tokiose rinkose veikiančių ūkio subjektų kaštus, tačiau tikėtini ir kiti, jiems nepalankūs, pokyčiai – dėl rinkos patrauklumo didėjanti konkurencija bei mažėjanti paslaugų kaina. Pokyčiai pelningume bei sukuriamoje pridėtinėje vertėje, tikėtina, nebus dideli, kadangi kainos mažėjimas iš dalies gali būti kompensuojamas kaštų mažėjimu. Makroekonominio požiūriu tikėtina, kad didės paslaugų importo apimtys bei užsienio investicijos į paslaugų sektorius. Vartotojų požiūriu tokia padėtis yra gana palanki, kadangi visų pirma mažėja paslaugų kainos, tikėtina gerėja kokybė bei plečiasi pasiūla.
- (3) – aukštas naudas kuriančių kliūčių lygis reiškia, kad ūkio subjektai veikė tam tikromis išskirtinėmis sąlygomis, kas leisdavo jiems gauti papildomas pajamas. Tuo tarpu didesni kaštai nebuvo patiriami, nes kaštus kuriančios kliūtys yra pakankamai mažos. Šitokia padėtis yra bene nepalankiausia ūkio subjektams, veikiančioms atitinkamame paslaugų sektoriuje. Dėl tokios rinkos patrauklumo tikėtina labai suintensyvėjanti konkurencija. Tai lemia ūkio subjektų pelningumo mažėjimą, kuriamos pridėtinės vertės mažėjimą, galimas ir tam tikras kaštų augimas. Makroekonominio požiūriu toks scenarijus lemtų paslaugų importo augimą, tiesiogines užsienio investicijas. Vartotojams, gi, tokia padėtis yra palankiausia. Kainų mažėjimas, išsiplėtusi pasiūla bei, tikėtina, gerėjanti paslaugų kokybė.
- (4) – aukštas kaštus kuriančių kliūčių lygis reiškia papildomas išlaidas paslaugų teikėjams. Tuo tarpu neapsaugota rinka neleidžia gauti padidintos kainos. Toks scenarijus yra labai palankus ūkio subjektams. Kaštai mažėja, tuo tarpu konkurencinė aplinka iš esmės gali ir nesikeisti. Eksperto plėtra, pelningumo rodiklių augimas yra tikėtinas poveikis tokios rinkos subjektams. Makroekonominiai rodikliai greičiausiai iš esmės nesikeičia, išskyrus augantį eksportą. Vartotojų požiūriu gali mažėti kainos, tačiau tai nebus labai reikšmingi pokyčiai.

10 lentelė. Direktyvos įgyvendinimo poveikio esant skirtingiems scenarijams apibendrinimas.

Scenarijus	Poveikis		
	Ūkio subjektams	Makroekonominis	Vartotojams
(1)	Palankus eksportuoti; Didėjanti kuriama pridėtinė vertė, pelningumas, pajamos.	Didėjantis eksportas.	Galimas kainų augimas (trumpu periodu); Galimas kokybės mažėjimas.
(2)	Mažėjantys veiklos kaštai; Intensyvėjanti konkurencija;	Didėjantis importas; Investicijų srautas.	Mažėjančios kainos; Išsiplėtusi pasiūla; Gerėjanti kokybė.
(3)	Intensyvėjanti konkurencija; Kainos ir pelningumo mažėjimas; Galimas kaštų augimas.	Didėjantis importas; Investicijų srautas.	Mažėjančios kainos; Išsiplėtusi pasiūla; Gerėjanti kokybė.
(4)	Mažėjantys kaštai; Konkurencija iš esmės nesikeičia; Eksperto plėtra; Pelningumo augimas.	Eksperto augimas; Galimas investicijų srautas.	Galimas kainos mažėjimas.

Žvelgiant iš eksportuotojo pusės, perspektyviausia rinktis tas šalis, kuriose konkrečiame paslaugų sektoriuje numatomas (3) arba (2) scenarijai.

Vertinant Lietuvos rodiklius galima numatyti, kad dauguma verslo sektorių vystysis pagal (1) scenarijų. Mažmeninės prekybos sektorius, pasižymintis labai žemu kliūčių lygiu, turėtų taip pat vystytis

pagal (1) scenarijų. Didmeninės prekybos sektorius, kuriam būdinga aukštas kaštus kuriančių kliūčių lygis bei žemas naudas kuriančių kliūčių lygis, turėtų vystytis pagal (4) scenarijų. Mažai reguliuojami paslaugų sektoriai turėtų plėtotis pagal (1) scenarijų.

Remiantis pateikiamu poveikio vertinimo mechanizmu galima įvertinti kiekvieną paslaugų sektorių individualiai. Tam reikalinga apibrėžti esamą kliūčių lygį Lietuvoje bei kitose šalyse narėse. Tam atlikti visų pirma paslaugų sektorių priskiriamas vienam iš keturių sektorių, kurie nagrinėti ankščiau (reguliuojami sektoriai (Re), verslo sektoriai (Ve), mažmeninė prekyba [santykinai mažai reguliuojamas] (Mr), didmeninė prekyba [reguliuojamas, aukštas finansinius kaštus kuriančių kliūčių lygis] (Dp)). Priskyrimas vykdomas remiantis dokumentų skaičiumi. Priskyrus sektorių galima numatyti tikėtiną vystymosi scenarijų ir tuo pačiu poveikį.

11 lentelė. Paslaugų direktyvos įgyvendinimo poveikis paslaugų sektoriams.

Paslaugų grupė	Priskyrimas	Scenarijus
Statyba	Ve	(1)
Apyvadinimas ir maitinimas	Ve	(1)
Turistinės paslaugos	Ve	(1)
Nekilnojamasis turtas	Mr	(1)
Nuoma	Ve	(1)
Su kompiuteriais susijusi veikla	Ve	(1)
Teisinės, apskaitos ir verslo konsultacijos	Ve	(1)
Marketingas ir reklama	Ve	(1)
Techninės konsultacijos	Dp	(4)
Personalo atranka	Ve	(1)
Kita verslo veikla	Ve	(1)
Švietimas	Dp	(4)
Sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	Dp	(4)

Dauguma Lietuvos paslaugų sektorių turėtų vystytis pagal pirmąjį scenarijų, kuris apibrėžiamas žemu kliūčių lygiu. Taip yra todėl, kad naujose šalyse narėse, tame tarpe ir Lietuvoje, reguliavimo lygis yra pakankamai žemas. Toksai scenarijus yra palankus Lietuvos ūkiui. Tarp palankiausių poveikį dėl paslaugų direktyvos įgyvendinimo galinčių turėti paslaugų sektorių paminėtini tokie sektoriai, kaip statyba, didmeninė prekyba, turistinės paslaugos, techninės konsultacijos ir pan. Jis susijęs su paslaugų eksporto galimybių išaugimu. Konkurencijos intensyvėjimas vidaus rinkoje yra mažiau tikėtinas dėl kelių priežasčių. Tai lemia žemas esamas kliūčių lygis bei santykinai maža rinka. Makroekonominio požiūriu didžiausias poveikis bus jaučiamas paslaugų eksporto pokyčiuose. Pokyčiai vartotojams Lietuvoje nebus dideli. Kai kuriais atvejais galimas tam tikri kainų pokyčiai, tačiau labai nežymūs. Didžiausia tikėtina nauda vartotojams bus besiplečiantis paslaugų pasirinkimas.

Apibendrinant paslaugų direktyvos įgyvendinimo poveikį Lietuvos ūkiui galima teigti, kad didžiausią įtaką bus jaučiama dėl pagerėjusių verslo sąlygų kitose šalyse narėse. Tai reiškia, kad visų pirma reikalinga direktyvą vertinti kaip atveriančią paslaugų eksporto perspektyvas. Dėl santykinai nedidelio esamo įsisteigimo bei veiklos laisves ribojančių kliūčių lygio kitų šalių narių bei esamų rinkos dalyvių veiklos sąlygos pagerės, tačiau šis pagerėjimas yra santykinai mažesnis nei daugelyje kitų šalių narių.

3.5. PASLAUGŲ DIREKTYVOS ĮGYVENDINIMO POVEIKIS SVEIKATOS APSAUGOS SISTEMAI

Toliau ataskaitoje pateikiamas direktyvos poveikio vertinimas sveikatos apsaugos sistemai, atsižvelgiant į pagrindines direktyvos nuostatas ir identifikuojamas probleminės sritys. Vertinime siekiama apžvelgti poveikį Lietuvos nacionalinei sveikatos sistemai, sveikatos priežiūros restruktūrizacijai, viešojo administravimo sistemai, privalomojo sveikatos draudimo fondo (PSDF) biudžeto išlaidoms ir gydymo kokybei.

Vertinant paslaugų direktyvos poveikį sveikatos apsaugos sistemai, svarbu paminėti EK nuostatą šiuo klausimu, jog šia direktyva nesiekama keisti nacionalinių sveikatos priežiūros sistemų organizavimo bei finansavimo tvarkos.

3.5.1. Paslaugų teikėjų įsisteigimo laisvė

Direktyvoje numatyta paslaugų verslo įsisteigimo laisvė, eliminuojant kliūtis, kuriančias papildomus kaštus ar ribojančias konkurenciją, neturėtų reikšmingai įtakoti sveikatos apsaugos sistemos, išskyrus pokyčius konkurencinėje aplinkoje, susijusius su galimybėmis steigti naujoms sveikatos priežiūros įstaigoms. Įgyvendinus direktyvoje numatomus reikalavimus, susijusius su paslaugų teikėjų įsisteigimo laisve, gali padidėti sveikatos priežiūros paslaugas teikiančių įstaigų skaičius. Tačiau ši prielaida yra daugiau teorinė, kadangi direktyvoje numatomos išimtys, susijusios su paslaugų teikėjų įsisteigimo laisvės nuostatų taikymu sveikatos apsaugos srityje, leidžiančios taikyti vienokias ar kitokias leidimų schemas, kurios neturi diskriminacinio pobūdžio. Taip pat reikia pažymėti, kad daugeliui sveikatos priežiūros paslaugų reikalinga nuolatinė infrastruktūra ir tokiu atveju veiklos kontrolę vykdys tos šalies, kurioje subjektas įsisteigęs, institucijos. Lietuvoje numatoma, kad bet kokių paslaugų sveikatos priežiūros srityje teikimas yra siejamas su nuolatinė infrastruktūra. Tad tokių paslaugų teikėjų kontrolę vykdys Lietuvos atsakingos institucijos.

Tiksliau įvertinti įsisteigimo laisvės nuostatų poveikį konkurencinei aplinkai galima būtų tik atlikus išsamią šiuo metu galiojančio sveikatos priežiūros paslaugų licencijavimo režimo analizę, įvertinant jo atitikimą direktyvai ir reikiamus pakeitimus. Reikšmingo poveikio konkurencinei aplinkai galima tikėtis tik tuo atveju, jei, padarius tokią analizę paaiškėtų, jog reikalingi reikšmingi šiuo metu galiojančio licencijavimo režimo pokyčiai, susiję su kliūčių įsisteigimo laisvei pašalinimu. Tačiau net ir tokiu atveju direktyvos poveikis būtų daugiau teigiamas. Konkurencijos padidėjimas sveikatos apsaugos srityje galėtų sudaryti prielaidas efektyvesnei sveikatos priežiūros sistemos reformai bei esamų sveikatos priežiūros įstaigų veiklos efektyvumo padidinimui. Dalyvių skaičiaus padidėjimas padidintų sveikatos priežiūros paslaugų pasiūlą ir galėtų teigiamai įtakoti gydymo kokybę. Įsisteigimo laisvės nuostatos neturėtų paveikti PSDF biudžeto išlaidų, kadangi sveikatos priežiūros įstaigos dėl gydymo paslaugų kompensavimo turės sudaryti sutartis su Valstybine ligonių kasa (kaip ir pagal šiuo metu galiojančią tvarką).

Vertinant įsisteigimo laisvės nuostatų galimą poveikį Lietuvos sveikatos apsaugos sistemai, egzistuoja vienintelė sritis, kurioje dėl direktyvos įgyvendinimo gali būti susidurta su kaštų padidėjimu – viešojo administravimo sistema, išduodanti licencijas ir kontroliuojanti sveikatos priežiūros įstaigų veiklą. Viešojo administravimo sistemoje dėl padidėjusio sveikatos priežiūros įstaigų skaičiaus gali padidėti darbo krūvis ir poreikis papildomiems etatams bei atitinkamai administravimo sistemos finansavimui. Kita vertus, vertinant įsisteigimo laisvės nuostatų poveikį konkurencinei situacijai reikėtų atsižvelgti į tai, jog jau šiuo metu Lietuvoje veikia privačios sveikatos priežiūros įstaigos, kurių veiklą reglamentuoja šiuo metu galiojanti licencijavimo tvarka. Tai iliustruoja, jog net ir neįtvirtinus direktyvos nuostatų šioje srityje, galimybės steigti privačias sveikatos įstaigas egzistuoja – t.y. šių įstaigų skaičius galėjo didėti ir tokiu būdu įtakoti konkurencinės situacijos pokyčius. Taigi, vertinant direktyvos poveikį konkurencinei situacijai, reikėtų akcentuoti, kad konkurencinės situacijos pokyčius gali įtakoti direktyvos įsisteigimo laisvės nuostatų įgyvendinimas, tačiau ne mažiau svarbūs yra ir kiti veiksniai, kurie nėra susiję su direktyvos įgyvendinimu (gyventojų perkamoji galia, situacija sveikatos apsaugos specialistų darbo rinkoje, investicijų į besisteigiančias sveikatos priežiūros įstaigas poreikis, PSDF dydis ir kt.).

3.5.2. Vartotojų teisė naudotis kitų šalių narių paslaugų teikėjų paslaugomis;

Ši direktyvos nuostata sveikatos apsaugos srityje sąlygoja Lietuvos piliečių galimybes pasinaudoti kitų šalių narių sveikatos priežiūros paslaugomis ir kitų šalių narių piliečiams užtikrina teisę pasinaudoti gydymo paslaugomis Lietuvos sveikatos priežiūros įstaigose. Šios nuostatos įgyvendinimas gali padidinti tiek Lietuvos piliečių, siekiančių gauti sveikatos priežiūros paslaugas kitose šalyse narėse, tiek ir kitų

šalių narių piliečių, atvykstančių į Lietuvą, srautą. Europos Teisingumo teismas nurodo, kad ekonominiai kriterijai (kvotos ir eilės gauti ambulatorines paslaugas) nėra pakankama priežastis apriboti laisvą pacientų judėjimą tarp valstybių narių. 23 direktyvos straipsnis numato, kokiomis turi būti užtikrinama pacientų teisė gauti ambulatorines paslaugas kitoje valstybėje narėje. Nuostata dėl leidimų panaikinimo neišvengiamai turės būti įteisinta, tačiau ji gali būti įteisinta Direktyvoje arba Reglamente 1408/71. Komisijos nuomone, šią nuostatą tikslingiausia būtų įteisinti Paslaugų direktyvoje, kuri sukuria sisteminių mechanizmą nepagrįstų kliūčių laisvo paslaugų judėjimo srityje pašalinimui.

Šių direktyvos nuostatų įgyvendinimas gali būti vertinamas keliais aspektais ir suteikti atskiroms valstybėms narėms tam tikrus pranašumus arba sąlygoti tam tikras problemas:

- Dėl egzistuojančių eilių tam tikroms ambulatorinėms paslaugoms gali padidėti Lietuvos piliečių, pageidaujančių gauti tokias paslaugas kitose šalyse narėse, skaičius. Tokiu atveju pagal direktyvos nuostatas vartotojui gali būti suteikiama atitinkama paslauga kitoje šalyje narėje ir valstybė privalo kompensuoti vartotojui (medicinos įstaigai) analogišką sumą kaip ir tuo atveju, jei paslauga būtų suteikta savo šalyje. Skirtumą bei kelionės išlaidas (jei tokios atsiranda) turėtų padengti pats vartotojas. Lietuvai būtų naudinga pritarti šiai nuostatai ir įtvirtinti ją direktyvoje, kadangi pagal šiuo metu galiojančią reglamentą 1408/71 kompensuojamos faktinės kitose valstybėse narėse gautų sveikatos paslaugų išlaidos, tuo tarpu direktyva numato jų kompensavimą pagal Lietuvoje galiojančius tarifus (skirtumą turėtų apmokėti pats pacientas). Tuo atveju jei reikšmingai padidėtų Lietuvos pacientų, besinaudojančių sveikatos priežiūros paslaugomis kitose šalyse narėse srautas, atsirastų papildomas sveikatos paslaugų finansavimo poreikis. Padidėjęs finansavimo poreikis gali išbalansuoti PSDF ir sukelti neigiamas pasekmes. Kita vertus, reikšmingas pacientų srauto į kitas šalis nares padidėjimas yra mažai tikėtinas dėl kelių priežasčių:
 - kitose šalyse narėse taip pat egzistuoja eilės šioms paslaugoms gauti, kurios tam tikrais atvejais gali būti ir didesnės nei Lietuvoje ir tai gali riboti pacientų srautą į kitas šalis;
 - siekiantys gauti paslaugas kitose šalyse narėse susidurs su kalbiniais, kultūriniais bei struktūriniais (kitos paslaugos organizavimas bei skirtingos jos gavimo procedūros) skirtumais, kas taipogi mažina jų patrauklumą;
 - įvertinant tai, kad pagal direktyvą, paslaugų kainą kitoje šalyje narėje bei kelionės išlaidas turėtų padengti pacientas, paslaugos kitose šalyse narėse dėl vartotojų perkamosios galios taptų prieinamos ne daugiau nei 3-5% daugiausiai pajamų gaunančių Lietuvos gyventojų, kurių dalis jau šiuo metu naudojasi privačių Lietuvos ar užsienio šalių gydymo įstaigų paslaugomis, apmokėdami už paslaugas patys, savo darbdavių ar finansinių (sveikatos draudimo) instrumentų pagalba.

Pagrindiniai galimi neigiami poveikio aspektai dėl padidėjusio Lietuvos pacientų srauto į kitų šalių narių gydymo įstaigas – PSDF biudžeto išlaidų padidėjimas; vykstant pacientui į kitą šalį narę, PSDF pinigais finansuojamos ne Lietuvos teikėjų paslaugos; padidėjęs viešojo administravimo sistemos darbo krūvis; sumažėjęs Lietuvos sveikatos priežiūros įstaigų darbo krūvis bei poreikis peržiūrėti sveikatos priežiūros paslaugų teikimo planavimo ir finansavimo sistemą bei investicijų politiką.

- Direktyva užtikrina pacientų (o taip pat ir pinigų) iš kitų šalių narių atvykimą į Lietuvą siekiant gauti tam tikras sveikatos priežiūros paslaugas. Šis srautas galėtų teigiamai atsiliiepti Lietuvos sveikatos apsaugos sistemai dėl galimybių gauti papildomus pajamų srautus už kitų šalių narių pacientams suteiktas sveikatos priežiūros paslaugas. Toks srautas teigiamai atsiliieptų PSDF biudžetui, sveikatos priežiūros įstaigų darbo našumui. Šiuo atveju problemų gali atsirasti tik tokiu atveju, jei Lietuvoje teikiamų sveikatos priežiūros paslaugų kainodara nėra pagrįsta realiais paslaugų teikimo kaštais (t.y. jei į kainą nėra įskaičiuotos investicijos, amortizacija valdymas ir pan.). Trumpu laikotarpiu užsienio pacientų srautas gali sąlygoti padidėjusias pacientų eiles bei per didelį darbo krūvį egzistuojančioms sveikatos priežiūros įstaigoms, tačiau kita vertus, toks srautas galėtų paskatinti papildomų investicijų atėjimą į šį sektorių, naujų sveikatos priežiūros įstaigų steigimąsi ir tam tikrų Lietuvos konkurencinių pranašumų išvystymą ES rinkoje, turint galvoje Lietuvos sveikatos apsaugos sistemoje dirbančių specialistų kvalifikaciją, reputaciją tam

tikrose gydymo srityse, rengimo bazę ir kt. Ilgu laikotarpiu šis veiksnys galėtų prisidėti prie šios srities specialistų emigracijos apimčių sumažinimo.

- Neaiški ambulatorinio gydymo sąvoka, kuri šiai dienai skiriasi atskirose šalyse narėse. Šiuo atveju Lietuvos sveikatos apsaugos institucijoms turėtų būti suteikiama teisė apibrėžti ambulatorinio gydymo paslaugų sąrašą, siekiant išvengti Lietuvos pacientų naudojimosi brangiomis ambulatorinėmis paslaugomis kitose ES šalyse. Jei tokia teisė bus suteikta, šis veiksnys neturės neigiamo poveikio Lietuvos sveikatos apsaugos sistemai.

Vertinant direktyvos įgyvendinimo poveikį sveikatos apsaugau dažnai minima paslaugų prieinamumo problema. Tačiau šio sektoriaus veiklos organizavimas yra paliekamas šalims narėms. Pacientų eilės ir prioritetų nustatymas priklauso nuo pačios šalies reglamentavimo. Tokiu būdu prieinamumo problema nelaikytina reikšminga problema.

Detalų direktyvos nuostatų dėl vartotojų teisių naudotis kitų šalių paslaugų teikėjų paslaugomis įgyvendinimo sveikatos apsaugos sistemai poveikio vertinimą bei kaštus galima būtų įvertinti tik atlikus ekonominio poveikio sveikatos apsaugos sistemai ir PSDF biudžetui tyrimą apimančią Lietuvos bei užsienio pacientų srautų prognozes, papildomo finansavimo poreikio vertinimą ir pan. Šiuo atveju svarbu išanalizuoti esamas Lietuvos pacientų eiles ambulatorinėms paslaugoms bei įvertinti šių pacientų galimybes vykti į kitas šalis nares gauti atitinkamas paslaugas. Taip pat reikalinga atsižvelgti ir į esančią eilę kitose šalyse narėse.

3.5.3. Kilmės šalies principas

Vertinant Direktyvoje reglamentuojamo kilmės šalies principo poveikį sveikatos apsaugos sistemai, svarbu pastebėti, kad kilmės šalies principas taikomas tik tais atvejais kai paslaugos kitoje valstybėje teikiamos laikinai, nenaudojant nuolatinės infrastruktūros, t.y. nesteigiant kitoje šalyje verslo (įmonės) (šiuo atveju laikomasi registracijos šalies teisės aktu). Be to, direktyvos 17-19 straipsniai numato išimtis iš kilmės šalies principo (profesinėms kvalifikacijoms, higienos standartams ir pan.). Taigi, šis principas nėra taikomas paslaugų, kurioms reikalinga nuolatinė infrastruktūra (patalpos, įranga ir pan.), teikimui. O šiuo atveju vertinant sveikatos priežiūros paslaugas – daugelio jų teikimui reikalinga nuolatinė infrastruktūra. Atsižvelgiant į Lietuvoje galiojantį reglamentavimą reikia pastebėti, kad visoms paslaugoms, net ir konsultavimo paslaugoms, numatoma nuolatinės infrastruktūros būtinybė. Tai reiškia, kad būtina steigti įmonę, o steigimosi atveju – vadovaujamosi šalies, kurioje įmonė steigiama, teisės aktais, kurie nustato reikalavimus paslaugos teikėjui, reglamentuoja licencijų bei leidimų išdavimą, paslaugų teikėjų bei teikiamų paslaugų kontrolę ir kt. Taigi, priėmus direktyvą, Lietuvoje įsteigtų sveikatos priežiūros įstaigų veiklą, kaip ir iki šiol, reglamentuotų Lietuvos Respublikos įstatymai. Taip pat svarbu paminėti, jog profesinę kvalifikaciją reglamentuojančios direktyvos galios nepriklausomai nuo Paslaugų direktyvos priėmimo ir jų taikymo ši direktyva neįtakos. Todėl sveikatos priežiūros paslaugas tiekiantiems asmenims bus ir toliau taikomi minėtas direktyvas perkeliančių Lietuvos teisės aktų reikalavimai ir kontrolės mechanizmai. Be to, direktyva numato sukurti stiprią administracinio bendradarbiavimo tarp valstybių narių kompetentingų institucijų sistemą, palengvinsiančių keitimąsi informacija ir problemų sprendimą.

Vertinant kilmės šalies principą sveikatos apsaugos sistemai, galima teigti, jog šio principo taikymas neturės reikšmingo poveikio Lietuvos nacionalinei sveikatos sistemai ar atskiriems jos komponentams. Paslaugų sąrašo, kurioms direktyvoje numatomomis išimtimis, parengimo atsakomybė tenka Lietuvos sveikatos apsaugos sistemos institucijoms. Todėl Sveikatos apsaugos ministerija turėtų parengti paslaugų sąrašą, kurioms gali būti taikomas kilmės šalies principas, t.y. kurioms nereikalinga nuolatinė infrastruktūra ir nėra taikomi profesinių kvalifikacijų reikalavimai. Teikiant tokias paslaugas gali kilti didžiausios potencialios problemos, susiję su tokių paslaugų ir jų teikėjų kontrole, paslaugų kokybe ir vartotojų teisių apsauga. Tačiau, kaip jau buvo minėta, toks paslaugų teikimas, kai nereikalinga nuolatinė infrastruktūra, yra mažai tikėtinas ir siekiant įvertinti direktyvos poveikį reikalinga labai konkrečiai identifikuoti tokias paslaugas.

Apibendrinant galima teigti, kad direktyvos įgyvendinimo poveikis sveikatos apsaugos sistemai nėra reikšmingas, nors ji ir pasižymi dideliu reglamentavimu. Numatomos išimtyms bei taikymo išlygos iš esmės palieka esamas šios veiklos organizavimo, kontroliavimo ir finansavimo formas (palieka jas šalių narių prerogatyvai). Siekiant detaliai įvertinti galimą direktyvos poveikį reikalinga analizuoti konkrečius klausimus:

- Kokioms ambulatorinėms paslaugoms gauti Lietuvoje yra eilės, ar laukimo laikas nėra labai ilgas, ar yra galimybė tokias paslaugas gauti kitose šalyse narėse greičiau, kokios laukiančiųjų galimybės pasinaudoti paslaugomis kitose šalyse. Tai leistų įvertinti galimą direktyvos nuostatos dėl vartotojų teisės naudotis kitų šalių narių paslaugų teikėjų paslaugomis poveikio mastus.
- Kokioms ambulatorinėms paslaugoms gauti yra didelės eilės kitose šalyse narėse ir kokios galimybės jas teikti Lietuvoje kitų šalių pacientams.
- Ar yra ir kokios licenzijos kitose šalyse narėse, kurias Lietuva turėtų pripažinti ir suteikti galimybes teikti paslaugas.
- Kokios paslaugos gali būti teikiamos per sieną neįsisteigus ir kurios nepatektų į kvalifikacijų sąrašą.
- Kaip reglamentuojamas ir kokias problemas kelia paslaugų teikimas išsinuomavus esamą infrastruktūrą.
- Kokios paslaugos gali būti teikiamos laikinos (mobilios) infrastruktūros pagrindu.
- Kaip gali pasikeisti išlaidos kompensuojamiems medikamentams.

Šių klausimų detalesnė analizė leistų įvertinti konkretnę direktyvos poveikį sveikatos apsaugos sričiai. Tačiau šiame tyrime sveikatos apsauga yra aptariama gana abstrakčiai ir nekeliamas uždavinys detaliai įvertinti šią paslaugų sferą. Daugiau dėmesio skiriama bendro pobūdžio direktyvos nuostatų poveikio vertinimui.

3.6. PASIŪLYMAI DĖL SAVARANKIŠKO PASLAUGŲ DIREKTYVOS ĮGYVENDINIMO POVEIKIO VERTINIMO

Šiame tyrime yra pateikiamas apibendrintas direktyvos įgyvendinimo poveikio vertinimas ir nėra detaliai analizuojami konkretūs paslaugų verslo sektoriai. Tuo tarpu realus poveikis labai priklauso nuo labai konkrečių sąlygų tam tikrame sektoriuje tam tikroje rinkoje. Dėl šios priežasties reikalinga pateikti pagrindines gaires kaip galima įvertinti direktyvos poveikį kiekvienu konkrečiu atveju.

Siekiant įvertinti galimus pokyčius įgyvendinus direktyvą konkrečiame paslaugų sektoriuje siūloma tai atlikti remiantis nuosekliu vertinimu:

1. Visų pirma reikalinga įvertinti paslaugų sektoriaus eksportavimo galimybes (vertinant bendrai tokios paslaugos eksporto galimybes nepriklausomai nuo jų buvimo tam tikroje rinkoje). Šiuo atveju, jei verslas yra geografiškai apribotas ir veikia tik tam tikroje nedidelėje teritorijoje (taisyklos, skalbyklos, dalis viešojo maitinimo ir pan.), direktyvos įgyvendinimo poveikis yra minimalus ir sietinas tik su galimu kaštų sumažėjimu dėl mažėjančio kaštus kuriančių kliūčių lygio mažinimo.
2. Jei paslaugos nėra geografiškai apribotos, reikalinga įsivertinti, koku būdu jos gali būti teikiamos. Šiame kontekste reikalinga įvertinti ar paslauga gali būti teikiama laikinai, teikiamos kitų šalių narių vartotojams per atstumą ar reikalinga tam tikra nuolatinė infrastruktūra. Jei paslaugos gali būti teikiamos laikinai arba per atstumą, tokiu atveju galios kilmės šalies principas ir reikalinga analizuoti paslaugoms bei jų kokybei keliamus reikalavimus. Jei paslaugos teikimui reikalinga tam tikra infrastruktūra, reikalinga atsižvelgti į esamą įsisteigimo bei veiklos reglamentavimą.
3. Siekiant įvertinti pokyčius vietinėje rinkoje (šiuo atveju Lietuvos) reikalinga vertinti esamą Lietuvos reglamentavimą. Iš vienos pusės tai susiję su verslo įsisteigimo bei veiklos reglamentavimu. Jei šiuo metu egzistuoja vienokios ar kitokios kliūtys, reikalinga įvertinti ar ir kaip jos bus keičiamos. Tai gali atsiliepti veiklos kaštų pokyčiams. Kitas svarbus aspektas yra įvertinimas, ar konkretus paslaugų sektorius šiuo metu yra atviras užsienio konkurencijai,

ar egzistuoja tam tikri apribojimai. Jei vienokios ar kitokios kliūtys kitų šalių narių paslaugų teikėjams egzistuoja, kaip jos bus pakeistos įgyvendinant direktyvą.

4. Siekiant įvertinti pokyčius kitose šalių narių rinkose, o tuo pačiu ir tarptautinės plėtros galimybes (iš Lietuvos paslaugų teikėjo pozicijų), reikalinga vertinti reglamentavimą konkrečiose kitose šalyse narėse. Šiuo atveju, taip pat, reikalinga įvertinti sektoriaus uždaramą, egzistuojančių kliūčių pobūdį bei lygį. Atitinkamai, pokyčiai kitose rinkose sietini su šių kliūčių naikinimu.

Pateikiama nuosekli analizė leistų įvertinti konkrečius pokyčius konkrečiame paslaugų sektoriuje tiek Lietuvos rinkoje, tiek ir kitų šalių narių rinkose.

IŠVADOS

Realizuojant siekį sukurti prielaidas laisvos paslaugų rinkos egzistavimui, direktyva numatoma įtvirtinti kelias pagrindines nuostatas, kurios per paslaugų teikimo būdų reglamentavimą siekia sudaryti laisvos paslaugų prekybos tarp šalių narių sąlygas. Šios nuostatos yra:

- įtvirtinama paslaugų teikėjų įsisteigimo laisvė, kuri realizuojama per administracinių priemonių supaprastinimą, diskriminacinių reikalavimų panaikinimą bei reikalavimų schemų supaprastinimą;
- įtvirtinamas laisvas paslaugų judėjimas, kuris realizuojamas paslaugoms taikant kilmės šalies principą;
- įtvirtinama vartotojų teisė naudotis kitų šalių narių paslaugų teikėjų paslaugomis;

Šalia minėtų pagrindinių nuostatų direktyvoje pateikiama tam tikra visuma priemonių, tarp kurių daugiausia dėmesio skiriama administracinio bendradarbiavimo tarp šalių narių plėtojimui.

Išanalizavus paslaugų direktyvą galima teigti, kad pagrindiniai jos komponentai, sąlygojantys pokyčius yra:

- Esant situacijai, kai paslauga teikiama kitoje šalyje narėje steigiant įmonę, poveikis paslaugų sektoriams atsiranda dėl reikalavimų, leidimų bei licencijų panaikinimo, kas iš esmės veikia konkurencinę aplinką ir gerina verslo sąlygas. Pokyčiai konkurencinėje aplinkoje gali lemti kainos pokyčius, konkurencijos intensyvėjimą bei verslo plėtros kitose šalyse narėse galimybes. Verslo sąlygų gerinimas turės įtakos ūkio subjektų kaštų (tuo pačiu, tikėtina, ir kainų) mažėjimui, efektyvesniam resursų panaudojimui. Šie pasikeitimai yra pagrindinis poveikio analizės objektas.
- Analizuojant laisvo paslaugų judėjimo nuostatą, poveikis atsiranda dėl dviejų pagrindinių komponentų:
 1. Vartotojų galimybės naudotis kitos šalies paslaugų teikėjo paslaugomis įteisinimas. Ši galimybė gali būti realizuojama keliais būdais, paslaugų teikėjas laikinai atvyksta teikti paslaugas į kitą šalį narę, paslauga naudojama per atstumą, vartotojas vyksta gauti paslaugos į kitą šalį narę. Tokiu būdu šios galimybės įteisinimas yra sietinas ir su įsisteigimo laisves ribojančių kliūčių naikinimu. Tačiau šiuo atveju reikia analizuoti poveikį dėl tokių pačių konkurencinės aplinkos pasikeitimų. Tuo pačiu tai sukuria ir tam tikras teorines problemas paslaugų sektoriuose, kuriuose bet kokia finansavimo forma dalyvauja valstybė. Tuo pačiu vartotojų galimybės naudotis kitų šalių narių paslaugų teikėjų paslaugomis keičia konkurencinę aplinką bei sukuria palankesnes sąlygas vartotojams.
 2. Kilmės šalies principo taikymas. Poveikis šiuo atveju atsiranda tokiems veiklos aspektams, kaip konkurenciniai iškraipymai dėl skirtingų reikalavimų, vartotojų teisių gynimas informacijos apie paslaugas ir jų teikėjus vartotojams užtikrinimas bei nepageidautinos paslaugos. Atitinkamai, vertinant komponento poveikį reikia analizuoti vartotojų teisių gynimo aspektais bei konkrečiuose paslaugų sektoriuose esančių reikalavimų kontekste.
- Direktyvoje numatoma informacijos apie reikalavimus paslaugų teikėjams bei pačius teikėjus pateikimo centralizavimo funkcija bei elektroninių priemonių panaudojimą. Priemonės įgyvendinimas analizuotinas kaštų bei institucinio priskyrimo prasmėmis. Tuo pačiu ši priemonė prisideda prie verslo aplinkos gerinimo supaprastindama veiklos bei įsisteigimo procedūras.

Bendrai paslaugų sektoriaus reikšmė Lietuvos ūkyje sudaro daugiau nei 60% Lietuvos ūkio. Tačiau direktyvos taikymas, o tuo pačiu ir jos įtaka, yra apribota tam tikromis išimtimis. Direktyvos poveikis sukurtos pridėtinės vertės aspektu apima apie 50% ūkio. Didžiausią dalį šiame skaičiuje sudaro vidaus prekyba. Kita reikšminga sritis yra statyba, nekilnojamas turtas, nuoma ir kita verslo veikla.

Direktyva iš esmės įtakos paslaugų tarptautinės prekybos aspektus ir yra skirta vieningos rinkos ES rėmuose formavimui. Užsienio šalių atskirai bei bendroje ES šalių paslaugų rodiklių analizėje buvo pastebėta, kad, nežiūrint paslaugų reikšmingumo ūkiui, užsienio prekyba paslaugomis šiuo metu net ir ES

viduje yra mažiau svarbi, nei nacionaliniams ūkiams. ES zonos viduje tarptautinė prekyba paslaugomis tesudaro apie 20%.

Bendri tarptautinės prekybos rodikliai rodo, kad paslaugų eksporto rodikliais Lietuva nenusileidžia ES šalims, paslaugų eksportas sudaro 20% bendro eksporto. Tačiau pateikiamas rodiklis apima bendrą tarptautinę prekybą, neišskiriant ES vidaus rinkos ir prekybos su trečiomis šalimis. Įvertinus tai, kad į trečias šalis eksportuojamos yra tiek paslaugos, tiek ir prekės, galima daryti prielaidą, kad paslaugų eksporto ES vidaus rinkoje dalis yra panaši ar kiek mažesnė nei kitų ES šalių narių. Paslaugų sektorių, patenkančių į direktyvos poveikio sritį, eksporto apimtys 2003 metais buvo 2,6 mlrd litų; tai sudaro 45% paslaugų eksporto arba 9% bendro eksporto. Importo srityje apimtys siekia 1,9 mlrd litų (atitinkamai 49% paslaugose bei 6% bendrai importe).

Olandijos Ekonominės politikos analizės biuro (CPB) atliktas tyrimas parodė, kad direktyvos įgyvendinimas labiausiai atsilieps paslaugų eksportui bei tiesioginių užsienio investicijų paslaugų sferoje augimui. Ilgalakis (5 metai) direktyvos įdiegimo poveikis turėtų padidinti komercinių paslaugų prekybos vidaus rinkoje apimtį 15-35%⁴⁸. Remiantis esamais Lietuvos rodikliai galima teigti, kad per 5 metų laikotarpį prekybos paslaugomis išaugtų apie 400-900 mln. litų.

Danijos įmonės Copenhagen Economics atliktas tyrimas akcentuota tai, kad direktyvos įgyvendinimas atsilieps bendram gerbūviui, kuris vertinimas vartojimo išaugimo pagrindu, bei pridėtinės vertės paslaugų sektoriuje augimu. Tyrimo rezultatai rodo, kad bendrasis gerbūvis dėl direktyvos įgyvendinimo išaugs 0,6% o pridėtinė vertė, sukuriama paslaugų sektoriuje iki 1%. Skirtingose šalyse šie rodikliai bus skirtingi. Lietuvos gerbūvio rodiklio papildomas augimas turėtų sudaryti labai nežymią dalį – apie 0,2%⁴⁹. Pridėtinės vertės išaugimas paslaugų sektoriuje yra kiek didesnis ir turėtų siekti apie 1%. Lietuvoje papildomos pridėtinės vertės apimtys remiantis esamais rodikliai turėtų padidėti apie 25-30 mln. litų.

Be tiesioginės įtakos tarptautiniai prekybai paslaugomis direktyvos įgyvendinimo pasekmės numatomos ir kitose sferose. Kaip pažymima daugelyje užsienio šalių atliktų tyrimų išvadose, išaugusi konkurencija bei įvairėjantis paslaugų pasirinkimas bei prieinamumas turės įtakos darbuotojų skaičiaus šiose sektoriuose augimui, produktyvumo rodiklių gerėjimui. Pagrindinė nauda vartotojams numatoma iš mažėjančių kainų, kas yra ilgalaikė konkurencijos intensyvėjimo pasekmė. Tad direktyvos sėkmingas įgyvendinimas duotų kompleksinį teigiamą efektą tiek konkrečioms paslaugų sektoriams, tiek bendram ekonominiam šalies augimui bei paslaugų vartotojams. Neigiamos direktyvos pasekmės bei tam tikros probleminės sritys nenusveria teigiamo poveikio.

Vertinant paslaugų direktyvos poveikį atskiriems paslaugų sektoriams visų pirma buvo išskirto pagrindinės charakteristikos, leidžiančios apibrėžti poveikio mastą:

- Esamos įėjimo į rinką kliūtys vietinėje rinkoje.
- Kitų šalių narių rinkose esančios kliūtys.
- Kliūčių vietinėje rinkoje ir kliūčių kitose šalyse narėse santykis.
- Paslaugos eksportavimo galimybės.
- Reikalavimų, keliamų veiklai skirtumai.

Nagrinėjant atskirų paslaugų sektorių reglamentavimo lygį Lietuvoje buvo analizuojamas tik reglamentuojamų dokumentų skaičius nedetalizuojant jų turinio. Toks vertinimas neleidžia atskleisti kliūčių lygio iš esmės, tačiau leidžia identifikuoti labiausiai reglamentuojamus paslaugų sritis. Labiausiai reglamentuojamas sektorius Lietuvoje, tikėtina, yra sveikatos priežiūra bei socialinės paslaugos. Kitose paslaugų srityse daugiausia dokumentų yra siejama su prekybine veikla. Tarp kitų paslaugų sektorių, kuriuos įtakos direktyvos įgyvendinimas, reikšmingesnis yra nekilnojamo turto nuomos, švietimo reglamentavimas. Tuo tarpu kitose paslaugų srityse kliūčių skaičius yra pakankamai nežymus.

Apibendrinant galima teigti, kad iš esmės direktyvos įgyvendinimas Lietuvoje įtakos tik kelis paslaugų sektorius. Didesni pokyčiai sietini su Lietuvos paslaugų verslo subjektų galimybėmis kitose šalyse narėse plėtoti savo veiklą. Teoriškai didesni pakitimai galimi sveikatos apsaugos bei socialinių paslaugų srityse, tačiau abejose šiose srityse direktyva numato gana daug išimčių ir palieka šalims narėms

teisę spręsti dėl įsisteigimo ir veiklos reglamentavimo. Galimi didesni pokyčiai vertinant juos vietinės rinkos kontekste galimi didmeninės prekybos, techninių konsultacijų sektoriuose.

Direktyvos įgyvendinimas sietinas su didelės apimties administraciniu darbu, kadangi vien licenzijų, kurias bus reikalinga peržiūrėti ir pritaikyti direktyvos nuostatomis, yra daugiau nei 150. Tad bendras dokumentų skaičius gali siekti 300 – 400.

Vertinant atskirų paslaugų sektorių eksporto galimybes buvo atsižvelgiama į du pagrindinius parametrus: nuolatinės infrastruktūros poreikį (laikomas ribojančiu parametru) bei geografinį verslo apibrėžtumą (taip pat ribojantis parametras). Remiantis eksportavimo galimybių vertinimu galima teigti, kad didžiausią poveikį paslaugų direktyvos įgyvendinimas turės paslaugų sektoriams, kurie nereikalauja nuolatinės infrastruktūros bei nėra geografiškai apriboti. Tai yra lengviausiai eksportuojamos paslaugos ir poveikio šaltinių gali būti tiek įsisteigimo ir veiklos laisvę ribojančios kliūtys, tiek ir laisvas paslaugų judėjimas. Tarp tokių yra statybos, turistinės paslaugos, nekilnojamas turtas, su kompiuteriais susijusi veikla, teisinės, apskaitos ir verslo konsultacijos, marketingas ir reklama, techninės konsultacijos, personalo atranka, dalis švietimo. Tuo tarpu galimai mažesni poveikis bus tokiems sektoriams, kaip elektros, dujų ir vandens tiekimas, apgyvendinimas ir maitinimas, švietimas. Tačiau reikia įvertinti tai, kad eksporto galimybių vertinimas yra tik viena iš vertinimo charakteristikų.

Pagrindinė sektorių charakteristika, leidžianti įvertinti direktyvos įgyvendinimo poveikį yra esamo kliūčių lygio Lietuvoje ir kitose šalyse narėse palyginimas. Jis buvo atliktas panaudojant Copenhagen Economics (Danija) atlikto tyrimo duomenimis. Analizė parodė, kad daugeliu atveju naujos šalys narės yra gerokai liberalesnės ir jose sukurta mažiau įvairių kliūčių paslaugų sektorių veiklai. Tokia charakteristika būdinga ir Lietuvai. Tai ypatingai būdinga mažmeninės prekybos sektoriui, kur Lietuva praktiškai laikytina liberaliausia Europoje. Kiek kitaip yra didmeninės prekybos srityje. Šiuo atveju Lietuvos pozicija nėra tokia liberali, ypatingai kaštus kuriančių kliūčių srityje.

Remiantis kliūčių lygio palyginimu buvo suformuluoti tam tikri scenarijai ir apibrėžti numatomi pokyčiai rinkos dalyviams, makroekonominiais pokyčiais bei pokyčiais vartotojams. Dauguma Lietuvos paslaugų sektorių turėtų vystytis pagal scenarijų, kuris apibrėžiamas žemu kliūčių lygiu vietinėje rinkoje ir didesniu kliūčių lygiu kitose šalyse narėse. Toksai scenarijus yra iš esmės palankus Lietuvos ūkiui. Tarp palankiausių poveikį dėl paslaugų direktyvos įgyvendinimo galinčių turėti paslaugų sektorių paminėtini tokie sektoriai, kaip statyba, didmeninė prekyba, turistinės paslaugos, techninės konsultacijos ir pan. Jis susijęs su pasaulio eksporto galimybių išaugimu. Konkurencijos intensyvėjimas vidaus rinkoje yra mažiau tikėtinas dėl kelių priežasčių. Tai lemia žemas esamas kliūčių lygis bei santykinai maža rinka. Makroekonominio požiūriu didžiausias poveikis bus jaučiamas paslaugų eksporto pokyčiuose. Pokyčiai vartotojams Lietuvoje nebus dideli. Kai kuriais atvejais galimas tam tikri kainų pokyčiai, tačiau labai nežymūs. Didžiausia tikėtina nauda vartotojams bus besiplečiantis paslaugų pasirinkimas.

Kalbant apie direktyvos poveikį (ypatingai statybų sektoriuje) dažnai iškykla klausimų dėl darbuotojų komandiravimo į kitas šalis nares. Šiuo atveju reikia pažymėti, kad minimalius reikalavimus dėl darbo užmokesčio, darbo laiko, darbo saugos ir kitus reglamentuoja direktyva 96/71/EB. Tai reiškia, kad Lietuvos įmonių darbuotojams, vykstantiems dirbti į kitą šalį narę, taikomi tos šalies teisės aktų reikalavimai, tuo pačiu nustatomas ir minimalus darbo užmokestis.

Kitas svarbus aspektas, kuris netiesiogiai liečia konkrečiai finansinių paslaugų (draudimo) rinką, yra direktyvos nuostatos dėl profesinio draudimo bei garantijų. Jame numatoma, kad šalys narės turi užtikrinti, kad paslaugų teikėjai, kurių paslaugos susijusios su tiesiogine paslaugos gavėjo arba trečių šalių rizika, privalo apsidrausti atitinkamu civilinės atsakomybės draudimu arba pateikti kitokio pobūdžio adekvacias garantijas. Tikėtina, kad senosiose šalyse narėse tokių privalomo draudimo sričių yra daugiau nei Lietuvoje. Tokiu atveju galima manyti, kad privalomo civilinio atsakomybės draudimo bei garantijų rinka Lietuvoje turėtų plėstis. Direktyvos poveikis tokiu atveju gali būti dvejopas. Iš vienos pusės didėja draudimo paslaugų rinka, iš kitos pusės auga įmonių, kurioms atsiranda privalomas civilinės atsakomybės draudimo arba garantijų reikalavimas, veiklos kaštai.

Vertinant direktyvos poveikį atskiriems paslaugų ūkio sektoriams dažnai manoma, kad poveikis bus didžiausias tose srityse, kur šiuo metu yra didžiausias reglamentavimas. Tokiais sektoriais laikytini tokie, kuriuose didelę įtaką daro valstybė (sveikatos priežiūra, socialinės paslaugos ir pan.). Tačiau būtent šių sektorių atžvilgiu direktyvoje yra numatoma daug išimčių ir taikymo išlygų. Analizė (buvo analizuojamas tik sveikatos priežiūros paslaugų sektorius) parodė, kad didelių pokyčių šioje srityje neturėtų būti laukiama. Sveikatos apsaugos srityje, siekiant įvertinti direktyvos poveikį, svarbu išanalizuoti esamas Lietuvos pacientų eiles ambulatorinėms paslaugoms bei įvertinti šių pacientų galimybes vykti į kitas šalis nars gauti atitinkamas paslaugas. Taip pat reikalinga atsižvelgti ir į esančią eiles kitose šalyse narėse. Kitų direktyvos nuostatų taikymas didesnių pokyčių, išskyrus tam tikras galimas konkrečias problemines sritis, nesąlygos.

Apibendrinant paslaugų direktyvos įgyvendinimo poveikį Lietuvos ūkiui galima teigti, kad didžiausią įtaką bus jaučiama dėl pagerėjusių verslo sąlygų kitose šalyse narėse. Tai reiškia, kad visų pirma reikalinga direktyvą vertinti kaip atveriančią paslaugų eksporto perspektyvas. Dėl santykinai nedidelio esamo įsisteigimo bei veiklos laisvės ribojančių kliūčių lygio kitų šalių narių bei esamų rinkos dalyvių veiklos sąlygos pagerės, tačiau šis pagerėjimas yra santykinai mažesnis nei daugelyje kitų šalių narių.

PANAUDOTI INFORMACIJOS ŠALTINIAI

Commission of the European Communities, Extended impact assessment of Proposal for a Directive on Services in the Internal Market, Brussels, 13.01.2004;

CPB Netherlands Bureau for Economic policy Analysis, A quantitative assessment of the EU Proposal for the Internal Market for Services, The Hague, 23.09.2004;

Copenhagen Economics, Economic Assessment of the Barriers to the Internal Market of Services, Copenhagen, 26.11.2004;

NUPI – Norwegian Institute of Industry and Trade, The European Commission Proposal for a Directive on Services: Effects on the Economy and Service Sectors in Norway,

Lietuvos bankas;

Lietuvos Respublikos Statistikos departamentas;

Nord LB ataskaita.

PRIEDAI

UŽSIENIO ŠALIŲ ATLIKTŲ DIREKTYVOS PASEKMIŲ VERTINIMŲ APIBENDRINIMAS

1. ES KOMISIJOS PASLAUGŲ DIREKTYVOS POVEIKIO IŠPLĖSTINIS VERTINIMAS

Poveikis smulkiam ir vidutiniam verslui

Smulkių ir vidutinių įmonių (SVVI) užimama dalis paslaugų sektoriuje yra vyraujanti. Šios įmonės yra labiausiai veikiamos vidinių rinkos kliūčių.

Atlikti tyrimai parodė, kad SVVI yra linkusios pradėti savo įmonės veiklą už šalies ribų, tačiau taip pat egzistuoja kliūtys, kurios apriboja SVVI galimybes sėkmingai vykdyti įmonės veiklą kitos šalies teritorijoje. Pavyzdžiui, turizmo sektoriuje smulkios įmonės dėl apribojimų įmonės dydžiui negali pardėti komercinės veiklos, todėl įmonės darbuotojai yra priversti nuolatos judėti, tačiau galiojantys tam tikri apribojimai darbuotojų įdarbinimui gali stabdyti tokios veiklos plėtrą.

Poveikis inovacijoms

Vidinės rinkos kliūtys dažnai užkertą kelią įmonėms, norinčioms įeiti į naujas rinkas bei apriboja inovacinę veiklą Bendrijos paslaugų sektoriuje.

Inovacinė veikla yra pradedama, siekiant specializuotis ar sukurti nišines rinkas. Smulkių ir vidutinių įmonių, siekiančių išnaudoti nišines rinkas, galimybės priklauso nuo įmonių lankstumo ir sugebėjimo reaguoti į kliento poreikius.

Investicijų pritraukimas į nišines rinkas didžiaja dalimi priklauso nuo laukiamos paklausos, kurią sąlygotų augantis vietinis vartojimas ar paklausa iš šalies.

Poveikis darbo produktyvumui

Darbo produktyvumas paslaugų sektoriuje priklauso nuo žmogiškojo kapitalo – nuo darbuotojų žinių ir įgūdžių. Skirtingai nei pramonės sektoriuje, paslaugų įmonėse yra sudėtinga pakeisti žmogiškuosius resursus.

Vidinės rinkos kliūtys paslaugoms stabdo darbo jėgos tarptautinę konkurenciją bei geriausios praktikos sklaidą, taip pat apriboja veiksnius, kurie galėtų skatinti darbo jėgos produktyvumą bei produktyvumo lygio suvienodinimą visose Bendrijos šalyse.

Poveikis vartojimo kainoms

Kliūtys tarptautinei prekybai ir investicijoms apriboja įmonių konkurenciją vidaus rinkoje, atitinkamai yra išaugusios paslaugų kainos bei apribotas vartotojų pasirinkimas.

Kainų skirtumai tarp Bendrijos narių parodo, kad vidaus rinkoje egzistuoja neišnaudotos galimybės, suteikiančios naudą vartotojams. ES paslaugų rinkos yra susiskirsčiusios pagal tam tikrus kainų lygius, dėl šios priežasties tam tikrų šalių paslaugų vidaus rinka yra apsaugota nuo tarptautinės konkurencijos. Be to, geriausios praktikos sklaidos nebuvimas dar labiau sumažina šalių galimybes suvienodinti paslaugų ar prekių kainas.

Didelė tam tikrų paslaugų paklausa bei atitinkamai mažesnis šios paklausos konkurentų skaičius leidžia didesnius tiekėjų kaštus perkelti ant vartotojų pečių, padidinant šių paslaugų kainas vietinėje rinkoje. Prekių rinkoje tai būtų sudėtingiau atlikti.

BENDRAS EFEKTAS KONKURENCINGUMUI

Vidinės rinkos kliūtys turi neigiamos įtakos paslaugų konkurencingumui Europos Sąjungos šalyse, kadangi jų taikymas mažina įmonių bendradarbiavimą tarp šalių, produktyvumo lygį, inovacijų apimtį ir riboja įmonių konkurenciją paslaugų rinkoje.

Siekiant įvertinti vidinių rinkos kliūčių poveikį paslaugų konkurencingumui, buvo atlikta keturių pagrindinių sričių analizė:

- Išorinės aplinkos veiksniai (kurie apima teisinius, ekonominius, mokslinius ir technologinius, socialinius veiksniai). Dabartiniai reguliavimo būdai ir priemonės ES paslaugų sektoriuje neskatina paslaugų konkurencingumo, yra slopinamas įmonių išlaidų skaidrumas, tuo sudaromos prielaidos atsirasti šešėlinei ekonomikai, neefektyviai paskirstomi darbo išteklių, mažinamos galimybės skatinti kokybiškos darbo jėgos augimą. Apibendrinus galima teigti, kad vidinės rinkos kliūtys ir administracinės priemonės apriboja išsilavinusių darbuotojų ir žmogiškojo kapitalo efektyvų mobilumą ir pasiūlą tarp Bendrijos šalių, atitinkamai mažina paslaugų konkurencingumą.
- Įmonės strategija ir tarpusavio konkurencija yra ribojama daugelio veiksnių. Įmonės siekiančios investuoti, pradėti veiklą kitose šalyse, tą galėtų atlikti dviem būdais – steigti įmonės filialą, įmonę (atlikti plyno lauko investicijas) ir įsigyti, susijungti su kita tos šalies įmone. Pirmas įmonės plėtros strategijos variantas yra sunkiau įgyvendinamas, kadangi reikalauja didelių investicijų ir ekonomiškai gali būti rizikingas. Tuo tarpu įmonės, planuojančios įsigyti ar susijungti su kita tos šalies įmone, gali susidurti su tos šalies teisiniais ir administraciniais apribojimais, tam tikru institucijų ar visuomenės pasipriešinimu ir pan.; siekiant to išvengti yra būtinos išsamios žinios apie tos šalies teisinę bazę ir verslo aplinką.
- Susijusių rinkų buvimas, įskaitant tiekėjus iš kitų Bendrijos šalių. Fragmentuota Bendrijos rinka neleidžia paslaugų vartotojams ir gamintojams gauti maksimalios naudos, kurią galėtų suteikti paslaugų įmonių vykdomos inovacijos bei geriausios praktikos įgyvendinimas, kadangi dėl vidinių rinkos apribojimų šios įmonės negali dirbti kitur - už savo šalies ribų.
- Vidinės rinkos kliūtys neskatina vietinės paklausos augimo. Vartotojų pasitikėjimas kitų šalių teikiamomis paslaugomis yra mažas, kadangi egzistuoja ne-teisinės vidinės rinkos kliūtys, kaip informacijos trūkumas apie teikiamos paslaugos kokybę, apie patį tiekėją ir pan. Taip pat tam tikrais atvejais egzistuojančios kliūtys galimus vartotojus gali sulaikyti nuo paslaugų pirkimo iš kitų Bendrijos šalių. Atitinkamai žemas konkurencijos lygis paslaugų sektoriuje sąlygoja aukštesnes paslaugų kainas bei neskatina paklausos.

ATSKIRŲ KLIŪČIŲ EFEKTŲ ĮVERTINIMAS

Įvairūs Komisijos atlikti tyrimai parodė, kad egzistuoja keletas įtakos tipų. Blogiausiu atveju, egzistuojančios kliūtys gali paslaugų įmonėms visiškai užkirsti kelią nuo įėjimo į kitų Bendrijos šalių rinkas. Kitais atvejais šie veiksniai gali turėti įtakos įmonių delsimui, jų planų atidėjimui bei galimybių praradimui. Šiuo atveju įmonės, pradėjusios savo veiklą kitose Bendrijos šalyse, susidūrė su papildomais kaštais, kurių pasekoje teikiamos paslaugos tapo mažiau efektyvios ir konkurencingos.

Kliūtys veikiančios įmonių steigimą

Keliose Bendrijos šalyse egzistuoja kliūtys, kurios neleidžia įmonėms įsteigti kompanijos ar pradėti teikti tam tikras paslaugas, jeigu įmonės yra iš kitų Bendrijos šalių. Šios kliūtys tai: nacionaliniai reikalavimai, keliami paslaugų teikėjui, akcininkams, vadovams ar personalui; kiekybiniai apribojimai, kuriuos kelios Bendrijos šalys įvedė, siekdamos apriboti priėjimą prie paslaugų veiklos, pavyzdžiui kvotos tam tikram paslaugų įmonių skaičiui, geografiniai atstumai; arba reikalavimas, kad veiktų tik viena ar būtų pagrindinė įmonė šalyje.

Kitais atvejais įmonių įsteigimas užsienio valstybėse, nors ir yra teisiškai įmanomas, tačiau egzistuoja įvairios kliūtys, kurios neskatina įmonių pradėti šios veiklos. Šios kliūtys apima teisinę, administracinę aplinką, pavyzdžiui įvairios įgaliojimų ir licencijavimo procedūros, registravimai ir deklaravimai, priverstinis daug ir įvairių formų dokumentų rengimas, bendravimas su įvairiomis institucijomis, informacijos trūkumas ir pan. Minėtos administracinės kliūtys yra pagrindiniai apribojimai paslaugų įmonėms pradėti veiklą kitose Bendrijos šalyse.

Įmonės, kurios nepaisydamos administracinių apribojimų nusprendžia pradėti veiklą kitose šalyse, susiduria su tam tikromis išlaidomis.

Visų pirma tai yra išlaidos, kurios skirtos iširti teisinę aplinką, išsiaiškinti administracines kliūtis, įvairias procedūras ir formalumus; išlaidos įvairiems tyrimams atlikti, siekiant išsiaiškinti įmonės galimybes kitose šalyse; išlaidos, kurios susidaro esant įvairiems kultūriniais bei kalbiniais skirtumams ir pan. Paprastai šios išlaidos yra fiksuotos ir nepriklauso nuo įmonės dydžio.

Antra išlaidų grupė susidaro esant įvairioms administracinėms struktūroms, kurios gali apriboti įmonės galimybes įsteigti įmonę ar pradėti paslaugų veiklą.

Trečia išlaidų grupė susijusi su išlaidomis, kurios yra būtinos įmonei, kad galima būtų pritaikyti esamą įmonės verslo modelį kitoje šalyje, jį adaptuoti atsižvelgiant į teisinius ir administracinius apribojimus, apima įvairias teisines ir verslo konsultacijas.

Kliūtys veikiančios paslaugų teikimą

Keliose Bendrijos šalyse egzistuoja teisinės kliūtys, kurios draudžia paslaugas teikti už šalies teritorijos ribų. Šie reikalavimai susiję su uždraudimu įsteigti laikinąją įmonę Bendrijos šalyje, draudimas teikti paslaugas įmonėms ar žmonėms, kurie nėra nurodyti kaip paslaugos teikėjai, pavyzdžiui šie draudimai dažniausiai susiję su gidų paslaugomis, kada atvykusiems turistams gido paslaugas gali teikti ne lydintis, o tik tos šalies, į kurią yra atvykusi grupė, gidas.

Priešingu atveju, jeigu nėra konkrečių draudimų įmonėms teikti paslaugas užsienio šalyse, egzistuoja įvairūs sudėtingi teisiniai arba administraciniai reikalavimai, kurie gali apsunkinti įmonių darbą, įmonėms tai papildomai kainuotų laiko ir lėšų prasme arba ypatingai mažas ir vidutinės įmonės bei įmonės, norinčias laikinai teikti šias paslaugas, sustabdytų nuo ketinimų pradėti šią veiklą.

Įmonės, kurios nepaisydamos galimų administracinių kliūčių, nusprendžia pradėti veiklą kitoje šalyje, susiduria su papildomais kaštais, kurie atitinkamai mažina paslaugų efektyvumą ir konkurencingumą. Šie kaštai apima: išlaidas skirtas teisinės aplinkos ištyrimui, išlaidas skirtas pritaikyti esamą įmonės verslo modelį kitoje šalyje, atsižvelgiant į tos šalies nacionalinius ypatumus. Įmonės, kurios planuoja teikti paslaugas už šalies teritorijos ribų, turi gerai išsiaiškinti teisinius ir administracinius apribojimus, darbo sąlygoms keliamus reikalavimus bei numatyti išlaidas, skirtas darbuotojų įdarbinimui kitose Bendrijos šalyse.

Visos išvardintos kliūtys liečia ne vien tik paslaugos teikėjus, tačiau taip pat ir paslaugos gavėjus, nepriklausomai nuo to ar tai būtų verslo įmonės, ar vartotojai.

Paslaugų vartotojas, ketindamas pasinaudoti kitos šalies įmonės teikiama paslauga, gali susidurti su tam tikromis kliūtimis arba atsakyti tai daryti dėl to, kad ji daugiau kainuoja ar yra mažiau patraukli. Sritys, kuriose egzistuoja tam tikri apribojimai, pavyzdžiui papildomi mokesčiai ar draudimai gauti subsidijas, nuolaidų nebuvimas ir pan., apima turizmo, sporto ir laisvalaikio veiklas, mažmeninę prekybą, transporto, ryšių ir telekomunikacijų paslaugas, švietimo ir mokymo bei sveikatos paslaugas. Didžiausia problema, su kuria susiduria tos šalies piliečiai, yra susijusi su socialine apsaugos sistema, kuomet nėra kompensuojamos gydymo išlaidos ir pan.

POLITIKOS TIKSLAI

Komisijos paslaugų strategijos tikslas sukurti gerai funkcionuojančią vidinę Bendrijos paslaugų rinką, kurioje įmonėms būtų sudarytos lengvesnės sąlygos įsteigti paslaugų įmonę ar teikti paslaugas kitose šalyse, tai būtų pasiekta pašalinant konkrečias (tiek teisinius, tiek ir ne-teisnius) kliūtis bei sumažinant susijusias išlaidas.

Pateiktuose pasiūlymuose išdėstytos nuostatos, kad turi būti imamasi priemonių, kuriomis pakankamai greitai ir efektyviai būtų pašalintos vidinės rinkos kliūtys, kurios apriboja paslaugų įmonių veiklą kitose šalyse, siekiant, kad tai turės teigiamos įtakos įmonių konkurencingumui bei naujų darbo vietų sukūrimui ES šalyse iki 2010 metų.

PAGRINDINĖS POLITIKOS GALIMYBĖS

Įvairios kliūtys, kurios trukdo įmonėms įsteigti savo atstovybę ar pradėti teikti paslaugas kitose šalyse, skatina įmonių diskriminaciją ir privalo būti pašalinti.

Siekiant, kad įmonėms, norinčioms įsteigti įmonę kitos šalies teritorijoje, neliktų kliūčių, turi būti supaprastinta administracinė tvarka, panaikinti apribojimai, kurie turi įtakos sudėtingoms, neskaidrioms ir diskriminuojančioms administracinėms procedūroms, taip pat turi būti panaikinti kiti reikalavimai, kurie gali riboti įmonės galimybes įsteigti savo padalinius.

Siekiant, kad būtų pašalintos kliūtys, kurios apriboja paslaugų įmonių laisvę suteikti paslaugas už šalies teritorijų ribų, Bendrijos šalyse turi būti susilaikoma nuo savų taisyklių nustatymo, apribojimų taikymo bei papildomos kontrolės. Vietoj to Bendrijos šalys turi pasitikėti kilmės šalies įstaigų vykdomos kontrolės patikimumu. Visa tai turėtų panaikinti teisinius nesupratimus ir papildomas išlaidas, kurios atsiranda dėl daugybės ir skirtingų taisyklių bei kontrolės priemonių taikymo kitų šalių paslaugų įmonėms.

Siekiant, kad Bendrijos šalys pasitikėtų kilmės šalies įstaigų vykdomos kontrolės patikimumu, atitinkamai kilmės šalies įstaigos turi nuolatos vykdyti paslaugų įmonių kontrolę bei tikrinti jų teikiamų paslaugų kokybę. Siekiant šio tikslo turėtų būti nustatyti minimalūs būdai, susiję su reikalavimais, kurie būtų keliami veiklos skaidrumui, informacijos patikimumui ir pan., taip pat būtina sukurti bendradarbiavimo tarp Bendrijos šalių sistemą, kad efektyviai galima būtų keistis informacija.

Galima būtų išskirti šias pagrindines politikos galimybes:

- Jokių pokyčių politikoje
- Bendrijos šalies savanoriškas kliūčių panaikinimas
- Įstatymo pažeidimo procedūros, kurias įtakoja Komisija
- Sektoriniai būdai

– Horizontalūs būdai

Toliau pateikiama trumpa kiekvienos galimybės analizė, siekiant išsiaiškinti kuri iš šių galimybių yra labiausiai priimtina.

Jokių pokyčių politikoje

Jeigu jokių konkrečių veikslių nebus imamasi siekiant pašalinti kliūtis, ekonominė situacija ES nepasikeis, nebūtų skatinamas įmonių konkurencingumas, naujų darbo vietų sukūrimas, įmonės ir toliau būtų slegiamos papildomų išlaidų naštos ir pan., todėl pokyčių nebuvimas nėra priimtinas variantas.

Bendrijos šalies savanoriškas kliūčių panaikinimas

Nepaisant to, kad Bendrijos šalys narės jau ėmės atitinkamų veikslių siekdamas pašalinti kliūtis, tačiau šioje srityje nebuvo pasiekta aiškesnių rezultatų. Net jei nacionalinės reformos programos galėjo pagerinti galimybes dvišalei paslaugų veiklai, kitais atvejais pasikeitimai nacionaliniu lygiu iššaukė naujas kliūtis. Todėl siekiant išvengti didesnių teisinių skirtumų ES paslaugų rinkoje, turi būti priimti bendri susitarimai bei laikomasi vieningo požiūrio dėl bendros ir dvišalės paslaugų rinkos.

Įstatymo pažeidimo procedūros, kurias įtakoja Komisija

Net jei įsikišimo procedūros, susijusios su įstatymo pažeidimu, yra pagrindinė dalis Komisijos vaidmens siekiant apsaugoti susitarimus, šių veikslių negalima imtis siekiant užtikrinti efektyviai funkcionuojančios Bendrijos vidaus paslaugų rinkos. Visų pirma jie negali išspręsti klausimų susijusių su apribojimais, kurie dėl minimalių harmonizavimo taisyklių ir bendradarbiavimo administravimo nebuvimo gali būti pateisinti ir kurie reikalauja tam tikro teisinio ir administracinio požiūrio Bendrijos lygiu, siekiant šiuos apribojimus pašalinti. Visų antra, valdžios įsikišimai, tiksliai nustatantys Bendrijos įstatymų piktnaudžiavimo specifinius atvejus, dėl šios priežasties negali būti naudojami siekiant sustabdyti kliūtis sistematinio būdu. Paprastai, tie apribojimai, kurie anksčiau buvo pašalinti, gali būti pakeisti naujais apribojimais, atitinkamai iššaukti naujas valdžios įsikišimo procedūras.

Galiausiai, valdžios įsikišimo procedūros yra vykdomos lėtai, daug kainuoja ir reikalaujančios papildomų išteklių. Kiekvienu atveju, sprendimas ir/arba teismo nutartis gali būti nepriimti keletą metų ir papildomi ištekliai būtų būtini, siekiant įgyvendinti šalies ir ES lygiu eilę procedūrų.

Sektoriniai būdai

Tam tikri instrumentai anksčiau buvo naudojami įvairiuose paslaugų sektoriuose, tai leido efektyviai pašalinti kliūtis atitinkamose srityse, pavyzdžiui finansų. Remiantis NACE klasifikatoriumi yra 83 paslaugų sektoriai; tai reiškia, kad jeigu būtų imamasi sektoriinių būdų, reikėtų imtis eilės individualių instrumentų, siekiant pastebimo efekto Bendrijos vidaus paslaugų rinkoje. Imantis sektoriinių instrumentų turi būti atsižvelgta į horizontalumo principą, t.y. dalis kliūčių yra vienodos daugumai paslaugų grupių.

Toks požiūris sukels derybas dėl daugumos įvairių sektoriinių instrumentų, kurie dvigubins pastangas ir svarbių resursų naudojimą tiek Bendrijos narės, tiek ES institucijų mastu. Įmonės teikia įvairias paslaugas, todėl sektorinis požiūris sukels didelę riziką, kad tie patys instrumentai (veikiantys įvairias paslaugas) bus pritaikomi skirtingais būdais, tuo sukeldami nesuderinamumą teisiniais klausimais. Be to, kadangi naujos paslaugos pastoviai yra kuriamos, todėl vis reikės naujų papildomų sektoriinių instrumentų.

Horizontalūs būdai

Rekomendacijos, susijusios su horizontaliais būdais, tikėtina, kad greitai laiku bus pateiktos ir joms pritarta; šios rekomendacijos paskatins reguliavimo ir administravimo procedūrų supaprastinimą suprantamu būdu nei vienašaliai veiksmai iš valstybės narės pusės. Kadangi rekomendacijos nėra įpareigojančios, todėl nėra jokių garantijų, kad valstybės narės jas įgyvendins pakankamai savarankiškai ir greitai.

Horizontalios reguliavimo priemonės, kurios bus tiesiogiai naudojamos, pareikalaus labai detalaus ir atidaus harmonizavimo. Siekiant tai atlikti, taip pat pasiekti, kad būtų naudojamos nacionalinės įgyvendinimo priemonės, turės būti naudojamas kompleksas įvairių priemonių, atitinkamai reikės daugiau laiko ir resursų.

Direktyva, susijusi su horizontaliais būdais, gali suteikti paslaugų įmonėms užtikrintumo.

Apibendrinus atliktų galimybių analizę, galima teigti, kad Bendrijos lygiu turi būti atlikti koordinuoti veiksmai siekiant pašalinti identifikuotas kliūtis vidaus rinkoje. Siekiant to, turi būti įgyvendinama horizontalių priemonių direktyva, kuri leistų pasiekti šiuos tikslus bei užtikrintų tinkamai funkcionuojančią Bendrijos vidaus paslaugų rinką.

Tam tikrų kliūčių pašalinimo gali neapimti Bendrijos numatyti instrumentai ir todėl turėtų būti numatytos nacionalinių režimų koordinavimo priemonės, įtraukiant administracines procedūras, siekiant šias kliūtis pašalinti. Be to valstybės narės dar nėra panaikinusios tų kliūčių, kurios yra numatytos teismo kaip nesuderinamos su sutartimi, todėl tampa aišku, kad politikos tikslai negali būti pasiekti valstybėms narėms nesiimant veiksmų Bendrijos lygiu.

Yra galimi du direktyvos įgyvendinimo būdai (variantai): pirmas - vienos pakopos direktyva, remiantis šios direktyvos nuostatomis siekiama pašalinti visas kliūtis nedelsiant; antras – kelių pakopų direktyva, valstybės narės pašalins svarbiausias kliūtis ir numatys būdus, kaip bus deramasi dėl likusių kliūčių.

ITAKOS ANALIZĖ

1. Pagrindinių elementų analizė

Galimybės

Abeji direktyvos įgyvendinimo būdai gali būti pritaikyti plačiam ES paslaugų spektrui: verslo paslaugoms kaip - vadybos konsultacijos, sertifikavimas ir testavimas, patalpų priežiūra ir apsaugos paslaugos, reklamos paslaugos, įdarbinimo agentūros ar komerciniai agentai; paslaugoms, kurios teikiamos tiek verslo organizacijoms, tiek ir vartotojams, kaip – teisinės ir mokesčių konsultacijos, konsultacijos architektūros klausimais, nekilnojamo turto agentų veikla, statybos paslaugos, prekybos, kelionių agentūrų, mugių ir parodų organizatorių veikla ir automobilių nuoma; paslaugos teikiamos vartotojams kaip – turistinių kelionių gidų paslaugos, pramogų organizatorių veikla, sveikatos ir asmens priežiūros paslaugos.

Tačiau finansinės paslaugos, transportavimo veikla ir kitos paslaugos nėra įtrauktos.

Administracinis supaprastinimas

Abeji direktyvos įgyvendinimo būdai leistų užtikrinti administracinių procedūrų supaprastinimą. Pavyzdžiui, valstybės narės negalės reikalauti specialios formos dokumento, bet turės laikyti tinkamu ir priimti atitinkamą dokumentą iš kitos valstybės narės, net jeigu šis dokumentas bus užpildytas kita tvarka, forma. Valstybės narės turės užtikrinti, kad paslaugų įmonės galės atlikti procedūras ir formalumus susijusius su savo veikla, vieno kontakto principu. Detalus šio reikalavimo įgyvendinimas bus perduotas valstybės narės atsakomybėn. Iš valstybių narių taip pat bus reikalaujama suteikti atitinkamą informaciją, susijusią su teisiniais ir administraciniais reikalavimais dėl paslaugų suteikimo bei dėl elektroninių priemonių, siekiant įgyvendinti procedūras ir formalumus.

Sumažinti leidimų suteikimo schemų skaičių ir padidinti veiklos skaidrumą

Valstybės narės abiem atvejais privalės leidimų suteikimo schemas padaryti labiau objektyvias ir skaidrias, eliminuojant diskriminacinius ir sutartinius reikalavimus ir nustatyti aiškius kriterijus, kuriuos turės atitikti paslaugų įmonė. Valstybės narės taip pat turės sumažinti leidimų suteikimo procedūrų trukmę, nustatyti pagrįstus terminus, kurie būtų žinomi iš anksto, ir pateikti tinkamus motyvus dėl leidimų suteikimo atmetimo.

Direktyvos dėka būtų sumažintas skaičius leidimų suteikimo schemų, atitinkamai tai priklauso nuo direktyvos įgyvendinimo būdo. Pirmu atveju, apibrėžus konkrečias paslaugas, leidimų suteikimo schemas būtų pašalintos nedelsiant ir pateiktos mažiau griežtos – paprastesnės priemonės; antru atveju, daugumai paslaugų būtų parengtos ir įvertintos leidimų suteikimo schemas, siekiant priimti sprendimą dėl jos pašalinimo.

Kitų reikalavimų pašalinimas arba įvertinimas

Valstybės narės turės išpareigoti panaikinti eilę diskriminuojančių priemonių ir kitų sąlygų, kaip nacionališkumas ar gyvenamosios vietos reikalavimas. Pirmu direktyvos įgyvendinimo būdu, nedelsiant būtų įvardinti visi šie reikalavimai; antru atveju būtų įvardintas ribotas skaičius reikalavimų, kurie turėtų būti nedelsiant panaikinti, bei pradėtos abipusis įvertinimas ir konsultacijos dėl jų panaikinimo.

Šalies kilmės principas

Abiem direktyvos įgyvendinimo atvejais, direktyva turės užtikrinti, kad paslaugų įmonė, kuri norės teikti paslaugas vartotojams kitose valstybėse narėse, nesusidurs su kitais reikalavimais išskyrus tuos, kurie yra keliami toje valstybėje narėje, kurioje paslaugų įmonė yra įsteigta. Valstybei narei, kurioje paslauga bus suteikta, bus neleidžiama drausti ar kitaip riboti paslaugos suteikimą. Abiem direktyvos įgyvendinimo atvejais bus nurodyta eilė suvaržymų. Antru direktyvos įgyvendinimo atveju, bus pateikta papildomų laikinų suvaržymo priemonių, susijusių

su šalies kilmės principu, kurie vėliau būtų panaikinti, kai harmonizavimo instrumentai bus įgyvendinti. Pirmu direktyvos įgyvendinimo atveju papildomų laikinų suvaržymo priemonių nebus parengta.

Paslaugų vartotojų teisių išgryninimas

Abiem direktyvos įgyvendinimo atvejais, valstybėms narėms būtų uždrausta imtis bet kokių diskriminuojančių priemonių prieš paslaugos vartotojus, kaip apribojimai naudotis kitos valstybės narės paslaugomis ar diskriminavimas mokesčiais, kurie padidintų kitų valstybių narių paslaugų savikainą. Šiuo atveju taip pat bus siekiama išspręsti klausimus, susijusius su apmokėjimu už medicininės išlaidas, patirtas kitose valstybėse narėse ir aiškiau apibrėš sąlygas, kurioms esant šių išlaidų kompensavimas būtų vykdomas.

Darbuotojų įdarbinimo sąlygų pagerinimas

Administracinių apribojimų skaičius darbuotojų įdarbinimo srityje turės būti sumažintas abiem direktyvos įgyvendinimo atvejais. Valstybės narės negalės įvesti paslaugų įmonėms įvairių įpareigojimų, susijusių su nuolatiniu darbuotojų įdarbinimu, atstovybės steigimu šalyje, kurioje darbuotojai būtų įdarbinti, ar įvesti kitus formalumus, pavyzdžiui laikini darbo leidimai norint įdarbinti darbuotojus iš kitų trečiųjų šalių, kurie legaliai reziduoja šalyje ir yra įdarbinti valstybėje narėje, iš kurios yra paslaugų įmonė.

Kokybinių reikalavimų harmonizavimas

Siekiant sustiprinti pasitikėjimą tarp šalių teikiamomis paslaugomis, direktyvoje abiem atvejais bus pateiktos minimalios harmonizavimo taisyklės, skirtos apsaugoti vartotojų interesus. Paslaugų įmonės turės pateikti pagrindinę informaciją savo klientams, kaip įmonės įsteigimo vieta, arba informaciją, kurios pageidaus paslaugos vartotojas, pavyzdžiui informaciją apie paslaugą, jos kainas ir suteikiamas garantijas. Dar daugiau, paslaugų įmonės, kurių teikiamos paslaugos yra susijusios su tam tikra paslaugų vartotojų rizika sveikatai, draudimui ar finansine situacija, privalės imtis atitinkamų garantinių priemonių.

Taip pat abu direktyvos variantai iš valstybių narių turėtų pareikalauti panaikinti draudimus bendradarbiavimui komerciniais tikslais tam tikrų profesijų atstovams.

Valstybės narių valdžios institucijų bendradarbiavimas

Abiem direktyvos įgyvendinimo atvejais bus užtikrintas bendradarbiavimas tarp skirtingų valstybių narių valdžios institucijų. Valstybės narės privalės padėti viena kitai ir pasidalinti informacija apie bet kokią riziką, susijusią su konkrečia paslaugų įmone ar jos teikiamomis paslaugomis. Valdžios institucijos tose valstybėse, kuriose paslaugos teikėjas yra įregistruotas, taip pat privalės prižiūrėti įmonių veiklą, kada šios įmonės pradės teikti paslaugas kitose valstybėse narėse; šiuo atveju turės būti užtikrintas bendradarbiavimas tarp skirtingų valstybių valdžios institucijų.

2. Ekonominė ir socialinė įtaka

Tiesioginė įtaka paslaugų įmonėms

Labiausiai abiem Direktyvos variantais siekiama paskatinti veiklą už šalies ribų, sumažinant administracinius ir teisinius nesusipratimus bei užtikrinti teisinį tikrumą. Visa tai stimuliuos paslaugų įmonių, teikiančių paslaugas už šalies ribų, skaičiaus augimą, kurios iki šiol teisiškai to daryti negali arba atsisako šios galimybės dėl administracinių kaštų ar teisių priešasčių keliamos rizikos. Direktyva turėtų pastebimai sumažinti kaštus, kaip teisinės informacijos paieškos kaštus, kurie susidaro dėl skirtingų valstybėse narėse esančių režimų, bei prisitaikymo kaštus, kurie atsiranda paslaugų įmonėms, norinčioms modifikuoti esamą verslo modelį, atsižvelgiant į skirtingus teisinius reikalavimus. Taigi tikėtina, kad šių kaštų eliminavimas bei augančios įmonių galimybės, turės didelės naudos verslui, įskaitant gamintojus, vartotojus, ir galiausiai konkurencingai ES ekonomikai.

Supaprastinus administracines procedūras, padidinus įstaigų veiklos skaidrumą, teisinį užtikrintumą, panaikinus diskriminuojančius reikalavimus bei galiausiai sumažinus veiklos kaštus, atitinkamai visa tai turės reikšmingos įtakos investicijų, skiriamų žmogiškajam kapitalui, ir inovacijų įmonėse padidėjimui.

Įtakos dydis skirsis priklausomai nuo įgyvendinamos direktyvos. Pirmu atveju priimta ir įgyvendinta direktyva turės didesnės įtakos, kadangi valstybės narės bus priverstos panaikinti didžiąją dalį reikalavimų, veikiančių paslaugų įmonių veiklą; antru atveju nedelsiant bus panaikintas ribotas skaičius reikalavimų, tuo tarpu dėl likusių bus atliekamas tolimesnis jų įvertinimas.

Paslaugų įmonėms šalies kilmės principo taikymas bei panaikinimas reikalavimo dėl laikinos įmonės įsteigimo užtikrins, kad įmonės turės atitikti tik tuos reikalavimus, kurie yra keliami valstybėje narėje, kurioje įmonė yra įregistruota; atitinkamai tai įmonėms leis sumažinti informacijos paieškos ir prisitaikymo kaštus, kurie susidaro adaptuojant verslo modelį, atsižvelgiant į kitos šalies teisinius reikalavimus.

Tuo tarpu kokybinių reikalavimų harmonizavimas gali sukelti įmonėms papildomus kaštus, kadangi paslaugų įmonės teikiamai informacijai bus keliami aukštesni reikalavimai negu buvo iki šiol; taip pat papildomi kaštai gali susidaryti dėl privalomo draudimo taikymo kai kuriose valstybėse narėse.

Įtaka smulkioms ir vidutinėms įmonėms

Laukiama ekonominė nauda bus ypatingai svarbi smulkioms ir vidutinėms įmonėms, kurios labiau nei didelės įmonės atsisako veiklos kitose šalyse dėl įvairių teisinių ir administracinių reikalavimų. Šalies kilmės principo taikymas reikšmingai sumažintų teisinės informacijos paieškos kaštus bei prisitaikymo kitoje valstybėje kaštus, atitinkamai tai padidintų SVVĮ veiklos galimybes.

Įtaka inovacijoms ir produktyvumui

Padidinant įmonių galimybes plėtoti tarptautinę veiklą, geriausios praktikos sklaida Bendrijos mastu paslaugų sektoriuje smarkiai padidėtų. Augant galimybėms bei konkurencijai verslo paslaugų sektoriuje, naudos iš to turėtų bendrai visa ekonomika, atitinkamai tai turėtų įtakos ir augančiam produktyvumui.

Įtaka paslaugų vartotojams

Auganti konkurencija šalių mastu, geriausios praktikos sklaida ir kokybės nišinėse rinkose augimas, padidins vartotojų pasirinkimo galimybes, kainos taps labiau konkurencingos, padidės paslaugų kokybė.

Vartotojams bus sudarytos palankesnės sąlygos priimti pagrįstus sprendimus, kadangi visų pirma paslaugų įmonės vartotojams privalės suteikti informaciją apie pačią įmonę ir teikiamų paslaugų kokybę, visų antra dėl valstybių narių tarpininkavimo. ES šalių piliečiai turės lengvesnį priėjimą prie sveikatos paslaugų kitose valstybėse narėse, kuri įtakos pagrindinių principų išgryninimas, siekiant kad būtų kompensuotos medicininės išlaidos patirtos kitose valstybėse narėse.

Įtaka šešėlinei ekonomikai

Reguliavimo priemonių įvairovė ir sudėtingumas skatina nelegalaus darbo augimą; todėl administracinių procedūrų supaprastinimas ir jų įvairovės sumažinimas dėka šalies kilmės principo taikymo, turėtų sumažinti jų mastus. Nelegalaus darbo sumažinimas legalizuojant darbuotojų įdarbinimą turėtų paskatinti ekonomikos augimą.

Įtaka ekonomikos augimui ir užimtumui

Direktyvos įgyvendinimas leistų sukurti gerai funkcionuojančių įvairių paslaugų vidaus rinką, kuri užima apie 50% ES bendrojo vidaus produkto bei šiame sektoriuje dirba apie 63% visų dirbančiųjų. Ekonomikos augimui įtakos turės kliūčių, trukdančių tarptautinei prekybai bei investicijoms, panaikinimas ir nuolatinis sąlygų gerinimas inovacijų ir produktyvumo srityje bei konkurencijos skatinimas. Kadangi paslaugos yra labai jautrios darbui, taip pat kadangi paslaugų sektorius yra pagrindinis šaltinis naujų darbo vietų sukūrimui ES valstybėse, todėl geriau funkcionuojanti paslaugų vidaus rinka suteiks didesnių galimybių užimtumo didėjimui.

Kvalifikuotų darbuotojų įdarbinimas kitose šalyse leistų sukurti tiek naujas darbo jėgas, tiek paskatintų know-how vietinėje rinkoje bei atitinkamai produktyvumo ir investicijų augimą. Inovacijų tiek paslaugų, tiek ir kituose sektoriuose skatinimas leistų užtikrinti konkurencingumo padidėjimą ir užtikrinti kokybišką pragyvenimo lygį.

Įtaka ekonominei sanglaudai bei naujų šalių kandidačių prisijungimui

Konkurencingumo skatinimas yra pagrindinis veiksnys stiprinantis ekonominę sanglaudą, gerinantis silpnėsių regionų pajėgumus užtikrinant ekonominį augimą ir užimtumą. Bendrijos plėtra dar labiau padidintų atotrūkį tarp turtingiausių ir vargingiausių regionų (lyginant rodiklį - BVP tenkanti vienam žmogui), todėl ekonominės sanglaudos reikšmė taps dar svarbesnė padidėjusioje bendrijoje. Verslo paslaugų prieinamumas, kuris skatina inovacijas ir geriausios praktikos sklaidą, galėtų labiausiai paveikti šį procesą.

Paslaugų kainos ir labiau prieinamos paslaugos padidintų paslaugų paklausą tolimiausiuose regionuose ir naujose narėse, atitinkamai tai paskatintų ekonominę sanglaudą.

3. Poveikis aplinkai

Abeji direktyvos variantai turės nežymios įtakos aplinkai. Kliūčių panaikinimas paskatins ekonominės veiklos augimą, atitinkamai padidės resursų panaudojimas augant paslaugų apimtims. Nepaisant to, kad augant paslaugų apimtims didžiausia įtaka bus intelektualinei kompetencijai, tačiau aplinkai įtakos turės atitinkamai augantis poreikis paslaugas palaikančiai infrastruktūrai, kaip pastatams, įrengimams ar transporto priemonėms.

Šiuo metu teisinis reikalavimas įsteigti laikiną atstovybę siekiant teikti paslaugas valstybėse narėse taipogi didina poveikį aplinkai, kadangi įmonei yra būtina vieta veiklai vykdyti; šiuo atveju panaikinus minėtą reikalavimą poveikis sumažėtų.

4. Įtaka nacionaliniam administravimui

Eilė reikalavimų susijusių su administracinių procedūrų supaprastinimu turės įtakos papildomų kaštų susidarymui valstybėse narėse. Siekiant įdiegti naujas elektronines procedūras, kuriomis būtų valdomi administracinės informacijos srautai, turės būti numatytos investicijoms naujoms technologijoms. Tačiau tuo pačiu, kaip parodė patirtis, atliktos investicijos ilguoju laikotarpiu administracinėms struktūroms gali atnešti daugiau naudos, kadangi dėka investicijų valdžios institucijos papildomai galės sutaupyti, pavyzdžiui dėka elektroninių procedūrų ir duomenų bazių nereikės kurti atskirų archyvų, sumažės spausdinimo kaštai ir dokumentų saugojimo kaštai archyvuose.

Atlikta įtakos analizė parodė, kad horizontalių priemonių įgyvendinimas turėtų pašalinti kliūtis paslaugų vidaus rinkoje bei suteiks nemažai naudos ES valstybėms, ypačiai augant ekonomikai ir kuriantis naujoms darbo vietoms. Tačiau priemonių įgyvendinimo efektyvumas priklausys ir nuo to, kaip bus tarpusavyje susitarta bei kaip šios priemonės bus įgyvendintos.

Jei vienos pakopos direktyvos variantas būtų priimtas, to pasekoje būtų pašalinta didesnė dalis kliūčių paslaugų vidaus rinkoje, tačiau šios direktyvos įgyvendinimas užtruktų ilgesnį laiką. Tuo tarpu antru direktyvos įgyvendinimo atveju, esant kelių pakopų direktyvai, sprendimai būtų priimti greičiau, šių priimtų sprendimų įtaka būtų didesnė trumpuoju laikotarpiu, ilguoju laikotarpiu bus reikalingi tolimesni veiksmai bendrijos lygiu. Todėl antrasis direktyvos variantas būtų geresnis pasirinkimas.

IGYVENDINIMAS, PRIEŽIŪRA IR KONTROLĖ BEI PASEKMIŲ VERTINIMAS

1. Įgyvendinimas

Direktyva turėtų būti įgyvendinta valstybių narių per du metus po jos priėmimo; planuojama iki 2007 metų pabaigos. Papildomai vieneri metai gali būti suteikti siekiant įgyvendinti elektronines administracines procedūras, parengti sistemas, kuriomis naudotųsi paslaugų vartotojai. Įgyvendinimo trukmė gali būti pratęsta dėl papildomų investicijų pritraukimo, kurios yra būtinos direktyvai įgyvendinti. Taip pat direktyvos įgyvendinimo trukmė priklausys ir nuo pasirinkto konkretaus direktyvos varianto.

2. Priežiūra ir kontrolė

Numatoma, kad Komisija kartu su specialiai sudaryto komiteto pagalba aktyviai kontroliuos kaip yra įgyvendinama direktyva 25-iose valstybėse narėse. Siekiant, kad direktyva būtų sėkmingai įgyvendinta ir funkcionuotų visose bendrijos valstybėse, komisija ir valstybės narės turės glaudžiai bendradarbiauti tarpusavyje.

Abiem direktyvos atvejais Komisija turės kontroliuoti direktyvos daromą įtaką įvairiose srityse ir sekti šiuos ekonominius rodiklius:

- Paslaugų įmonių, vykdančių tarptautinę veiklą ir investuojančių paslaugų sektoriuje, kaštai
- Bendrijos tarp šalių vykdoma prekyba paslaugų srityje
- Bendrijos tarp šalių vykdomos TUI paslaugų srityje
- SVVĮ įtraukimas į tarp šalių vykdomą prekybą ir investicijas paslaugų srityje
- Darbo jėgos, įtrauktos į tarp šalių teikiamų paslaugų veiklą, mobilumas
- Investicijos į žmogiškuosius išteklius ir apmokymą pagal paslaugų teikėjus
- Investicijos į tyrimus ir plėtrą (R&D) pagal paslaugų teikėjus
- Produktyvumas, kuris skiriasi priklausomai nuo valstybės narės ir teikiamų paslaugų pobūdžio
- Visas produktyvumas, kuris skiriasi ES ir JAV priklausomai nuo teikiamų paslaugų pobūdžio
- Įmonių išsigijimo bei susijungimo ir plyno lauko investicijų dalis TUI struktūroje priklausomai nuo teikiamų paslaugų pobūdžio
- Kainos, kurios skiriasi priklausomai nuo valstybės narės ir teikiamų paslaugų pobūdžio

Siekiant kontroliuoti socialinę įtaką, Komisija skatintų įvairių tarpininkų veiklą šioje srityje, t.y. siekia bendradarbiauti su socialiniais partneriais, kurie padėtų įgyvendinti užimtumo programas, paskatintų užimtumo augimą visose valstybėse narėse.

2. Pasekmių vertinimas

Komisijos planuose yra numatyta, kad pirmasis direktyvos pasekmių įvertinimas galėtų būti įgyvendintas 2008 metais, toliau pasekmių įvertinimas būtų vykdomas kas trejus metus.

Siekiant atlikti pasekmių įvertinimą, yra planuojamas specialių rodiklių ir metodikų parengimas, kuriais būtų įvertintos direktyvos ekonominės ir socialinės pasekmės.

KONSULTACIJOS

Komisija atliko įvairius tyrimus bei pravedė konsultacijas su įmonių bei įvairių šalių institucijų atstovais.

Šių konsultacijų metu bei kitais būdais surinkta informacija parodė, kad:

- Paslaugos dominuoja ekonomikoje;
- Paslaugos tarpusavyje yra viena su kita susijusios bei dažnai teikiamos ir vartojamos kartu. To pasekoje kliūtys vienai paslaugai sukelia pasekmes, turi įtakos ir kitoms paslaugoms;
- Vidinės rinkos kliūtys yra plačiai paplitę ir turi įtakos kiekvienam verslo proceso etapui, pradedant nuo įmonės įsteigimo ir darbo jėgos naudojimo, techninės pagalbos tiekimo iš kitų paslaugų įmonių ir pan.;
- Paslaugos yra žymiai labiau linkusios būti veikiamos vidaus rinkos kliūčių negu prekių rinka. Dėl daugumos paslaugų sudėtingumo ir neapčiuopiamumo, know-how svarbos ir paslaugų teikėjos kvalifikacijos, įmonių teikiančių paslaugas veikla yra veikiamą įvairių teisės normų negu prekių atveju;
- Kliūtys turi įtakos visai ekonomikai, bet labiausiai SVĮ ir vartotojams.

Konsultacijų metu išaiškėjo, kad kliūtys yra tiek diskriminacinių priemonių, tiek ir ne-diskriminacinių priemonių pasekmė. Kliūtys yra pasekmė valstybės narių reguliavimo ir administravimo veiksmų bei susidarantys savaime. Jie apima kompleksą užsitęsusių ir sudėtingų valdžios institucijų taikomų procedūrų, ypatingai detalizuotus ir skirtingus teisės aktus taikomus reklamai, arba tų pačių reikalavimų pasikartojimas skirtingose valstybėse narėse, pavyzdžiui draudimo ar sveikatos kontrolės srityje.

KOMISIJS PIRMINIS PASIŪLYMAS

Atlikta veiksnių įtakos ekonomikos augimui, inovacijoms, naujų darbo vietų kūrimui ir Europos ekonomikos konkurencingumui analizė parodė, kad yra būtina imtis tam tikrų priemonių. Atlikti tyrimai parodė, kad tarp įvairių teisinių priemonių, efektyviausios būtų horizontalios priemonės vidaus rinkos kliūtims pašalinti, kurios paveiktų platesnį įvairių paslaugų spektrą.

Kliūčių analizė parodė, kad drauge galėtų būti naudojamas administracinis bendradarbiavimas, šalies kilmės principo taikymas ir harmonizavimas.

Yra galimi du direktyvos variantai. Pirmasis labiau ambicingas požiūris susijęs su vieno etapo direktyvos vykdymu, kuria siekiama paliesti visas kliūtis tuo pačiu metu. Tuo tarpu kelių etapų direktyva visų pirma paliestų didžiąją dalį kliūčių iš karto bei būtų siekiama nustatyti būdus jiems pašalinti, antrame etape kitos kliūtys būtų vertinami bei būtų vykdomos konsultacijos dalyvaujant valstybėms narėms, Komisijai ir kitiems tarpininkams.

Atlikta analizė parodė, kad pirmasis direktyvos variantas turės didesnės įtakos nedelsiant negu antru direktyvos atveju, tačiau dėl toliau išvardintų priežasčių tinkamiausias yra antras direktyvos variantas.

Labiau ambicingas vieno etapo direktyvos variantas nebuvo pasirinktas dėl dviejų priežasčių:

- Pirmą, esant didelei rizikai, kad Taryboje ir Parlamente bus ilgai ir sudėtingai deramasi dėl direktyvos įgyvendinimo, galutiniame rezultate gali būti nukeltas vėlesniam laikui visos politikos įgyvendinimas. Tikėtina, kad jeigu vieno etapo direktyvos variantas bus pasirinktas, derybos dėl šios direktyvos užtruks ilgiau nei kelių etapų direktyvos atveju.
- Antra, vieno etapo direktyva būtų labiau nurodanti ir mažiau lanksti negu kelių etapų direktyvos įgyvendinimo atveju. Antru direktyvos atveju būtų vykdomas abipusis daugumos kliūčių įvertinimo procesas, siekiant priimti sprendimą dalyvaujant valstybėms narėms ir komisijai, būtų pasidalinama geriausia patirtimi ir pan. Todėl kelių etapų direktyvos variantas leistų pasiekti labiau apčiuopiamų rezultatų nei vieno etapo direktyvos variantas.

Poveikio analizė parodė, kad bendros ekonomikos teikiama nauda atlikus tinkamus veiksmus gali nusverti valstybių narių patirtas išlaidas siekiant įgyvendinti pasiūlymo nuostatas. Nepaisant to, kad direktyva sąlygos papildomus ribinius kaštus, tačiau atsižvelgiant į atsiveriančias naujas verslo galimybes bei kitų kaštų sutaupymus, minėtų kaštų įtaka bus nedidelė. Administracinės reformos gali sąlygoti papildomus kaštus, tačiau nepaisant to šią

neigiamą įtaką kompensuos labiau efektyvus, geresnis valdymas bei kitų kaštų sutaupymas. Geriau funkcionuojanti vidaus rinka turės įtakos darbo vietų netekimui mažiau konkurencingose įmonėse, tačiau tuo pačiu atvers galimybes užimtumo didėjimui kitose paslaugų srityse ir ypač smulkioms ir vidutinėms įmonėms. Vartotojai turės didesnę pasirinkimą, gaudami konkurencingas paslaugas už mažesnę kainą.

Direktyva siekiama, kad būtų subalansuotos visos trys svarstomos problemos.

- Visų pirma, šalies kilmės principas bei nukrypimai nuo šio principo. Šalies kilmės principas maksimizuoja teisinį užtikrintumą paslaugų įmonėms, sumažina kaštus bei skatina didesnes galimybes ir konkurenciją paslaugų rinkoje. Nukrypimai, nustatyti direktyvoje, leistų valstybėms narėms apriboti paslaugų iš kitų valstybių narių teikimą nustatant konkrečias taisykles. Nukrypimų skaičius yra ribotas, taikomos tose srityse, kur yra būtina užtikrinti darbuotojų ir vartotojų teises.
- Antra, subalansavimas tarp harmonizavimo ir administracinio bendradarbiavimo. Vietoj detalaus ir išplėsto nacionalinės teisės aktų harmonizavimo, direktyvos įgyvendinimas yra labiau priklausomas nuo valstybių narių dalyvavimo administraciniame bendradarbiavime ir bendrame vertinime, kuris leistų geriau suderinti tarpusavio interesus, principus.
- Trečia, svarbu balansuoti tarp poreikio užtikrinti paslaugų kokybę Bendrijos lygiu, siekiant pasitikėjimo kitų šalių paslaugomis, ir išvengti neproporcingų kaštų, kurie susidaro paslaugų įmonėms dėl detalių ir įvairių teisinių reikalavimų įgyvendinimo. Dėl šios priežasties direktyva apsiriboja dėl konkrečių kokybės reikalavimų harmonizavimo ir dėl likusių skatina savanoriškas matavimo priemones Bendrijos lygiu.

2. OLANDIJOS EKONOMINĖS POLITINĖS ANALIZĖS BIURO (CPB) ATLIKTO TYRIMO APIBENDRINIMAS

Tyrimo metu kiekybiškai buvo išmatuota siūlomos ES direktyvos įtaka, panaudojant reguliavimo indikatorius, suformuotus OECD. Remiantis OECD parengta reguliavimo priemonių duomenų baze buvo sudarytas naujas reguliavimo skirtumų (heterogeniškumo) indikatorius.

Metodas	Kiekvienai ES valstybių porai buvo atlikta detali palyginamoji produktų rinkos apribojimų analizė, remiantis dviem šimtų skirtingų reguliavimo kriterijų visuma. Skirtumai tarp kiekvienos valstybių poros buvo perskaičiuoti kiekybiškai – gautas rezultatas heterogeniškumo kriterijus. Remiantis šia procedūra buvo sudaryta šių porų kriterijų matrica.
Rezultatas	Atlikta analizė parodo, kokiose politikos srityse ES priemonės turės didžiausios įtakos ir kaip jos atspindės skirtingus reguliavimo skirtumų aspektus paslaugų rinkoje. Analizės metu taip pat buvo išmatuota minimali ir maksimali ES direktyvos įtakos reikšmė atskiroms reguliavimo priemonėms, kurios yra įtrauktos į OECD reguliavimo priemonių duomenų bazę.

Reguliavimo įtaka dvišalei prekybai paslaugomis

Metodas	Siekiant nustatyti įtaką dvišalei prekybai paslaugomis, buvo panaudotas gravitacijos modelis. Šis modelis analizuoja dvišalę prekybą atsižvelgiant į šiuos kriterijus: atstumas ir kalbiniai skirtumai tarp atskirų valstybių (kaip prekybos kaštų matavimo priemonė), BVP dydis paslaugų kilmės šalyje ir paskyrimo vietoje (kaip rinkos dydžio ir efektyvumo matavimo priemonė) bei reguliavimo kliūtys. Tolimesniame etape buvo įvertintas reguliavimo įtakos lygis ir reguliavimo skirtumai (heterogeniškumas).
Rezultatas	Atlikta empirinė analizė parodo, kad reguliavimo lygis ir reguliavimo skirtumai atskirose šalyse turi ypatingai neigiamos įtakos dvišalei prekybai paslaugomis. Įvairūs patikslinimai ir įvertinimo metodai parodė panašų rezultatą: <i>reguliavimo intensyvumas ir jų heterogeniškumas yra kintamieji, kurie pastebimai įtakoja paslaugų prekybos apimtį</i> : <ul style="list-style-type: none"> - Aukštas šalies vidaus reguliavimo lygis neigiamai įtakoja paslaugų eksportą iš kilmės šalies bei neigiamai įtakoja paslaugų importo apimtį iš kitų ES valstybių. Neigiama pasekmė yra ta, kad yra slopinamos naujų paslaugų bei galimų inovacinių darbo metodų pateikimo apimtys. - Reguliavimo skirtumai (kliūtis konkurencijai) turi ypač neigiamos įtakos paslaugų dvišalei prekybai. Įvairios administracinės kliūtys įmonėms, siekiančioms įsteigti įmonę kitoje šalyje, turi skatinamąjį poveikį eksportui. Pagrindinė priežastis yra ta, kad šie apribojimai yra kliūtis paslaugų teikėjams įkurti padalinį kitoje šalyje, tačiau tuo pačiu padidina paslaugų eksporto patrauklumą.

Reguliavimo įtaka užsienio investicijoms

Metodas	Siekiant nustatyti įtaką užsienio investicijų apimtims, buvo panaudotas gravitacijos modelis, kuris buvo papildytas įvairiais kitų modelių kriterijais. Šis modelis leidžia integruoti prekybos sutartis ir sprendimus, susijusius su užsienio investicijomis, į tarptautinę paslaugų rinką. Analizei atlikti buvo panaudoti šie kintamieji: atstumas ir kalbiniai skirtumai tarp atskirų valstybių (kaip prekybos kaštų matavimo priemonė), BVP dydis paslaugų kilmės šalyje ir paskyrimo vietoje (kaip rinkos dydžio ir efektyvumo matavimo priemonė), žmonių produktyvumo lygis paslaugų kilmės šalyje (technologinio pranašumo išmatavimo priemonė) bei reguliavimo kliūtys. Tolimesniame etape buvo įvertintas reguliavimo lygis ir reguliavimo skirtumai (heterogeniškumas) bei TUI apribojimai.
Rezultatas	Papildytas gravitacijos modelis paaiškina įvairius užsienio investicijų kiekių pokyčius ES.

Ryški tendencija yra ta, kad tos valstybės, kuriose yra aukštas šalies vidaus paslaugų produktyvumas, yra linkusios labiau investuoti į kitas valstybes. Atlikta analizė parodė, kad:

- Tiesioginės investicijos tarp ES šalių yra ypač įtakojamos reguliavimo lygio ir šalies heterogeniškumo.
- Šalys, kuriose yra žemesnis produktų rinkos reguliavimas, daugiau nei kitos eksportuoja ir investuoja į kitas užsienio valstybes.
- Apribojimai tiesioginėms užsienio investicijoms paskyrimo vietoje turi ryškiai neigiamos įtakos investicijų srautams.
- Įvairios konkurencijos kliūtys bei heterogeniškumas valstybės kontrolės srityje, turi neigiamos įtakos abipusėms užsienio investicijoms; tuo tarpu įvairūs detalios prekybos ir investicijų kliūtys turi teigiamos įtakos užsienio investicijoms. Priežastis gali būti ta, kad detalios ir aiškios prekybos ir investicijų kliūtys, daugiausiai neigiamos įtakos turi eksporto srautams.

Atliktas tyrimas parodė, kad dėka įgyvendintos ES direktyvos, paslaugų sektoriuje padidės prekybos apimtys bei užsienio investicijos.

Atlikti paskaičiavimai parodė, kad dvišalės paslaugų prekybos apimtys bei tiesioginės užsienio investicijos gali išaugti nuo 15% iki 35%. Paslaugų prekybos apimtys sudaro apie 10% visos prekybos ES, todėl tikėtina, kad bendrai prekyba išaugs nuo 1% iki 3%.

Empirinio tyrimo rezultatai parodė, kad egzistuoja substitucijos efektas tarp paslaugų prekybos ir tiesioginių užsienio investicijų. Įvairios administracinės kliūtys įmonėms, siekiančioms įsteigti įmonę kitoje šalyje, mažiau įtakoja prekybą; tuo tarpu įvairios detalios prekybos ir investicijų kliūtys mažiau įtakoja tiesioginių užsienio investicijų srautus.

3. DIDŽIOSIOS BRITANIJOS ATLIKTO TYRIMO APIBENDRINIMAS

Šioje ataskaitos dalyje pateikiami pagrindiniai direktyvos dėl paslaugų ES vidaus rinkoje projekto poveikio vertinimo studijos, atliktos Jungtinėje Karalystėje (toliau JK Studija), pagrindiniai rezultatai.

Pagrindiniai naudos aspektai, kurie gali būti neišnaudoti / nepasireikšti, tuo atveju, jei direktyva nebūtų priimta, išskirti JK studijoje:

- didesnė specializacija ir konkurencija, skatinanti efektyvesnę resursų išnaudojimą;
- potencialiai padidėjusios investicijos ir inovacijos;
- didesnė paslaugų pasiūla ir mažesnės kainos paslaugų gavėjams (tiek individai tiek ir verslo įstaigos);

RIZIKOS VERTINIMAS

Pagrindinės rizikos grupės, tuo atveju jei direktyva nebūtų priimta:

- Direktyvos nepriėmimas gali reikšti, jog nepavyks pasiekti potencialiai reikšmingo Jungtinės Karalystės (JK) ir ES paslaugų tarptautinės prekybos apimčių padidėjimo ir pasiekti reikšmingos naudos JK ekonomikai;
- Direktyvos siūlymai apima 60% paslaugų sektoriaus, kuris sudaro 43% JK ekonomikos, arba 400 mlrd. bendrosios pridėtinės vertės (GVA – Gross Value Added). JK paslaugų eksportas sudaro 32% viso eksporto ir 23% importo. Liberalizacijos dėka gali būti pasiektos potencialiai didesnės tarptautinės prekybos apimtys ir nauda;
- Tikėtina, jog be tikslingai į išlikusių kliūčių eliminavimą nukreiptos veiklos, prekybos paslaugomis apimtys bus ženkliai mažesnės nei tokios prekybos potencialios apimtys;
- Didesnė konkurencija ES vidaus rinkoje gali padidinti ES paslaugų teikėjų konkurencingumą globaliose rinkose. Tai turėtų teigiamai atsiliiepti ir kitiems ekonomikos sektoriams, kadangi paslaugų gavėjai atstovauja kitas verslo šakas. Verslo paslaugos yra vienas iš pradedančių veiklą ir augančių kompanijų sėkmės veiksnių;

GALIMYBĖS

- Status quo, t.y. atmesti siūlomą direktyvą. Tai reiškia, jog JK ir toliau remis ir skatins egzistuojančias vidaus rinkos skatinimo priemones, tokias kaip SOLVIT tinklas.
- Pritarti ir priimti siūlomą direktyvą;
- Pritarti direktyvai iš dalies, parengti reikiamas pataisas aptarimui ir analizei.

Aptariant reformos alternatyvas, nebuvo išskirta apčiuopiamų galimybių, kurios galėtų pakeisti esamą situaciją ir galėtų užtikrinti jog direktyvoje numatyti tikslai būtų pasiekti.

Viena iš svarstyty alternatyvų (priešinga horizontaliajai) – sektorinis požiūris. Tačiau atsižvelgiant į Direktyvą apimančių sektorių skaičių ir įvairovę, pažymėtina, jog šios alternatyvos įgyvendinimas užtruktų žymiai daugiau laiko ir dėl šios alternatyvos būtų ženkliai sudėtingiau sutarti. Nors ir tikėtina, jog kai kuriuose sektoriuose pavyktų nesudėtingai sutarti, tačiau tai nebūtų alternatyva, kuri užtikrintų visų numatytų Direktyvoje ir Lisabonos strategijos tikslų įgyvendinimą.

NAUDA

1 Galimybė: t.y. atmesti siūlomą direktyvą: jokios papildomos naudos.

- Status quo neužtikrina Direktyvos tikslų įgyvendinimo. Tai reiškia, jog prekybą paslaugomis ir toliau riboja pakankamai reikšmingos kliūtys ir prekybos paslaugomis apimtys yra reikšmingai mažesnės palyginus su tuo kokios jos galėtų būti jas eliminavus;
- Status quo galimybė neužtikrina Direktyvos tikslų įgyvendinimo, eliminuojant kliūtis laisvai prekybai paslaugomis tarp ES narių.

2 Galimybė: palaikyti ir pritarti siūlomam direktyvos variantui: reikšminga potenciali nauda.

- Siūloma direktyva turėtų sumažinti įmonių kaštus susijusius su įsikūrimu ir paslaugų teikimu per sieną. Taip pat tai turėtų sumažinti teisinius ir administravimo kaštus, susijusius su įmonių steigimu kitose ES narėse;

- Atsižvelgiant į kilmės šalies principą, veikiančios per sienas įmonės daugiau neturės koreguoti savo verslo modelių atsižvelgiant į skirtingas teisine sistemas;
- Dėl panaikintų apribojimų, susijusių su informacija apie paslaugas ir vartotojų teisių apsauga bei paslaugų kokybe, paslaugų gavėjai turės galimybę gauti paslaugas lengviau ir mažesnėmis kainomis;
- Direktyva iš esmės yra dereguliacinio pobūdžio ir paskatins prekybą per sienas ir investicijas. Direktyva iš karto apribos tam tikrus ribojančio pobūdžio reikalavimus ir reikalavimus ES šalis peržiūrėti esamas prekybos ir steigimosi per sienas nuostatas bei užtikrins kad šios nuostatos būtų nediskriminuojančio pobūdžio, reikalingos ir atitiktų tikslų įgyvendinimą;

Teorinės prielaidos:

- Prekybos paslaugomis per sienas kliūčių eliminavimas turėtų padidinti prekybos apimtis ir konkurenciją. Padidėjusios prekybos apimtys savo ruožtu gali užtikrinti didesnę paslaugų teikėjų specializaciją ir masto ekonomiją. Padidėjusi konkurencija taip pat gali užtikrinti efektyvesnį resursų panaudojimą ir didesnę produktyvumą.
- Tikėtina, jog kliūčių eliminavimo išdavoje sutaupytos lėšos galės būti panaudotos investicijoms. Didesnės prekybos apimtys taip pat skatins inovacijas, technologijų ir geros praktikos perdavimą tarp ES šalių ir jų viduje. Tikėtina, kad efektyvesnis paslaugų sektorių teigiamai įtakos kitas ūkio šakas, dėl pvz. mažesnių paslaugų kainų ir pagerėjusios jų kokybės. Tam tikros paslaugos, ypač verslo paslaugos, gali teigiamai įtakoti pradedančiųjų ir augančių kompanijų vystymąsi. Aukščiau paminėtos naudos gali potencialiai padidinti JK ir ES ekonomikos produktyvumą ir tuo pačiu sąlygoti BVP augimą;
- Didesnė paslaugų teikėjų konkurencija ES rinkoje gali sąlygoti didesnę ES paslaugų teikėjų konkurencingumą tarptautinėse rinkose;
- Padidėjusios prekybos apimtys ir konkurencija sąlygos didesnę paslaugų pasirinkimą ir mažesnes kainas;
- Nors kliūčių eliminavimas turės daugiausiai įtakos JK įmonių prekybos apimtims su kitomis ES šalimis, tačiau tai taip pat gali sumažinti įmonių veikiančių JK rinkoje kaštus, nepriklausomai nuo to ar jos eksportuoja paslaugas ar ne. Šio veiksnio papildoma nauda gali skirtis atskiruose sektoriuose, priklausomai nuo ribojančių veiksnių pobūdžio ir dėl to galimai patiriamų kaštų vietinėje rinkoje.

Empiriniai įrodymai:

- Prekybos paslaugomis pobūdis apsunkina prekybos apimčių įvertinimą ir faktinio bei potencialaus liberalizacijos poveikio modeliavimą;
- prekybos ir TUI statistika neapima visų paslaugų prekybos apimčių;
- kliūtys yra netarifinės – draudimai, kiekio apribojimai, vyriausybinių reguliavimas;
- nežiūrint to kad kliūtys egzistuoja ir jas galima apibūdinti, nėra informacijos kuri leistų įvertinti kliūčių įtaką prekybos apimtims;
- paslaugų prekybos duomenys nėra tokie tikslūs kaip prekių – paslaugų duomenys renkami tyrimų pagalba, tuo tarpu prekių – remiantis faktine muitinės informacija;
- paslaugų prekybos duomenys pateikiami pagal paslaugų produktų grupes bet ne pagal sektorius, teikiančius šias paslaugas. Ir nors kai kurios paslaugų grupės tiesiogiai siejasi su sektoriais, teikiančiais paslaugas, tačiau tam tikroms kategorijoms būdingi skirtumai;
- kompleksiniai ryšiai tarp paslaugų ir gamybos – gamybos įmonės gali būti paslaugų vartotojais ir eksportuotojais.

Netarifinių kliūčių poveikis paslaugų teikėjams gali būti ne toks aiškus lyginant su tarifiniais, nes tam tikros kultūrinės ar kalbinės kliūtys gali išlikti. Tam tikrais atvejais gali išlikti būtinybė fiziniam kontaktui tarp paslaugos teikėjo ir paslaugos gavėjo ir tai gali padidinti paslaugų prekybos per sienas kaštus. Taip pat įmonės, vietoje prekybos per sienas, gali investuoti lėšas tokiu būdu sumažinant bendrą prekybos per sienas potencialą. Egzistuoja pakankamai daug neapibrėžtumų, dėl kurių poveikis atskiruose sektoriuose gali skirtis.

Atsižvelgiant į Komisijos atliktą detalią poveikio studiją, šiuo metu dėl pakankamai sudėtingų ryšių tarp paslaugų ir gamybos sektorių, neegzistuoja tinkamo modelio, kuriuo remiantis galima būtų detaliai įvertinti Direktyvoje siūlomą liberalizacijos poveikį. Net jei toks ir būtų sukurtas, paslaugų prekybos statistiniai duomenys yra nepakankamai detalūs, kad būtų galima atlikti pagrįstas prognozes.

Remiantis OECD išskirtais pagrindiniais modeliais, trylikos empirinių studijų apie paslaugų prekybos liberalizaciją prielaidomis ir rezultatais, teigiama, jog kliūčių pašalinimo nauda turėtų viršyti kaštus. Prognozuojama nauda – nuo 0,1 iki 1,9 proc. ES BVP arba nuo 8,8 iki 167,7 mlrd. EUR vertinant 2001 m. BVP.

Komisijos duomenimis ES BVP buvo 1,8 % arba 165 mlrd. EUR didesnis nei tuo atveju jei ne Vidaus Rinkos veikla. Taip pat nuo 1992 metų buvo sukurta 2,5 mln. naujų darbo vietų. Dalis šio rezultato buvo pasiekta ir dėl paslaugų rinkos liberalizacijos dėka gautos naudos. Todėl geriau funkcionuojanti paslaugų rinka gali sąlygoti ir didesnę naudą.

Nešališkumo principas – naudos pasidalinimas

Neįrodyta, kad direktyvos nauda atiteks vienam konkrečiam sektoriui, kompanijai, grupei ar individui daugiau nei kitiems. Šiuo požiūriu nauda turėtų pasiskirstyti tolygiai tarp paslaugų teikėjų ir gavėjų (tiek įmonėms, tiek ir fiziniams asmenims). Tuo tarpu naudos geografinis pasiskirstymas gali būti netolygus, taip pat – didesnė dalis naudos gali atitekti smulkiam ir vidutiniam verslui.

Paslaugų srityje dominuoja smulkios ir vidutinės įmonės. Tikėtina, jog paslaugų prekybos per sienas kliūtys labiau riboja smulkaus ir vidutinio verslo ūkio subjektus, kadangi kliūčių kaštai stambioms įmonėms yra ne tokie reikšmingi lyginant smulkiais ir vidutinėmis. Dėl šios priežasties ir gaunama nauda gali būti didesnė smulkioms ir vidutinėms įmonėms. Nežiūrint to, nauda tenkanti didelėms įmonėms taip pat turėtų būti reikšminga, nes sumažės prekybos per sienas kaštai.

Paslaugose užimtų žmonių skaičius yra didesnis Londone ir Pietryčių Anglijoje, lyginant su kitais JK regionais. Dėl šios priežasties sąlyginai didesnė nauda ir bus gauta minėtuose regionuose.

Įtaka darbo rinkai

2002 m. paslaugų sektoriuje JK dirbo 80% dirbančiųjų. Paslaugų sektorius buvo vienas svarbiausių kuriant naujas darbo vietas. Nuo 1985 iki 2003 metų paslaugų sektoriuje buvo sukurta 5,2 mln. naujų darbo vietų. Tuo pat metu gamybos sektoriuje darbo vietų skaičius sumažėjo 1,5 mln.

Kadangi paslaugų sektorius daro didžiausią įtaką darbo rinkai, tikėtina, jog prekybos per sienas kliūčių sumažinimas reikšmingai atsilieps darbo rinkai ir atvers daug naujų galimybių JK ir kitų ES narių gyventojams.

Naudos pasiekimo rizika

Egzistuoja tam tikra rizika, kad net ir pritarus ir patvirtinus direktyvą, nauda nebus pasiekta, dėl:

- “natūralių” kliūčių – kalbinių ar kultūrinių barjerų, kurie tam tikru laipsniu gali atsiliiepti prekybos paslaugomis per sienas apimtims;
- smulkaus ir vidutinio verslo ūkio subjektai, kurie laikomi vieni pagrindinių naudos gavėjų, gali stokoti išteklių plėtoti paslaugų prekybą per sienas;
- liberalizacija gali sąlygoti įmonių susijungimus, siekiant išnaudoti masto ekonomiją. Tokiu būdu nepavyktų užtikrinti laukiamo konkurencijos padidėjimo;
- paslaugos kilmės principui turi pritari visi šalys narės ir jei tai neįvyks prekyba per sienas gali nepadidėti;
- įmonės gali nuspręsti investuoti vietoje prekybos per sienas, tokiu būdu sumažinant prekybos per sienas augimo potencialą.

Vienas iš veiksnių blogiausio scenarijaus atveju – skirtumai atskirų ES narių teisės sistemose gali paskatinti lenktynes tarp jų sumažinant reguliacinio pobūdžio nuostatas ir tokiu būdu siekiant pritraukti užsienio paslaugų teikėjų investicijas.

Kliūčių sumažinimo veiksnių rizika:

- horizontalus Direktyvos pobūdis apsunkina kiekvieno siūlomo pakeitimo poveikio įvertinimą atskiriems sektoriams. Taip pat sudėtinga išskirti atskirų poveikio sričių naudą ir kaštus;
- kliūčių eliminavimo sąlygotas neapibrėžtumas gali neigiamai įtakoti vartotojų pasitikėjimą ir paslaugų prekybą per sienas bei gali neigiamai atsiliiepti paslaugų prekybos apimtims šalies viduje;
- rizika, jog įgyvendinimas neatspindės egzistuojančių struktūrų poreikių ir dar labiau padidins šios srities reguliavimą.

3 Galimybė: pritari direktyvai iš dalies, parengti reikiamas pataisas aptarimui ir analizei. Priimti direktyvą su pakeitimais: reikšminga potenciali nauda.

Šiuo atveju nauda daugiausiai priklausytų nuo derybų rezultatų. Nauda galėtų būti tiek didesnė, tiek ir mažesnė lyginant su 2 galimybe.

Nešališkumo principas – naudos pasidalinimas

Šiuo aspektu direktyvos poveikis vertinamas taip pat kaip ir aptariant 2 galimybę.

Rizikos įvertinimas

Rizika yra panaši kaip ir 2 galimybės atveju, tačiau šiuo atveju rizika, kad direktyvos tikslai gali būti nepasiekti, yra didesnė kadangi derybų metu dėl direktyvos priėmimo gali būti siūloma numatyti tam tikrus direktyvos pakeitimus ir tokiu būdu gali būti nepasiekti visi numatomi tikslai.

KAŠTAI

Direktyvos dėl paslaugų kaštai gali būti suskirstyti į:

- įgyvendinimo kaštus, kurie susiję su Vyriausybės, reguliuojančių institucijų, paslaugų teikėjų ir paslaugų gavėjų supažindinimu su jiems keliamais reikalavimais; administracinių reikalavimų diegimu vyriausybėje bei reguliuojančiose institucijose; esamų teisės aktų įvertinimu atsižvelgiant į ribojančius reikalavimus;
- prisitaikymo kaštus, kurie susiję su kasdieninės Vyriausybės, paslaugų teikėjų ir kitų susijusių įstaigų ir institucijų veiklos pokyčiais, susijusiais su direktyvoje siūlomais pokyčiais;
- monitoringo kaštus, kurie susiję su Vyriausybės ir reguliuojančių institucijų kaštais vertinant atitikimą direktyvai ir jos poveikį.

1 Galimybė: jokių kaštų

2 Galimybė:

- Paslaugų teikėjai: nedideli kaštai
- Paslaugų gavėjai: nėra ženklų papildomų kaštų
- Vyriausybė ir reguliuojančios institucijos: nedideli kaštai

Paslaugų teikėjai

Įgyvendinimo kaštai

- Kliūčių įsisteigimui pašalinimas neturėtų padidinti įgyvendinimo kaštų paslaugų teikėjams. Įmonės tiesiog turėtų sužinoti apie sumažėjusius administracinius reikalavimus siekiant įsikurti kitoje ES valstybėje. Taip pat ir laisvo paslaugų judėjimo kliūčių pašalinimas neturėtų reikšmingai padidinti paslaugų teikėjų įgyvendinimo kaštų.

Atitikimo kaštai

- Daugelis siūlomų priemonių nukreiptos į biurokratinių suvaržymų pašalinimą ir prekybos per sienas bei įsisteigimo kaštų sumažinimą. Todėl tikėtina, jog papildomi kaštai, tenkantys paslaugų teikėjams bus nedideli. Paslaugų teikėjams tenkantys įgyvendinimo kaštai gali padidėti dėl reikalavimų, susijusių su informacijos teikimu (informacija apie profesinės atsakomybės draudimą, po garantinį aptarnavimą, interesų konfliktus) paslaugų gavėjams. Tačiau šie papildomi kaštai vertintini kaip pakankamai nedideli, kadangi paslaugų teikėjai gali ir be papildomų reikalavimų įdiegti juos savo veikloje.

Tam tikrais atvejais direktyva gali pakeisti veiklos kodeksus arba savireguliacijos principus ir įtvirtinti juos teisiškai, kas gali sąlygoti didesnius kaštus paslaugų teikėjams, tačiau šie kaštai vertintini kaip pakankamai nedideli. Vyriausybė ir reguliuojančios institucijos

Įgyvendinimo kaštai

- Prognozuojama, jog vyriausybei bei reguliuojančioms įstaigoms tenkantys kaštai bus reikšmingesni nei kaštai, tenkantys paslaugų teikėjams dėl:
 - įpareigojimo informuoti apie direktyvos reikalavimus;
 - įpareigojimo užtikrinti mechanizmus, kuris užtikrintų atitikimą direktyvos reikalavimams, kurie apima administracinį supaprastinimą ir vieno kontakto institucijų įsteigimą.
- Kai kuriais atvejais vyriausybė gali perduoti šiuos įsipareigojimus reguliuojančioms institucijoms.

Reguliuojančioms institucijoms tenkantys kaštai:

- investicijos į informacines technologijas, siekiant įdiegti ir suteikti paslaugų teikėjams galimybę naudotis elektroninėmis priemonėmis;
- informacijos apsikeitimo ir bendradarbiavimo kaštai tarp reguliuojančių JK ir kitų valstybių institucijų;
- reguliuojančioms institucijoms direktyvoje numatytos JK paslaugų teikėjų veiklos priežiūros kitose valstybėse narėse funkcijos įgyvendinimo kaštai, kurie gali būti pakankamai reikšmingi.

Direktyvos monitoringo kaštai, apima:

- paslaugų teikėjų atitikimo monitoringo kaštai;
- poveikio monitoringo kaštai, arba keliamų tikslų pasiekimo vertinimas.

Atitikimo kaštai

- Vyriausybei ir reguliuojančioms institucijoms dėl atitikimo tenkantys kaštai vertintini neturėtų būti dideli. Didžiausi kaštai siejami su įgyvendinimu ir monitoringu.

Paslaugų gavėjai

Įgyvendinimo kaštai

- Paslaugų gavėjai neturėtų patirti jokių papildomų kaštų susijusių su įgyvendinimu. Paslaugų teikėjai gali perkelti dalį jiems tenkančių kaštų paslaugų gavėjams, tačiau šis poveikis paslaugų gavėjams gali būti sušvelnintas dėl padidėjusios konkurencijos.

Atitikimo kaštai

- Jokių tiesioginių kaštų, tenkančių paslaugų gavėjams.

Vis dėl to egzistuoja rizika, jog tam tikrą neapibrėžtumą gali sukelti kilmės šalies principas. Tuo atveju jei užsienio reguliuojančios institucijos nebus pasirengę tinkamai reaguoti į vartotojų nusiskundimus ir kompensuoti nuostolius, gali iškilti nepasitikėjimo reguliuojančiomis institucijomis problema, o tai, savo ruožtu gali neigiamai atsiliiepti prekybos per sienas apimtims ar sąlygoti papildomus kaštus, susijusius su informacijos surinkimu prieš įsigyjant paslaugą.

Nešališkumo principas – kaštų pasiskirstymas

Direktyvos įgyvendinimo kaštai daugiausiai teks vyriausybei ir reguliuojančioms institucijoms. Šie kaštai vertintini kaip reikšmingiausi su direktyvos įgyvendinimu susiję kaštai.

Vertinant galimą kaštų pasiskirstymą verslui – kaštai neturėtų tekti vienai ar kitai verslo subjektų grupei, atsižvelgiant į veiklos rūšį ar įmonių dydį.

3 Galimybė:

- Paslaugų teikėjai: nedideli kaštai
- Paslaugų gavėjai: nėra ženklų papildomų kaštų
- Vyriausybė ir reguliuojančios institucijos: nedideli kaštai

Kaštai šiuo atveju bus panašūs kaip ir 2 galimybės atveju, tačiau JK tikslas derybų metu turėtų būti siekti pašalinti arba sumažinti pasiūlymų, kurie sąlygoja kaštus, skaičių.

Poveikis smulkiam ir vidutiniam verslui

Mažoms ir vidutinio dydžio įmonėms direktyvos priėmimas turėtų naudingesnis nei kitoms įmonėms. Mažų įmonių dalis paslaugų sektoriuje yra didesnė lyginant su pramonės sektoriumi. 2002 m. duomenimis, mažų įmonių dalis paslaugų sektoriuje sudarė – 99,1 %, pramonėje – 96,5 %. Mažoms įmonėms paslaugų sektoriuje taip pat tenka ir didesnė pajamų dalis, lyginant su pramonės įmonėmis. 2002 m. mažų įmonių pajamos paslaugų sektoriuje sudarė 41,5 %, pramonėje – 19,2 %. Mažoms ir vidutinėms įmonėms tenkanti pajamų dalis sudarė 55,4 % visos paslaugų sektoriaus apyvartos, palyginus su 38,5 % visos pramonės apyvartos. Mažoms ir vidutinio dydžio įmonėms tenka ir didesnė kaštų dalis, susijusių su paslaugų prekybos per sienas ar įsisteigimo kliūtimis.

Pirminio poveikio vertinimo smulkiam ir vidutiniam verslui rezultate, galim teigti, jog direktyvos priėmimas turėtų būti naudingas smulkaus ir vidutinio verslo ūkio subjektams.

Antrasis poveikio vertinimo smulkiam ir vidutiniam verslui etape, konsultuojantis su smulkiojo ir vidutinio verslo atstovais, buvo pabrėžta šių veiksmų svarba:

- konsultacijos smulkaus ir vidutinio verslo atstovams, informuojant juos apie direktyvos reikšmę ir prekybos paslaugomis galimybes;
- turėtų būti aiškus “viešojo intereso” apibūdinimas, siekiant išvengti piktnaudžiavimo su direktyvos 5 straipsniu, kai nereikalaujama pateikti papildomos informacijos išskyrus pagrįstą reikalavimą, susijusį su viešuoju interesu;
- vieno kontakto institucijos bus labai svarbios smulkiam ir vidutiniam verslui ir turėtų būti adekvačiai finansuojamos visose šalyse narėse; visa informacija trėtų būti prieinama elektroniniu formatu;
- siekiant palaikyti vieningą lygį, užsienio paslaugų teikėjai, teikiantys paslaugas JK, turėtų būti efektyviai prižiūrimi užsienio šalių reguliuojančių institucijų (pagal kilmės šalies principą);
- JK Smulkaus ir vidutinio verslo atstovams turėtų būti aiškiai išdėstyta kokiomis sąlygomis jie privalo teikti informaciją valdymo institucijoms kitose šalyse;
- Kilmės šalies principas yra vertinamas labai palankiai, nes tai panaikins pagrindinę kliūtį ir suteiks daugiau pasitikėjimo smulkaus ir vidutinio verslo atstovams daugiau pasitikėjimo sprendžiant kitus veiksmus, susijusius su prekyba per sienas (kalba, situacijos užsienio rinkose supratimas ir pan.).

KONKURENCIJOS VERTINIMAS

1 Galimybė: t.y. atmesti siūlomą direktyvą: jokios įtakos konkurencijai.

Šiuo atveju tikėtina, jog pažanga, susijusi su kliūčių paslaugų prekybai per sienas eliminavimu ar rinkos struktūrų supaprastinimu, išliks pakankamai nežymi.

2 Galimybė: palaikyti ir pritarti siūlomam direktyvos variantui: reikšminga potenciali nauda konkurencijai.

Poveikis rinkoms

Vertinant direktyvos apimtį ir sudėtingumą o taip pat ir paslaugų verslo apimtį ir sąsajas su kitais sektoriais, įtaką konkurencijai atskirose rinkose yra pakankamai sudėtinga įvertinti. Pvz. direktyva apima paslaugas verslas-verslui, taigi direktyvos siūlymai taip pat atsilieps ir pramonės įmonėms, kurios naudoja šiomis paslaugomis.

Kai kurios įmonės statistikos tikslais priskiriamos pramonės sektoriui taip pat teikia paslaugas verslas-verslui arba galutiniams vartotojams. Todėl direktyvos apimtis gerokai platesnė ir apims ne tik apibūdinamus “paslaugų sektorius” – nuo pakankamai koncentruotų (mažmeninė prekyba), kuriose dominuoja nedidelis skaičius rinkos žaidėjų, iki tokių, kuriems nebūdingas didelis koncentracijos laipsnis (verslo paslaugos). Vis dėl to, apskritai paslaugų sektoriui būdinga didesnė smulkaus verslo dalis, lyginant su pramonės sektoriu ir dėl šios priežasties šiam sektoriui apskritai būdingas mažesnis koncentracijos laipsnis. **Pažymėtina, jog direktyvos poveikis palies pakankamai daug veiklos sričių įvairiuose sektoriuose ir rinkose.**

Poveikis konkurencijai įtakojamose rinkose

Ar skirtingų dydžių įmonėms pasireikš skirtingas poveikis?

Dauguma siūlomų priemonių orientuotos į biurokratijos suvaržymų pašalinimą ir prekybos per sienas kaštų sumažinimą. Tikimasi, jog dėl siūlomos priemonių JK įmonės patirs sąlyginai nedidelius papildomus kaštus. Patiriami kaštai nepriklausys nuo įmonės dydžio ar veiklos srities. Papildomi kaštai daugiausiai susiję su įmonių išsipareigojimais teikti informaciją paslaugų gavėjams ar reguliuojančioms institucijoms.

Tuo tarpu reikšmingesnę naudą dėl direktyvoje siūlomų priemonių turėtų gauti smulkus ir vidutinis verslas.

Ar siūlymai gali riboti naujų rinkos žaidėjų veiklą?

Tikimasi, jog prekybos paslaugomis kliūčių eliminavimas gerokai atsvers dėl direktyvos atsirandančius papildomus kaštus. Tikėtina, jog įmonių kaštai sumažės nepriklausomai ar jos veiks tik atskirų valstybių rinkose ar ES rinkoje. Sumažėję JK įmonių pateikimo į užsienio rinkas ar ES įmonių pateikimo į JK rinką kaštai gali padidinti konkurenciją. Direktyva turėtų užtikrinti naujiems rinkos žaidėjams lengvesnę patekimą į paslaugų rinką JK ar bet kurioje kitoje ES valstybėje.

Ar siūlymai gali skatinti perpirkimus ir apsigimimus?

Egzistuojančios prekybos paslaugomis kliūtys gali skatinti įmones didinti savo veiklos apimtį perpirkimų ar apsiųjungimų būdu. Taigi, prekybos kliūčių eliminavimas gali sumažinti paskatas plėsti savo veiklą apsiųjungimų ir perpirkimų būdu ir tokiu būdu padidinti konkurenciją paslaugų rinkose. Kita vertus, liberalizacija gali padidinti spaudimą perpirkimams ir apsiųjungimams, tokiu būdu įmonėms siekiant išnaudoti masto ekonomijos privalumus.

Vertinant direktyvos poveikį konkurencijai apskritai, galima teigti, jog direktyvos poveikis konkurencijai JK ar kitose ES narėse turėtų atsiliiepti teigiamai. Padidėjusi konkurencija ES vidaus rinkoje gali padidinti ES paslaugų teikėjų konkurencingumą kitose rinkose.

3 Galimybė: pritarti direktyvai iš dalies, parengti reikiamas pataisas aptarimui ir analizei. Priimti direktyvą su pakeitimais: reikšmingas potenciali nauda konkurencijai.

4. NORVEGIJOS ATLIKTO TYRIMO APIBENDRINIMAS

Europos šalių erdvėje paslaugų sektoriuje sukuriama vidutiniškai 2/3 visos pridėtinės vertės. Taip pat daugiau kaip 90 procentų visų darbo vietų sudaro paslaugų sektorius.

Tačiau nepaisant to situacija parodo, kad vis dar yra susiduriama su prekybos barjeriais tarp atskirų valstybių narių, kurie turi neigiamos įtakos efektyviam išteklių paskirstymui Europos šalių erdvėje, kuries sukuria ekonominę gerovę.

Siūloma paslaugų direktyva apims vidutiniškai 40% Norvegijos paslaugų eksporto ir atitinkamai 60% Norvegijos paslaugų importo. Taigi direktyva turės neabejotinos įtakos Norvegijos ekonomikai. Buvo išmatuota, kad visiškas harmonizavimas ir žymus reguliavimo priemonių sumažinimas paskatins Norvegijos paslaugų eksportą mažiausiai 10 procentų, tuo tarpu importo apimčių augimas bus šiek tiek mažesnis.

Pagrindinės išvados:

- Paslaugos daugiausiai yra reguliuojamos Pietų Europos valstybėse bei tarp didžiausių Europos Sąjungos valstybių. Reguliavimo priemonių panaikinimas ir prekybos palengvinimas naujos direktyvos pagalba tokiu būdu prisidės prie spartaus eksporto augimo iš Šiaurinės Europos dalies. Tai vienas iš svarbių argumentų skatinančių Norvegijos atstovus palaikyti direktyvos įgyvendinimą.
- Direktyva ypač yra nukreipta palengvinti tarptautinę prekybą įtraukiant smulkias ir vidutines įmones. Norvegijos paslaugų teikėjai daugiausiai yra smulkios ir vidutinės įmonės, todėl jos turėtų nemažai naudoti.
- Skirtingos problemos kyla ar tarp šalių teikiamos paslaugos yra nuolatinės ar laikinos; su tuo susiję įvairūs nevienareikšmiškumai interpretuojant ES direktyvas ir kitus teisės aktus. Todėl yra svarbu, kad direktyva panaikintų ribas tarp šių kategorijų. Iš ekonominės pusės, valstybės turės paskatas pritraukti nuolatinis paslaugų teikėjus, kadangi jų veikla tos šalies būtų apmokestinama, ir didesniu mastu panaudoti vidines įmones kaip išteklių tiekėjus. Tuo pačiu valstybės skatina savo įmones nesteigti padalinių kitose valstybėse, bet teikti paslaugas laikina forma, dėl tos pačios priežasties kaip buvo minėta anksčiau.
- Paslaugų rinkos bendrai ir specifinėse srityse dalyviai susiduria su didelėmis informacijos problemomis. Siekiant išvengti šių problemų, valdžios institucijos privalo koordinuoti iniciatyvas siekiant įgyvendinti bendrą reguliavimo programą, užtikrinančią vartotojų teises ir paslaugų kokybę. Be šių reguliavimo priemonių, tarptautinė paslaugų rinka galutinių vartotojų bei SVĮ atžvilgiu Europos šalių erdvėje yra pažeidžiama.
- Augantis eksportas personalo, kultūros ir laisvalaikio paslaugų turi didelės įtakos nacionalinei Norvegijos gėrovei, kadangi šie sektoriai sukuria didelę pridėdamąją vertę. Todėl turi būti koncentruotos pastangos siekiant, kad direktyvoje būtų pateikta kiek galima mažiau kliūčių prekybai, apribojančių šių sektorių veiklą.
- Išteklių apimtys mažose valstybėse dažnai yra ribotos siekiant patenkinti tarp vartotojų įvairių paslaugų paklausą. Tarptautinė prekyba skatina paslaugų įvairovę. Todėl paslaugų prekybos kliūčių mažinimas šiuo aspektu yra ypač svarbus, ypač tokiais mažais valstybei, kaip Norvegija.
- Kyla diskusijos ar paslaugų direktyva turės įtakos Norvegijos darbo rinkai. Prieita prie išvados, kad kitos direktyvos, sutartys ir reguliavimo priemonės turės didesnės įtakos Norvegijos darbo rinkai; ypačingai darbuotojų įdarbinimo direktyva ir įstatymai universaliai darbo apmokėjimo taikymui.

5. DANIJOS ATLIKTO TYRIMO APIBENDRINIMAS

Šios ataskaitos tikslas – įvertinti barjerų mažinimo paslaugų sektoriuje vidinėse rinkose poveikį ekonomikai. ES paslaugos sudaro beveik 70 proc. BNP ir darbo vietų, tačiau dėl vidinių rinkos barjerų išnaudojamas ne visas paslaugų sektoriaus potencialas. Komisija parengė Paslaugų direktyvą, kuri apima platų paslaugų spektrą – tiek paslaugas atskiram vartotojui, tiek paslaugas verslui.

Analizuojama “iš apačios-į viršų”: identifikuojami esami barjerai, tiesioginio efekto kaštams/kainoms įvertinimas, prognozuojamas poveikis ekonomikai. Toks analizavimo būdas leidžia įvertinti, konkrečių pakeitimų poveikį. Siekiant atskirti pasekmes vidaus ir užsienio rinkoms, vertinimui naudojami du indeksai – vietinis vidaus rinkos apribojimų indeksas ir užsienio vidaus rinkos apribojimų indeksas. Vertinant barjerų sumažinimo poveikį ekonomikai, naudojamas CETM modelis, kuris fiksuoja ryšius tarp skirtingų ekonomikos sektorių ir įvertina tiek tiesioginį paslaugų sektoriaus, tiek netiesioginį jų tiekėjų ir klientų poveikius.

Ištyrus 4 paslaugų sektorius (buhalterinė apskaita, mažmeninė prekyba, didmeninė prekyba ir IT), nustatyta:

- didžiausi barjerai buhalterinės apskaitos sektoriuje, kituose – mažesni;
- mažiau barjerų yra naujose ES narėse, o senose – daugiau;
- barjerų lygis priklauso ne tiek nuo paslaugos sektoriaus, kiek nuo šalies: vienoje šalyse yra daug barjerų visuose paslaugų sektoriuose, kitose yra mažai barjerų taip pat visuose sektoriuose.

Direktyva supaprastins formalumus. Įmonė galės teikti paslaugas bet kurioje šalyje narėje. Yra du scenarijai:

1. Direktyva eliminuos visus teisinius diskriminacinius apribojimus, tačiau galimi de facto barjerai, kurie atsiras dėl valdymo ir taisyklių skirtumų tarp šalių ir bus nevienodi vietinėms ir užsienio įmonėms.

2. Vidinės rinkos integracija leis pasiekti, kad, įgyvendinus Direktyvą, vietinės ir užsienio įmonės susidurs su tokiais pačiais de facto barjerais.

Direktyva sumažins dabar egzistuojančius barjerus paslaugų tiekėjams 50 proc.

Žemėlapyje (Figure 1-3, psl. 14) pavaizduotas naudos pasiskirstymas pagal šalis nares. Kuo tamsesnė žalia spalva, tuo didesnę naudą gaus šalis.

(Figure 1-4) vaizduoja pridėtinės vertės paslaugų sektoriuje padidėjimo pasiskirstymą. **Šalys, kurių pridėtinė vertė paslaugų sektoriuje didės daugiausia, gaus ir didžiausią bendrą naudą.** Yra stiprus ryšys tarp paslaugų sektoriaus laimėjimų ir bendrų ekonomikos laimėjimų.

Skaičiavimai rodo, kad Paslaugų direktyva ekonomiškai naudinga visoms šalims narėms. Europos vartotojai laimės dėl padidėjusio produktyvumo, aukštesnio užimtumo lygio, padidėjusių atlyginimų ir sumažėjusių kainų. Bendras suvartojimas ES padidės apytiksliai 0,6 proc., arba €37 mlrd.

Paslaugų kainos, Direktyvoje įtrauktuose sektoriuose, sumažės. Sustiprėjusi konkurencija sumažins “išpūstas” kainas ir privers įmones geriau išnaudoti turimus resursus ir taip sumažinti paslaugų teikimo kaštus. Tai bus naudinga vartotojams ir įmonėms, į kurių sąnaudas įeina paslaugos (Direktyvoje įtrauktų sektorių). Produktyvumo padidėjimas įgalins kurti didesnę pridėtinę vertę.

Barjerų sumažinimo naudą sąlygoja tiesioginis (kainos/kaštų) ir netiesioginis poveikis.

Tiesioginis poveikis, kai barjerai sąlygoja aukštas paslaugos kainas. Barjerai įtakoja paslaugos kainą 2 būdais:

1. vietos paslaugų tiekėjus saugantys barjerai sumažina konkurenciją ir leidžia nustatyti kaštais nepagrįstą aukštą paslaugos kainą; šalyse, kur yra daug barjerų, įmonės dirba su didesniais kaštais ir nustato aukštas “išpūstas” paslaugų kainas. Ir atvirkščiai, šalyse, kur mažiau barjerų, tiekėjai dirba su mažesniais kaštais ir žemesnėmis kainomis.

2. barjerai, reikalaujantys realių išlaidų, didina paslaugos teikimo kaštus; pašalinus šį barjerą, padidėja produktyvumas – daugiau produkto pagaminama su tais pačiais resursais.

Planuojamas augimas visuose ES ekonomikos sektoriuose. Apimtys ir pridėtinė vertė išaugs visuose sektoriuose – ypač išsiplės tiek paslaugų, tiek prekių rinkos. Bendra pridėtinė vertė paslaugų sektoriuje išaugs apie €33 mlrd. Ekonominio aktyvumo padidėjimas paskatins naujų darbo vietų kūrimą.

Naujos darbo vietos visose šalyse narėse. Išaugs bendras užimtumo lygis, tačiau dėl produktyvumo pagerėjimo ir darbo jėgos persiskirstymo kai kuriuose sektoriuose sumažės darbo vietų. Intensyviausiai bus kuriamos naujos darbo vietos tuose sektoriuose, kur barjerai bus sumažinti labiausiai. Užimtumas gali padidėti 600

000 darbo vietų per visą ES. Vartotojai gaus naudos iš padidėjusių atlyginimų, tuo tarpu verslas – iš padidėjusių galimybių vidaus rinkoje, nes tarpvalstybinė plėtra reikalaus mažiau lėšų.

Suintensyvės paslaugų verslas.

Išaugęs paslaugų verslas padės vidinei rinkai labiau integruotis, o verslui iš kitos šalies geriau įsitvirtinti. Tai lems paslaugų įvairovę ir prieinamumą, o taip pat sustiprins konkurenciją vidinėje rinkoje.

Galutinė išvada – barjerų mažinimas sąlygos teigiamus nuoseklius ekonominius pokyčius. Kuo labiau barjerai sumažinami, tuo didesnė nauda. Nauda vartotojui – žemesnės kainos, paslaugų įvairovė, didesnis atlyginimas, daugiau darbo vietų; verslui – išsiplėtusi rinka, padidėjęs produktyvumas, didesnė pridėtinė vertė.

TARIFŲ EKVIVALENTAI

1 lentelė. Tarifų ekvivalentas, apskaita (procentais)

Vietiniai barjerai						
Šalis	Kaštus kuriantys			Naudą kuriantys		
	Žemas	Faktorius1	Aukštas	Žemas	Faktorius2	Aukštas
Belgija	11,28	13,80	16,44	4,65	5,43	6,22
Čekijos Respublika	2,82	3,39	3,96	1,17	1,37	1,57
Vokietija	8,24	10,02	11,86	4,26	4,98	5,7
Danija	7,36	8,93	10,55	2,01	2,35	2,69
Ispanija	11,02	13,48	16,05	6,08	7,11	8,15
Estija	4,56	5,50	6,46	3,91	5,58	5,24
Suomija	9,79	11,94	14,18	4,28	5,00	5,72
Prancūzija	8,68	10,56	12,51	3,42	4,00	4,58
Jungtinė Karalystė	6,17	7,48	8,81	4,59	5,37	6,14
Graikija	12,54	15,38	18,36	5,94	6,94	7,95
Vengrija	5,29	6,40	7,53	2,22	2,60	2,98
Italija	9,68	11,80	14,01	6,87	8,04	9,20
Nyderlandai	4,64	5,61	6,59	2,71	3,16	3,62
Lenkija	3,89	4,70	5,51	1,32	1,54	1,76
Portugalija	10,83	13,23	15,75	5,52	6,46	7,39
Švedija	7,50	9,11	10,77	1,82	2,12	2,43
Užsienio barjerai						
Šalis	Kaštus kuriantys			Naudą kuriantys		
	Žemas	Faktorius1	Aukštas	Žemas	Faktorius2	Aukštas
Belgija	11,33	14,11	17,04	10,05	13,10	16,15
Čekijos Respublika	3,48	4,26	5,06	6,38	8,32	10,26
Vokietija	9,61	11,92	14,34	7,83	10,21	12,59
Danija	8,45	10,46	12,54	6,16	8,03	9,90
Ispanija	12,21	15,24	18,44	8,55	11,14	13,74
Estija	5,24	6,45	7,68	5,86	7,64	9,42
Suomija	10,45	13,00	15,66	6,50	8,47	10,45
Prancūzija	9,12	11,31	13,59	6,64	8,66	10,67
Jungtinė Karalystė	5,70	7,01	8,36	7,49	9,77	12,04
Graikija	12,81	16,01	19,40	9,83	12,82	15,81
Vengrija	5,68	6,99	8,33	5,58	7,28	8,97
Italija	12,88	16,10	19,51	10,08	13,14	16,20
Nyderlandai	5,23	6,43	7,66	5,61	7,31	9,02
Lenkija	4,75	5,83	6,94	6,07	7,92	9,77
Portugalija	9,78	12,14	14,61	7,11	9,27	11,43
Švedija	9,07	11,25	13,52	6,30	8,22	10,13

2 lentelė. Tarifų ekvivalentas, mažmeninė prekyba (procentais)

Vietiniai barjerai						
Šalis	Kaštus kuriantys			Naudą kuriantys		
	Žemas	Faktorius1	Aukštas	Žemas	Faktorius2	Aukštas
Austrija	1,51	1,73	1,94	2,71	2,86	3,01
Belgija	1,47	1,68	1,89	4,63	4,89	5,14
Čekijos Respublika	0,36	0,41	0,46	2,53	2,67	2,81
Vokietija	0,74	0,84	0,94	3,33	3,51	3,70
Danija	0,90	1,02	1,15	4,38	4,62	4,86
Ispanija	1,86	2,12	2,39	4,23	4,46	4,69
Estija	0,25	0,28	0,32	2,22	2,34	2,46
Suomija	1,72	1,96	2,20	4,01	4,23	4,45
Prancūzija	1,59	1,82	2,04	4,40	4,64	4,88
Jungtinė Karalystė	1,49	1,70	1,91	3,71	3,91	4,11
Graikija	1,36	1,55	1,74	3,41	3,59	3,78
Vengrija	0,55	0,63	0,71	3,62	3,82	4,02
Italija	1,65	1,89	2,12	3,93	4,14	4,36
Lietuva	0,20	0,22	0,25	2,23	2,35	2,47
Liuksemburgas	0,44	0,51	0,57	2,51	2,64	2,78
Nyderlandai	1,07	1,21	1,36	2,36	2,49	2,62
Lenkija	0,50	0,57	0,64	2,94	3,10	3,26
Portugalija	1,21	1,38	1,55	4,46	4,71	4,95
Švedija	1,34	1,53	1,72	2,34	2,46	2,59
Užsienio barjerai						
Šalis	Kaštus kuriantys			Naudą kuriantys		
	Žemas	Faktorius1	Aukštas	Žemas	Faktorius2	Aukštas
Austrija	1,70	1,96	2,17	5,90	6,43	6,96
Belgija	1,99	2,32	2,54	5,86	6,39	6,91
Čekijos Respublika	0,70	0,79	0,89	4,86	5,30	5,73
Vokietija	1,00	1,17	1,27	6,18	6,73	7,29
Danija	1,16	1,35	1,47	5,85	6,38	6,90
Ispanija	1,74	2,03	2,22	5,00	5,45	5,89
Estija	0,71	0,82	0,90	4,83	5,27	5,70
Suomija	1,58	1,87	2,02	4,79	5,22	5,65
Prancūzija	1,37	1,61	1,74	5,74	6,25	6,77
Jungtinė Karalystė	1,54	1,84	1,96	4,68	5,10	5,52
Graikija	1,48	1,75	1,88	4,02	4,38	4,74
Vengrija	0,92	1,07	1,17	7,14	7,78	8,42
Italija	1,89	2,19	2,42	5,38	5,87	6,35
Lietuva	0,60	0,70	0,77	4,46	4,86	5,26
Liuksemburgas	0,63	0,79	0,80	4,95	5,40	5,84
Nyderlandai	1,20	1,41	1,53	4,92	5,36	5,80
Lenkija	0,77	0,89	0,98	4,40	4,79	5,18
Portugalija	1,26	1,45	1,60	4,58	4,99	5,40
Švedija	1,68	1,96	2,14	5,35	5,82	6,30

3 lentelė. Tarifų ekvivalentas, didmeninė prekyba (procentais)

Vietiniai barjerai						
Šalis	Kaštus kuriantys			Naudą kuriantys		
	Žemas	Faktorius1	Aukštas	Žemas	Faktorius2	Aukštas
Austrija	0,31	0,40	0,46	1,16	1,48	1,80
Belgija	0,43	0,54	0,64	1,18	1,51	1,84
Čekijos Respublika	0,16	0,20	0,23	1,00	1,28	1,55
Vokietija	0,14	0,18	0,21	1,24	1,59	1,93
Danija	0,32	0,40	0,47	1,13	1,45	1,76
Ispanija	0,53	0,68	0,80	1,05	1,34	1,63
Estija	0,12	0,15	0,18	1,12	1,43	1,74
Suomija	0,41	0,53	0,61	1,02	1,30	1,58
Prancūzija	0,51	0,65	0,76	1,17	1,49	1,82
Jungtinė Karalystė	0,35	0,45	0,53	0,73	0,93	1,13
Graikija	0,38	0,49	0,57	1,01	1,29	1,57
Vengrija	0,24	0,30	0,35	1,23	1,57	1,91
Italija	0,36	0,46	0,54	1,04	1,33	1,62
Lietuva	0,47	0,60	0,70	1,01	1,29	1,57
Liuksemburgas	0,11	0,15	0,17	1,67	2,14	2,60
Nyderlandai	0,15	0,20	0,23	0,97	1,24	1,51
Lenkija	0,13	0,16	0,19	0,88	1,12	1,37
Portugalija	0,50	0,64	0,74	1,08	1,38	1,69
Švedija	0,19	0,24	0,28	0,97	1,23	1,50
Užsienio barjerai						
Šalis	Kaštus kuriantys			Naudą kuriantys		
	Žemas	Faktorius1	Aukštas	Žemas	Faktorius2	Aukštas
Austrija	0,56	0,68	0,72	0,62	0,92	1,22
Belgija	1,07	1,25	1,39	0,58	0,86	1,14
Čekijos Respublika	0,72	0,84	0,93	0,43	0,63	0,84
Vokietija	0,29	0,34	0,37	0,59	0,88	1,16
Danija	0,71	0,82	0,92	0,57	0,84	1,12
Ispanija	1,04	1,22	1,34	0,46	0,68	0,90
Estija	0,43	0,51	0,55	0,36	0,54	0,71
Suomija	0,78	0,93	1,01	0,44	0,66	0,87
Prancūzija	0,81	0,95	1,04	0,57	0,85	1,12
Jungtinė Karalystė	0,70	0,82	0,91	0,48	0,71	0,94
Graikija	0,78	0,93	1,01	0,46	0,68	0,90
Vengrija	0,61	0,71	0,79	0,44	0,65	0,86
Italija	0,67	0,79	0,86	0,52	0,77	1,02
Lietuva	1,01	1,19	1,32	0,55	0,82	1,09
Liuksemburgas	0,50	0,60	0,65	0,56	0,83	1,10
Nyderlandai	0,22	0,27	0,29	0,51	0,76	1,00
Lenkija	0,59	0,69	0,77	0,40	0,59	0,79
Portugalija	0,94	1,11	1,22	0,43	0,64	0,85
Švedija	0,46	0,55	0,60	0,56	0,82	1,09

4 lentelė. Tarifų ekvivalentas, IT paslaugos (procentais)

Vietiniai barjerai						
Šalis	Kaštus kuriantys			Naudą kuriantys		
	Žemas	Faktorius1	Aukštas	Žemas	Faktorius2	Aukštas
Austrija	0,63	1,48	2,34	0,00	0,24	1,98
Belgija	0,82	1,92	3,04	0,00	0,25	2,09
Čekijos Respublika	0,32	0,74	1,17	0,00	0,12	0,96
Vokietija	0,56	1,31	2,06	0,00	0,28	2,32
Danija	0,36	0,83	1,30	0,00	0,24	2,02
Ispanija	0,77	1,79	2,84	0,00	0,21	1,73
Estija	0,41	0,96	1,51	0,00	0,12	0,98
Suomija	0,68	1,58	2,50	0,00	0,20	1,67
Prancūzija	0,69	1,62	2,56	0,00	0,22	1,84
Jungtinė Karalystė	0,43	1,00	1,57	0,00	0,17	1,42
Graikija	0,99	2,31	3,67	0,00	0,10	0,85
Vengrija	0,52	1,22	1,92	0,00	0,10	0,79
Italija	0,48	1,11	1,75	0,00	0,20	1,67
Lietuva	0,35	0,80	1,27	0,00	0,19	1,54
Nyderlandai	0,45	1,05	1,65	0,00	0,19	1,59
Lenkija	0,67	1,56	2,47	0,00	0,18	1,50
Portugalija	0,86	2,01	3,19	0,00	0,23	1,87
Švedija	0,55	1,28	2,03	0,00	0,20	1,62
Užsienio barjerai						
Šalis	Kaštus kuriantys			Naudą kuriantys		
	Žemas	Faktorius1	Aukštas	Žemas	Faktorius2	Aukštas
Austrija	0,16	0,93	1,71	0,00	0,95	2,28
Belgija	0,27	1,59	2,95	0,00	1,04	2,50
Čekijos Respublika	0,18	1,06	1,96	0,00	0,69	1,66
Vokietija	0,11	0,64	1,18	0,00	1,04	2,50
Danija	0,12	0,73	1,34	0,00	1,03	2,48
Ispanija	0,16	0,91	1,67	0,00	0,73	1,76
Estija	0,14	0,85	1,56	0,00	0,41	0,99
Suomija	0,15	0,90	1,65	0,00	0,73	1,76
Prancūzija	0,11	0,63	1,16	0,00	0,87	2,10
Jungtinė Karalystė	0,12	0,67	1,24	0,00	0,78	1,87
Graikija	0,18	1,08	1,98	0,00	0,70	1,67
Vengrija	0,14	0,81	1,48	0,00	0,45	1,09
Italija	0,16	0,94	1,74	0,00	0,91	2,18
Lietuva	0,11	0,65	1,20	0,00	0,69	1,66
Nyderlandai	0,09	0,50	0,91	0,00	0,78	1,88
Lenkija	0,12	0,72	1,32	0,00	0,84	2,03
Portugalija	0,17	1,00	1,84	0,00	0,68	1,63
Švedija	0,15	0,88	1,61	0,00	0,93	2,25

LICENCIJŲ SĄRAŠAS

3.1.	licencijos parduoti civilines pirotechnikos priemones
3.3.	licencijos importuoti, įvežti, eksportuoti ir išvežti civilines pirotechnikos priemones
3.4.	licencijos prekiauti ginklais, šaudmenimis, jų dalimis
3.5.	licencijos importuoti, eksportuoti ginklus, šaudmenis, jų dalis
3.6.	licencijos eksploatuoti tirus, šaudyklas
3.61.	licencijos nuomoti ginklus
3.7.	licencijos verstis vaistų ir vaistinių medžiagų įsigijimu, laikymu (sandėliavimu), kokybės kontrole ir pardavimu (išdavimu) vaistinėse fiziniams asmenims ir juridiniams asmenims, neturintiems teisės verstis farmacine veikla, išdavimą
3.8.	licencijos verstis vaistų gamyba vaistinėse, kokybės kontrole, vaistų ir vaistinių medžiagų įsigijimu, laikymu (sandėliavimu) ir pardavimu (išdavimu) fiziniams asmenims ir juridiniams asmenims, neturintiems teisės verstis farmacine veikla, išdavimą
3.9.	licencijos verstis vaistų ir vaistinių medžiagų didmeniniu platinimu, kokybės kontrole išdavimą
3.10.	licencijos verstis pramonine vaistų ir vaistinių medžiagų gamyba, įsigijimu, laikymu (sandėliavimu), kokybės kontrole, pagamintų preparatų pardavimu juridiniams asmenims, turintiems teisę verstis farmacine veikla, išdavimą
3.11.	licencijos verstis farmacinių atliekų tvarkymu, išskyrus jų šalinimą, išdavimą
3.111.	licencijos verstis vaistų ir vaistinių medžiagų kokybės kontrole išdavimą
3.12.	licencijos, patvirtinančios asmens, norinčio verstis asmens ar visuomenės sveikatos priežiūros praktika
3.13.	licencijos, suteikiančios įmonei ar įstaigai teisę verstis sveikatos priežiūros veikla
3.14.	licencijos gaminti, naudoti, saugoti, prižiūrėti, remontuoti, perdirbti jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinius ir tvarkyti (surinkti, rūšiuoti, apdoroti, laikyti, perdirbti, saugoti, nukenksminti) radioaktyviąsias atliekas
3.141.	licencijos montuoti jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinius
3.142.	licencijos prekiauti jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais
3.143.	licencijos vežti jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinius ir (ar) transportuoti radioaktyviąsias atliekas
3.15.	sertifikato, patvirtinančio asmens, norinčio teikti asmens ar visuomenės sveikatos priežiūros paslaugas išdavimą
3.16.	finansų maklerio licencijos
3.17.	finansų maklerio įmonės licencijos
3.18.	draudimo veiklos licencijos
3.181.	draudimo brokerių įmonės veiklos licencijos
3.19.	licencijos organizuoti didžiąją loteriją
3.20.	licencijos organizuoti mažąją loteriją
3.21.	licencijų vykdyti ikimokyklinio ugdymo, priešmokyklinio ugdymo, vidurinio ugdymo, aukštesniųjų studijų, pagrindinio profesinio mokymo, darbo rinkos profesinio mokymo, specialiojo ugdymo programas ar formaliojo švietimo programas papildančius ir mokinių saviraiškos poreikius tenkinančius šių programų modulius juridiniam asmeniui, užsienio juridinio asmens filialui ir užsienio valstybėse įsteigtoms organizacijoms, neturinčioms juridinio asmens statuso
3.22.	licencijos spausdinti vertybinius popierius, dokumentų blankus, banderoles, oficialius žymėjimo ženklus
3.231.	licencijų vykdyti ikimokyklinio ugdymo, priešmokyklinio ugdymo, neformaliojo švietimo programas ar formaliojo švietimo programas papildančius ir mokinių saviraiškos poreikius tenkinančius šių programų modulius fiziniam asmeniui išdavimą, papildymą, patikslinimą ar dublikato išdavimą
3.35.	licencijos verstis didmenine prekyba alkoholiniais gėrimais
3.37.	licencijos verstis didmenine prekyba alumi išdavimą
3.38.	licencijos verstis didmenine prekyba išdavimą
3.38.1.	nedenatūruotu etilo alkoholiu
3.38.2.	denatūruotu etilo alkoholiu
3.38.3.	etilo alkoholio turinčiomis žaliavomis
3.38.4.	nemaistiniaisi alkoholiniais tirpalais su kvapiųjų medžiagų priedais
3.38.5.	maistiniaisi alkoholiniais tirpalais su kvapiųjų medžiagų priedais
3.39.	licencijos verstis didmenine prekyba tabako gaminiais išdavimą
3.40.	licencijos gaminti alų, alaus ir nealkoholinių gėrimų mišinius išdavimą
3.41.	licencijos gaminti alkoholio produktus, įskaitant alkoholinius gėrimus, kurių tūrinė etilo alkoholio koncentracija neviršija 22 procentų, išdavimą

3.42.	licencijos gaminti alkoholio produktus, įskaitant alkoholinius gėrimus, išdavimą
3.45.	licencijos gaminti tabako gaminius išdavimą
3.52.	licencijos verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais išdavimą
3.53.	licencijos verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais (kurių tūrinė etilo alkoholio koncentracija neviršija 22 procentų) išdavimą
3.54.	licencijos verstis mažmenine prekyba alumi ir natūralios fermentacijos sidru, kurio tūrinė etilo alkoholio koncentracija neviršija 8,5 procento, išdavimą
3.55.	licencijos verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais neapmuitinamose parduotuvėse išdavimą
3.59.	vienkartinės licencijos verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais (kurių tūrinė etilo alkoholio koncentracija neviršija 13 procentų) masiniuose renginiuose, parodose bei mugėse
3.60.	vienkartinės licencijos verstis mažmenine prekyba alumi ir natūralios fermentacijos sidru, kurio tūrinė etilo alkoholio koncentracija neviršija 8,5 procento, masiniuose renginiuose, parodose bei mugėse išdavimą
3.61.	vienkartinės licencijos verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais parodose bei mugėse, vykstančiose stacionariuose pastatuose
3.62.	licencijos verstis mažmenine prekyba kurortinio, poilsio ir turizmo sezonų metu išdavimą
3.62.1.	alkoholiniais gėrimais, kurių tūrinė etilo alkoholio koncentracija neviršija 22 procentų
3.62.2.	alumi ir natūralios fermentacijos sidru, kurio tūrinė etilo alkoholio koncentracija neviršija 8,5 procento
3.63.	licencijos verstis mažmenine prekyba tabako gaminiiais išdavimą
3.65.	licencijos verstis mažmenine prekyba tabako gaminiiais kurortinio, poilsio ir turizmo sezonų metu išdavimą
3.66.	licencijos verstis keleivių ar krovinių vežimu laivais tarptautiniais maršrutais
3.67.	licencijos verstis keleivių vežimu laivais Lietuvos Respublikoje
3.68.	licencijos vykdyti oro susisiekimą išdavimą (A ir B tipų)
3.69.	licencijos vežti keleivius ir bagažą geležinkelio transportu Lietuvos Respublikos teritorijoje išdavimą
3.70.	licencijos vežti keleivius ir bagažą geležinkelio transportu tarptautiniais maršrutais išdavimą
3.701.	licencijos vežti krovinius geležinkelio transportu tarptautiniais maršrutais išdavimą
3.71.	kelių transporto veiklos licencijos vežti keleivius lengvaisiais automobiliais užsakomaisiais reisais tarptautinio ir tolimojo susisiekimo maršrutais išdavimą
3.72.	kelių transporto veiklos licencijos vežti keleivius autobusais tolimojo susisiekimo maršrutais išdavimą
3.721.	kelių transporto veiklos licencijos vežti keleivius autobusais tarptautinio susisiekimo maršrutais išdavimą
3.722.	Europos Bendrijos tarptautinio keleivių vežimo samdos pagrindais ar už atlygį tolimojo susisiekimo ir miesto autobusais licencijos išdavimą, pratęsimą
3.724.	Europos Bendrijos tarptautinio keleivių vežimo samdos pagrindais ar už atlygį tolimojo susisiekimo ir miesto autobusais licencijos arba licencijos kopijos dublikato išdavimą
3.725.	Europos Bendrijos tarptautinio keleivių vežimo samdos pagrindais ar už atlygį tolimojo susisiekimo ir miesto autobusais licencijos arba licencijos kopijos, pasikeitus įmonės pavadinimui, buveinės adresui, transporto priemonės valstybiniam numeriui, išdavimą
3.73.	kelių transporto veiklos licencijos vežti keleivius lengvaisiais taksi automobiliais
3.74.	kelių transporto veiklos licencijos vežti keleivius lengvaisiais automobiliais užsakomaisiais reisais vietinio susisiekimo maršrutais išdavimą
3.741.	kelių transporto veiklos licencijos vežti keleivius autobusais vietinio susisiekimo maršrutais išdavimą
3.75.	kelių transporto veiklos licencijos vežti krovinius vidaus maršrutais išdavimą
3.751.	kelių transporto veiklos licencijos vežti krovinius tarptautiniais maršrutais išdavimą
3.752.	Europos Bendrijos tarptautinio krovinių gabenimo keliais samdos pagrindais ar už atlygį leidimo išdavimą ar pratęsimą
3.753.	Europos Bendrijos tarptautinio krovinių gabenimo keliais samdos pagrindais ar už atlygį leidimo kopijos išdavimą ar pratęsimą
3.754.	Europos Bendrijos tarptautinio krovinių gabenimo keliais samdos pagrindais ar už atlygį leidimo ar leidimo kopijos dublikato išdavimą
3.755.	Europos Bendrijos tarptautinio krovinių gabenimo keliais samdos pagrindais ar už atlygį leidimo arba leidimo kopijos, pasikeitus įmonės pavadinimui, registracijos adresui, automobilio valstybiniam numeriui, išdavimą
3.76.	licencijos kortelės transporto priemonei vežti kelių transportu krovinius vidaus arba tarptautiniais maršrutais išdavimą, pratęsimą
3.77.	licencijos kortelės transporto priemonei vežti keleivius autobusais tolimojo arba tarptautinio susisiekimo maršrutais išdavimą, pratęsimą
3.771.	licencijos kortelės transporto priemonei vežti keleivius lengvaisiais automobiliais užsakomaisiais reisais tolimojo arba tarptautinio susisiekimo maršrutais išdavimą, pratęsimą
3.78.	licencijos ar licencijos kortelės dėl įmonės pavadinimo, adreso, automobilio valstybinių numerių pasikeitimo, praradus licenciją arba licencijos kortelę ir kitais panašiais atvejais
3.79.	licencijos kortelės transporto priemonei vežti keleivius autobusais vietinio susisiekimo maršrutais išdavimą, pratęsimą
3.791.	licencijos kortelės transporto priemonei vežti keleivius lengvaisiais automobiliais užsakomaisiais reisais vietinio susisiekimo maršrutais išdavimą, pratęsimą
3.80.	licencijos kortelės transporto priemonei vežti keleivius lengvaisiais taksi automobiliais išdavimą, pratęsimą
3.81.	sklaidytojo licencijos

3.82.	inžinieriaus, techniko licencijos
3.83.	orlaivių palydovo licencijos
3.84.	piloto mėgėjo licencijos
3.86.	laisvojo aerostato piloto licencijos
3.87.	navigatoriaus, skraidančiojo inžinieriaus licencijos
3.88.	komercinės aviacijos piloto licencijos
3.89.	avialinijų transporto piloto licencijos
3.90.	skrydžių vadovo licencijos
3.91.	skrydžių dispečerio licencijos
3.92.	piloto mokinio ir skrydžių vadovo mokinio licencijos
3.93.	Valstybinės atominės energetikos saugos inspekcijos pirmojo tipo licencijos
3.94.	pirmojo tipo licenciją atstojančio Valstybinės atominės energetikos saugos inspekcijos leidimo
3.95.	Valstybinės atominės energetikos saugos inspekcijos antrojo tipo licencijos eksploatuoti atominę elektrinę ar atominės elektrinės bloką
3.96.	Valstybinės atominės energetikos saugos inspekcijos antrojo tipo licencijos eksploatuoti branduolinių medžiagų ar radioaktyviųjų atliekų saugyklą, jų perdirbimo objektą
3.110.	licencijos verstis prekyba nefasuotu skystuoju kuru, dyzelinu (dyzeliniais degalais), kitais gazoliais, kurie tiekiami kaip kuro atsargos laivams, išdavimą
3.111.	licencijos verstis prekyba nefasuotu aviaciniu benzinu, reaktyviniais degalais, kurie tiekiami kaip kuro atsargos orlaiviams, išdavimą
3.115.	licencijos verstis didmenine prekyba nefasuotais naftos produktais išdavimą
3.117.	licencijos verstis didmenine prekyba nefasuotų naftos produktų likučiais
3.119.	licencijos verstis mažmenine prekyba nefasuotu variklių benzinu, dyzelinu (dyzeliniais degalais), suskystintomis dujomis, skirtomis autotransporto priemonėms, biodyzelinu išdavimą
3.120.	licencijos verstis mažmenine prekyba nefasuotu variklių benzino, dyzelino (dyzelinių degalų), suskystintų dujų, skirtų autotransporto priemonėms, biodyzelino likučiais
3.121.	licencijos supirkti skirtų realizuoti spalvotųjų metalų laužą ir atliekas
3.121.2.	supirkimo vietų adresų įrašymą ar (ir) išbraukimą, supirkėjo pavadinimo ar buveinės adreso licencijoje pakeitimą arba licencijos dublikato išdavimą pagal supirkėjo prašymą
3.122.	licencijos supirkti skirtų realizuoti juodųjų metalų laužą ir atliekas
3.122.2.	supirkimo vietų adresų įrašymą ar (ir) išbraukimą, supirkėjo pavadinimo ar buveinės adreso licencijoje pakeitimą arba licencijos dublikato išdavimą pagal supirkėjo prašymą
31.271	pavojingų atliekų tvarkymo licencijos
3.128.	banko veiklos licencijos
3.129.	kredito unijos veiklos licencijos
3.130.	centrinės kredito unijos veiklos licencijos
3.131.	licencijos verstis jūreivių, Lietuvos Respublikos piliečių ir nuolat gyvenančių Lietuvos Respublikoje asmenų įdarbinimo Lietuvos ir užsienio laivuose tarpininkavimo veikla
3.132.	licencijos įdarbinti užsienyje Lietuvos Respublikos piliečius ir nuolat gyvenančius Lietuvos Respublikoje asmenis
3.133.	licencijos taisyti ginklus, perdirbti ginklus ir šaudmenis
3.134.	licencijos gaminti ginklus
3.135.	licencijos gaminti ginklų dalis
3.136.	licencijos gaminti šaudmenis ir jų dalis
3.137.	licencijos gaminti sprogmenis
3.1371.	licencijos naudoti sprogmenis
3.1372.	licencijos verstis prekyba sprogmenimis
3.138.	licencijos gaminti civilines pirotechnikos priemones
3.139.	licencijos verstis gyvulių veislininkyste
3.140.	licencijos gaminti narkotinius ir psichotropinius vaistus bei vaistines medžiagas
3.141.	licencijos gaminti psichotropinius vaistus bei vaistines medžiagas
3.142.	licencijos verstis didmenine prekyba narkotiniais ir psichotropiniais vaistais bei vaistinėmis medžiagomis, jų eksportu, importu
3.143.	licencijos verstis didmenine prekyba psichotropiniais vaistais bei vaistinėmis medžiagomis, jų importu, eksportu
3.144.	licencijos verstis mažmenine prekyba narkotiniais ir psichotropiniais vaistais bei vaistinėmis medžiagomis
3.145.	licencijos verstis mažmenine prekyba psichotropiniais vaistais bei vaistinėmis medžiagomis
3.146.	licencijos verstis I kategorijos narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) gamyba, perdirbimu
3.147.	licencijos verstis I kategorijos narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų didmenine prekyba, įskaitant prekybos tarpininko veiklą, taip pat importu, eksportu, tranzitu
3.148.	licencijos verstis I kategorijos narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) sandėliavimu

3.149.	licencijos verstis privačia veterinarine praktika veterinarijos specialistams
3.150.	licencijos verstis veterinarijos farmacine veikla fiziniams asmenims
3.151.	licencijos gaminti veterinarijos farmacijos produktus ir veterinarijos farmacijos preparatus
3.152.	licencijos verstis veterinarijos vaistų ir veterinarijos vaistinių medžiagų mažmenine prekyba įmonėms
3.153.	licencijos verstis veterinarijos vaistų ir veterinarijos vaistinių medžiagų mažmenine prekyba ir gamyba įmonėms
3.154.	licencijos verstis veterinarijos vaistų ir veterinarijos medžiagų didmenine prekyba įmonėms
3.154.1.	licencijos verstis gyvūninės kilmės atliekų tvarkymu
3.155.	licencijos atlikti geodezinius darbus
3.155.2.	topografinius ir kartografinius darbus
3.156.	licencijos organizuoti lošimus B kategorijos automatais
3.157.	licencijos organizuoti bingą
3.158.	licencijos organizuoti stalo lošimus ruletę, kortų ir (arba) kauliukų lošimus taip pat lošimus A kategorijos automatais
3.159.	licencijos organizuoti totalizatorių
3.160.	licencijos organizuoti lažybas
3.161.	licencijos perduoti gamtines dujas išdavimą
3.162.	licencijos paskirstyti gamtines dujas išdavimą
3.163.	licencijos laikyti gamtines dujas išdavimą
3.164.	licencijos tiekti gamtines dujas išdavimą
3.165.	licencijos perduoti elektros energiją išdavimą
3.166.	licencijos skirstyti elektros energiją išdavimą
3.167.	visuomeninio elektros energijos tiekėjo licencijos išdavimą
3.168.	nepriklausomo elektros energijos tiekėjo licencijos išdavimą
3.169.	rinkos operatoriaus licencijos išdavimą
3.170.	grūdų sandėlio veiklos licencijos išdavimą
3.171.	pakartotinių grūdų sandėlio veiklos licencijos išdavimą
3.174.	licencijos gaminti ugniagesių kūno apsaugos priemones išdavimą
3.175.	licencijos gaminti ugniagesių kvėpavimo organų apsaugos priemones išdavimą
3.176.	licencijos gaminti ugniagesių savisaugos ir savigalbos priemones išdavimą
3.177.	licencijos gaminti priešgaisrinę gelbėjimo įrangą išdavimą
3.178.	licencijos gaminti pirmines gaisro gesinimo priemones išdavimą
3.179.	licencijos gaminti gaisro gesinimo priemones išdavimą
3.180.	licencijos gaminti ugnį gesinančias medžiagas išdavimą
3.181.	licencijos gaminti stacionarių automatinių ir autonominių gaisrų gesinimo sistemų (AGGS) įrenginius išdavimą
3.182.	licencijos gaminti automatinių gaisro aptikimo ir gaisrinės signalizacijos sistemų (GAGSS) įrenginius išdavimą
3.183.	licencijos gaminti gaisrinius vandens siurblius išdavimą
3.184.	licencijos gaminti specialiosios paskirties gaisrinius automobilius išdavimą
3.185.	licencijos gaminti priešgaisrinės saugos priemones išdavimą
3.186.	licencijos gaminti priešgaisrinės saugos ženklus išdavimą
3.187.	licencijos techniškai prižiūrėti stacionarią automatinę ir autonominę gaisrų gesinimo sistemą (AGGS) ir jos įrenginius išdavimą
3.188.	licencijos techniškai prižiūrėti automatinių gaisro aptikimo ir gaisrinės signalizacijos sistemų (GAGSS) įrenginius išdavimą
3.189.	licencijos techniškai prižiūrėti priešdūminių sistemų įrangą išdavimą
3.190.	licencijos techniškai prižiūrėti pranešimo apie gaisrą sistemų įrangą išdavimą
3.191.	licencijos techniškai prižiūrėti gesintuvus išdavimą
3.192.	licencijos techniškai prižiūrėti kitas priešgaisrines priemones (konstrukcijų atsparumą ugniai, centralizuotus stebėjimo, kitus valdymo ir indikavimo pultus) išdavimą
3.193.	licencijų, susijusių su priešgaisrinės įrangos gamyba ir jos technine priežiūra
3.194.	licencijos tiekti šilumą išdavimą
3.195.	licencijos prekiauti antikvariniais daiktais
3.196.	licencijos verstis pensijų kaupimo veikla išdavimą
3.197.	licencijos verstis investicinių fondų ar investicinių kintamojo kapitalo bendrovių valdymo veikla išdavimą
3.198.	licencijos verstis investicinės kintamojo kapitalo bendrovės veikla išdavimą
3.199.	licencijų rengti žemėtvarkos schemas, kaimo plėtros žemėtvarkos projektus, žemės sklypų formavimo ir pertvarkymo projektus, žemės paėmimo visuomenės poreikiams projektus, žemės konsolidacijos projektus
3.200.	licencijos gaminti vėliavas